

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

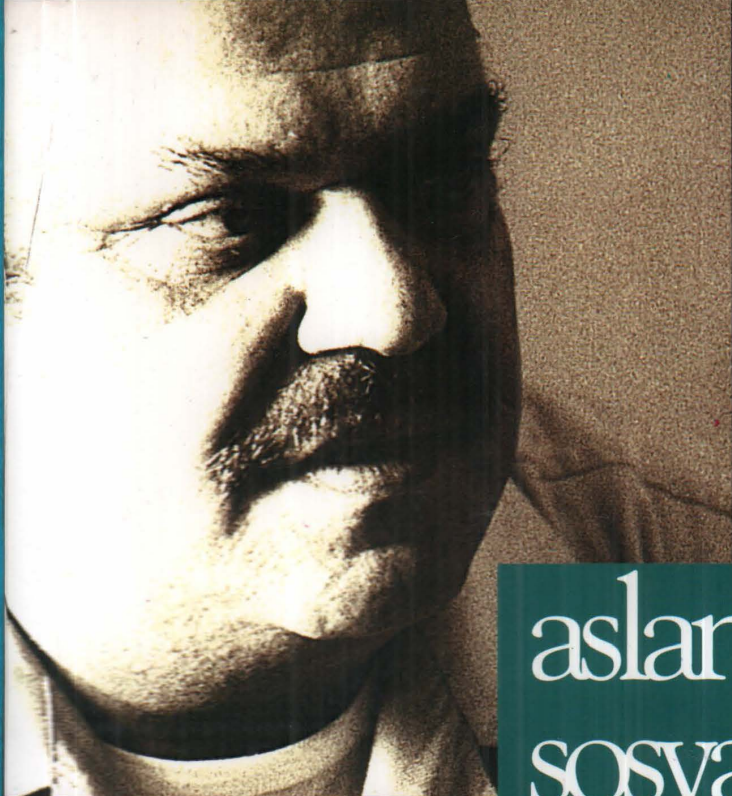
RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

toktamış
ateş

aslan
sosyal
demok-
ratlar

6.BASKI

Çınar Yayınları Güncel
Aslan Sosyal Demokratlar / Toktamış Ateş

ISBN 975 - 348 - 056 - 3

1. Basım İstanbul, Nisan 1994
2. Basım İstanbul, Temmuz 1994
3. Basım İstanbul, Kasım 1994
4. Basım İstanbul, Şubat 1995
5. Basım İstanbul, Nisan 1995
6. Basım İstanbul, Şubat 1997

Kapak fotoğrafı ve tasarımı : *Cem Güntübek*
Baskı : *Eko Matbaası*

© Çınar Yayınları, 1997
Tüm yayın hakları saklıdır.

Çınar Yayınları, Rifat Ilgaz Kültür Merkezi
Küçükparmakkapı sokak No: 23
80060 Beyoğlu/İstanbul
Telefon 0.212 293 23 98 - 99
Fax 0.212 293 28 96

Aslan Sosyal Demokratlar

Toktamış Ateş

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

I. ASLAN SOSYAL DEMOKRATLAR

— Eski Sağcılar ve Eski Solcular	11
— Boşa Çıkan Umutlar	14
— Tepki Duymak, Örgütlü Toplum ve Solun Durumu	17
— Oyunun Kuralı ve SHP Kurultayı	20
— SHP Kurultayının Düşündürdükleri	23
— Değişim	26
— Gençler ve Atatürk	29
— Antikemalist Solcular	32

II. ÜNİVERSİTELER: BİTMEYEN ŞARKI

— MGK ve Üniversiteler	37
— Rahatsız Olmak	40
— YÖK Üyesi Dehalar	43
— Yükseköğretimin Durumu	46
— Babalarının Çiftliği	49
— Testiyi Kıran	52
— Gerçekten Bıktım	55
— Seçim Oyunu	58
— Rektör Seçmenin Dayanılmaz Sıkıntısı	61
— Bir YÖK Dramı	64
— Üniversite Manzaraları	67

III. BİZİM İNSANLARIMIZ

— Denizler Ölmez	73
— Cemal Madanoğlu	76
— 68'li Olmak	79
— Demokrasi Sorunu	82
— En Büyük Asker Bizim Asker	85
— Bizim Askerler	88
— Düşünce Özgürlüğü	91
— Başarıya Aç Olmak	94
— Saf Değiştirmek	97
— Özel Televizyonlar ve Sorumlular	100
— Yasanın Gücü	103

IV. EKMEK, EMEK ve ÖZELLEŞTİRME

— Herkesin Bildiği	109
— Enflasyon Vergisi	111
— Fedakârlık Başlıyor	114
— İşsiz Kalmak	117
— Varılan Nokta	120
— Değirmenin Suyu	123
— İnsanın Fiati	126
— Kemer Sıkma	129
— 70 Cent'e Muhtaç Olmak	132
— Genel Grev	135
— Çifte Standart	138
— Bankacılar ve 12 Eylül'ün Ettikleri	141
— Sinop, Özelleştirme vs.	144
— Haraç Mezat	147
— Özelleştirme Yalanı	150
— Özelleştirme	153

V. BİRAZ DA POLEMİK

— Adamın Biri	159
— Basının Saldırısı	162
— Beşinci Kol	165
— Tarafsızlık ve Şovenizm	168
— Paşa da Oldum	171
— 1994	174
— İğneyi Kendimize	177
— Aydın Sorumluluğu ve Eleştiri	180
— Ben Yobaz Bir Solcuyum	

VI. ORDAN BURDAN KIRINTILAR

— Eski Bayramlar	189
— 28/29 Nisan'ın Anımsattıkları	192
— Kent Görüntüleri	195
— Ayancık ve Şenlikler Üstüne	198
— Dış Politika ve Sorunlarımız	201
— İşbitirici Devlet	204

ÖNSÖZ

"Aslan Sosyal Demokratlar", Cumhuriyet Gazetesindeki "Arayış" başlıklı köşemde 1993-1994 yılları arasında yazdığım yazıların bir bölümünden oluşuyor. Önceleri bu yazıları geniş bir kitap biçiminde toplamayı düşünmüştüm. Ama gerek Aydın Ilgaz ve gerekse Öner Yağcı, oylumlu tek kitap yerine iki kitap olarak yayınlamanın daha uygun olacağını söyleyince memnuniyetle iki kitap halinde topladım. Diğer kitap "Arayış" başlığını taşıyor.

Elinizde tuttuğunuz kitabın başlığı, sanıyorum biraz "mizah" çağrışımı yapıyor. Her ne kadar kimi yazılarımda "kara mizah" izlerine rastlanabilirse de, aslında güldürmek, ya da gülümsetmek için yazmıyorum. Ama işler "öylesine şirazesinden çıktı" ki, ister istemez birtakım şeylere gülüyoruz. Filistin Kurtuluş Örgütü kamplarında eğitim gören kimi dostlarımızın bugünkü hallerine bakıp gülmemek elde mi? Nakşibendi Tarikatı üyelerinin "hızlı devrimci" sayıldığını görünce; emperyalizmin "yeni dünya düzeni" yutturmacasının "çağdaşlık" olarak değerlendirildiğini duyunca, gülümsemekten başka ne yapabiliriz ki?

Bu kitaptaki yazıları altı bölüm olarak topladım. Yinelemelerden mümkün olduğunca kaçınarak, her bölümün kendi içinde tutarlı olmasına özen gösterdim.

Gazete köşelerinde unutulup gitmesine gönlümün razı olmadığı yazılar bunlar. Bunun ötesinde hiçbir iddiaları yok.

Toktamış Ateş
İstanbul, Mart 1994

I

ASLAN
SOSYAL
DEMOKRATLAR

ESKİ SAĞCILAR ve ESKİ SOLCULAR

Geçenlerde bir dergi adına telefon eden bir öğrencim, memleketimizdeki farklı sağ partilerde görülen eski MHP'liler ve ülkücüler hakkında ne düşündüğümü sordu.

"Doğaldır" dedim. "Eski ülkücü ve MHP'lilerin bir kısmının bugün farklı partilerde yer almaları, bu insanların artık farklı beklentiler içinde olmalarındandır. Ancak eskiden MHP'de yönetici durumda olanların; hem eski partilerine ve hem de kendilerine karşı sorumluluğu vardır. Yönleri değişmese bile, saflarını değiştirmeleri hoş bir şey değildir."

Gerçekten, 1980 öncesinde kendini "*milliyetçi*" olarak isimlendiren ve "*antikomünist*" nitelikleri ağır basan gençler için tek cazip merkez, MHP ve Ülkü Ocakları idi. MSP gençlik örgütlenmesini henüz tamamlayamamıştı. AP ise gençlere bir "mesaj" veremiyordu. Her ne kadar AP kurmayları "*Hür Düşünce Kulüpleri*" gibi merkezler oluşturmuş idiyse de o günlerin ateşli gençleri için, bu tür pasif örgütlerin fazla bir çekiciliği yoktu.

Ve işte bu koşullar altında AP iktidarları, ülkücü gençleri "kendi çocukları" gibi kolluyordu. Zira AP kurmaylarının bazıları, "Bu gençler ilerde nasıl olsa bize gelecek" diye düşünüyorlardı ki zaman onları haklı çıkardı.

12 Eylül sonrası, eski ülkücülerin bir kısmı için acı bir dram, bir kısmı için bulunmaz bir nimet dönemi oldu. 12 Eylül tüm hışımıyla "sol"un üzerine gitmişti ama; ülkücülerin "gariban" kesiminin "eline kan bulaşanları" da belli bir kefarete ödeler. 12 Eylül'den önce, "*Ya devlet başa ya kuzgun leşe*" diyorlardı. Gerçekten, bir kısmı "*devlet başa*" gitti, bir kısmına "*kuzgun leşler*" kaldı. Böyledir bu işler.

12 Eylül sonrasında saflar alt üst oldu. Eski solculardan ANAP'a, DYP'ye Refah'a kayanlar olduğu gibi eski sağcılardan bir kısmı da sola yöneldi. Ama özellikle eski solcular, salt saf değiştirmekle kalmadılar, kavramları da değiştirmeye kalkıştılar. "Solculuk değişimdir" sloganının ardına sığınıp yeni yetişen gençlerin de kafasını bulandırdılar

Bir yandan bunların çabası, bir yandan sola yönelmiş gibi görünen eski sağcılardan çabası; solda kafaları gerçekten karıştırdı. Sağda yer alan eski solcular da, solda yer alan eski sağcılar da aynı şeyi söylüyorlardı: "Piyasa ekonomisi içinde değişim." Ama bu değişimin "yönü neydi", "sonunda nereye varıldı"; düşünen yoktu. Bağımsızlık, laiklik, emperyalizm, sınıf vb. kavramlar, artık bu beylerin gözünde çağdışı kalmıştı. İnsanın aklına şu soru geliyor: "Peki kardeşim bu lafları söyleyecektiniz de neden cephelerinizi değiştirdiniz, neden farklı cephelere gittiniz?"

Öyle ya. Bu lafları eski solcular sol adına, eski sağcılar da sağ adına söyleseydiler ne olurdu? Bugün bir araya gelseler ne değişir? Aralarında ne fark var?

Solun zaten kolu kanadı kırılmıştı. En yiğit kadroları 12 Eylül'ün darbeleriyle çökmüş, TKP efsanesi sona ermiş, bir kısım kadrolarını "kürt hareketine" kaptırmıştı. Bir başka yazımda genişliğine ele alacağım üzere, Türk solunun ana kaynağı olan, "Kemalizmin devrimci niteliği", dört bir yandan bombardıman altına alınmıştı.

Ve dış destekli "egemen güç", bu koşullar altında, Türkiye'de *"dikensiz bir gül bahçesi"* oluşturmanın heyecan ve umuduna kapıldı. Mesut Yılmaz'ın ANAP, Tansu Çiller'in DYP genel başkanlıklarına seçilmelerini, bu bakış açısı altında değerlendirmek gerekir. Şimdi sıra SHP'dedir.

SHP'de yakın bir gelecekte başlayacak olan genel başkanlık yarışmasının zemini hazırlanmaktadır. Ortada milyarlar, yüz milyarlar dönecektir. Gerçekten sosyal demokrat ideolojiye sahip hangi aday bu parayı bulabilir ve harcayabilir? Örgüt geleceği ve hiyerarşisi de zayıf olan SHP, nasıl bir çıkış yolu bulabilecektir?

Sanıyorum bu sorular sadece SHP'yi ve SHP'lileri değil; başta CHP ve DSP olmak üzere tüm sosyal demokratları, tüm Atatürkçüleri ve tüm solcuları ilgilendirmektedir.

SHP Türkiye'deki *"egemen güç"*ün güdümüne girerse acaba Türk solunun durumu ne olacaktır? Sosyal demokratlar CHP ya da DSP çatısı altında mı toparlanacaktır, yoksa Turgut Özal'ın bayraktarlığını yaptığı düşünceler Türk halkına "solculuk" diye yutturulacak mıdır? Bunu becerebilirler mi?

Bu ve buna benzer sorular zor, fakat yanıtlanması gereken sorulardır. Hatta bunlar, sadece Türk solunun sorunu da değildir. Bunlar, Türkiye Cumhuriyeti'nin Misak-ı Milli sınırları içinde, bağımsız ve laik bir devlet olarak yaşayıp yaşayamayacağını belirleyecek sorulardır.

İsim vermek istemiyorum ama, SHP'de genel başkanlık için adaylığa sıvanan kimi siyasetçiler, beni derin düşüncelere salıyor. Acaba aynı endişe SHP tabanında ve örgütünde var mı?

BOŞA ÇIKAN UMUTLAR

Sayın Erdal İnönü'nün SHP Genel Başkanlığı'ndan ayrılma kararında olduğunu açıklaması, benim için sürpriz olmadı. Zira Sayın Süleyman Demirel, Çankaya'ya çıkmaya karar verdiği anda, 12 Eylül'ün yaraların sarmak amacıyla oluşturulmuş bulunan "*ulusal koalisyon*" çökmüştü. Huzur, mutluluk ve tatmini siyasal alanın dışında bulan ve yaşayan bir İnönü'nün, tüm içtenliğiyle inandığı Demirel'in bu davranışından sonra siyaset sahnesinde başrollerde kalması zaten beklenmemeliydi.

Sayın İnönü, SODEP Genel Başkanı'yken de benzer bir tavır takınmıştı. Ama o zaman sorun, salt parti içi bir sorundu. Şimdi ortada çok daha ciddi sorunlar bulunmaktadır.

Bu kararı sadece Sayın Demirel'in Çankaya'ya gitmesine bağlamak da doğru değildir. Ama bana öyle geliyor ki; Türk siyasal yaşamındaki yumuşak dönem artış şu andan itibaren geride kalmaktadır ve siyasal arenayı sert mücadeleler beklemektedir.

Sayın İnönü'nün bu kararının ardındaki diğer nedenleri düşündüğümüz zaman, ilk akla gelenler şunlar oluyor:

- SHP'nin durumu ve solda birlik sağlanamaması.
- Demirel sonrası DYP'yi bekleyen sorunlar ve DYP liderliği.
- Ağır ekonomik sorunlar.
- İç ve dış politikadaki zor günler ve tehlikeli kararlar.

Türkiye'nin ağır sorunlarını Sayın Demirel'le birlikte çözmek umuduyla yola çıkan Sayın İnönü'nün, böylesi ağır sorunları, anlaşması pek de kolay olmayacak biriyle çözmesi elbette

mümkün değildir. Hele DYP'nin hâlâ bir başkan seçemediği, daha doğrusu başkanlık ibresinin kime dönük olduğunun belli olmadığı düşünülürse, Sayın İnönü'nün yapabileceği başka bir şey olmadığı anlaşılır. Zaten DYP'nin başına herhangi bir isim geçtikten sonra bu hareket yapılsaydı, çok farklı anlamlara çekilebilirdi.

Sayın İnönü'nün siyasete "ikna edilmesinin" temel motifi, sanıyorum *"solda birlik"* sağlayacak bir isim olması ve bunun sorumluluğunun dayatılmasıydı. Fakat İnönü bu çabasında Sayın Aydın Güven Gürkan'dan başka kimseden yardım ve destek görememiştir. Ve aradan geçen bunca zaman içinde, bu konuda hiç mesafe alınamamış, hatta tam tersine amaçtan uzaklaşmıştır.

Yerel yönetimlerde ve SHP'li bakanlıklarda ne kadar aciz kalındığı ortadadır. Sayın İnönü'nün bunun bilincinde ve farkında olmaması mümkün değildir. Ve önümüzdeki marttaki muhtemel hezimetin faturası da hiç hak etmediği halde Sayın İnönü'ye kesilecektir.

Önümüzde çok sorunlu bir yaz vardır. 620 bin kamu işçisinin sözleşmesi bir yana, temmuz başında devlet memurları için zam oranının belirlenmesi gerekmektedir. Ayda net yedi milyon lira alan KİT işçisi (kendince haklı nedenlerle) yüzde 60 zammı beğenmezken, ayda beş milyon lira alan yargıç, savcı, yardımcı doçent, üniversite mezunu yirmi yıllık devlet memuruna, enflasyonun altında bir ücret artışı yapılacaktır. Dünyanın hiçbir yerinde devlet memuru bir avukat, çaycısından daha az ücret almaz. Dünyanın hiçbir yerinde yüksek eğitilmiş bir daire müdürü, ilkokul mezunu şoförünün aldığı ücretin yarısına çalışmaz. Ama bunlar Türkiye'de olmaktadır ve Sayın İnönü bu faturayı da ödemek zorunda kalmaktadır.

İç ve dış siyasette de çok ciddi sorunlar vardır. Güneydoğu'da sert davranıldığında bir kısım sorunlar çözümlenirken, başka birtakım sorunlar ortaya çıkmaktadır. Sorunlara yumuşak yaklaşılacak istendiğinde ise sorunlar başka boyutlara dönüşmektedir.

Kıbrıs konusunda karar zamanı gelmiştir. Maraş konusunda verilecek bir ödün, pek çok sorunların çözümü için olumlu bir zemin yaratacaktır. Fakat bunun "boşa verilmiş" bir ödün olması olasılığı da vardır. Sayın Denktaş sıkışmış ve topu Ankara'ya atmıştır. Ankara'da ise şu anda, bu ateş topunu tutabilecek tek isim Sayın İnönü'dür. Ve Sayın İnönü bu ağır sorumluluğun altına girmek istemeyebilecektir.

Almanya'nın Balkanlar politikası Türkiye'nin başını ağrıtırken, bir de de "ırkçı baskılar" ortaya çıkmıştır. Almanya'daki yaklaşık iki milyon Türk vatandaşı gözünü Ankara'ya dikmiş bulunmaktadır. Ve Ankara bu konuda çaresizdir.

Sayın İnönü'nün çok hassas olduğunu tahmin ettiğim laiklik konusu, bir başka sorundur. Memleketimizde, özellikle büyük kentlerde yeşil sarıklı tipler türemiştir. Sivil toplum, düşünce özgürlüğü, demokratik haklar vb. kavramların birbirine girdiği bir ortamda, hükümetleri bekleyen önemli kararlar vardır. SHP'nin temsil ettiği tahmin edilen yüzde 20'nin altındaki siyasal destekle, bu konularda söz sahibi olunması kolay değildir.

Belli başlılarına değinebildiğim bunca sorun, bir dağ gibi yığılmışken; Sayın İnönü'nün tüm bunları tek başına karşılaması elbette mümkün değildir. Birlikte yola çıktıkları Sayın Demirel, kötü bir Özal kopyası olmaya çalışırken, İnönü'nün mücadele şevkinin kırılması çok doğaldır.

Siyasal yaşamımız çok ilginç günlere gebe görünüyor.

TEPKİ DUYMAK, ÖRGÜTLÜ TOPLUM ve SOLUN DURUMU

Geçen hafta Sayın İnönü'nün istifasıyla ilgili olarak yazdığım bir yazıda, aynen şu satırlar vardı: "Ayda net yedi milyon lira alan KİT işçisi (kendince haklı nedenlerle) yüzde 60 zammı beğenmezken ayda beş milyon lira alan yargıç, savcı, yardımcı doçent, üniversite mezunu yirmi yıllık devlet memuruna, enflasyonun altında bir ücret artışı yapılacaktır."

Bir tepki, bir tepki... Bu tepki genellikle Tekel ve Sümerbank işçisi arkadaşlardan geldi. Hatta bir kısmı bana bordrolarını göndermeye kalkmış. Çoğu üç-üçbuçuk milyon lira ücret alıyorlar. "Net yedi milyon aylık nerde" diyorlar.

Doğrudur. KİT'lerde işçilerin çoğu ayda yedi milyon liranın çok altında ücret alır. Tepki gösteren dostlarımın bana bordrolarını göndermeleri gerekmez. Bunu ben de biliyorum. Ama KİT'lerde, giydirilmiş net ücreti yedi milyonun üzerinde olan işçiler de vardır. Ve ben onları kasetmişim.

Kaldı ki, ne aldıkları ücretin fazla olduğunu yazdım, ne istedikleri ücret zammını aşırı buldum, ne de KİT işçilerinin tümünün ücretinin yedi milyon lira olduğunu söyledim. Ancak her şeye karşın tepkilerini memnunlukla karşıladım ve kendimi bu satırları yazmak zorunda hissettim. Umarım bu arkadaşlarım kendileriyle ve Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısıyla ilgili her konuda böylesine duyarlı davranıyor olsunlar. Zira demokrasi ancak böyle işlerlik kazanır.

Demokrasi. Sihirli sözcük. Yüzyıllardır bunun kavgasını yapıyor insanlar. Binlerce tanımı yapılmış. Ve bir bakıma bu ta-

nımların çoğu doğru. Demokrasiyi köklü biçimde eleştirenler de var. Onlar da haklı. Ama defalarca değindiğim (ve herhalde daha defalarca değineceğim) üzere, demokrasiyle ilgili en doğru değerlendirmeyi W. Churchill yapmış. "Demokrasi" diyor Churchill, *"Berbat bir rejimdir. Ama rejimlerin en az berbat olanıdır."*

Bugün, demokrasinin temel tanımlarından biri üzerinde durmak istiyorum: *"Demokrasi, örgütlü insanların rejimidir."*

Gerçekten, demokrasi ancak örgütlü toplumlarda insanların örgütlenmenin öneminin bilincine ulaştıkları toplumlarda yaşar. Zaten ister demokrasi olsun, ister bir başka rejim; örgütlenmemiş insanların bir koyun sürüsünden farkı yoktur. Sistem içinde hiçbir ağırlıkları, hiçbir etkileri olamaz.

Demokraside bireylerin sesi duyulmaz, bireylerin sesi çıkmaz. Duyulan ses, önem ve değer verilen, önem ve değer verilmesi gereken ses, örgütlerin sesidir.

Bu satırları okuyanlardan bazılarının "önemli olan kitlelerin sesi ve iradesidir" diye düşündüklerini, düşüneceklerini biliyorum. Doğrudur. Fakat kitleler seslerini ancak örgütleriyle ve örgütlerinin öncülüğündeki eylemleriyle duyurabilirler.

Zaten bunu toplumdaki egemen güçler de bilir. Ve ellerindeki iktidarı kitlelerle paylaşmak istemiyorlarsa (ki, çoğu zaman istemezler) kitlelerin örgütlenmemesi için ne mümkünse yaparlar.

Memleketimizde 12 Eylül'ü izleyen dönemde, Türkiye'nin ekonomik, siyasal ve toplumsal yaşamıyla ilgili hemen bütün yasalarda yapılan değişiklikler, örgütsüz bir toplum oluşturmak içindi.

Zaten olur olmaz her örgüte ve toplumsal gruba siyaset ya-sağı getirdikten sonra örgütlenilmesinden korkulması ilginçtir. Ancak 12 Eylül'ün mimarları bu korkuyu da yaşamışlardı.

Ayrıca insanlar moral ve kavram olarak "örgütten" ve "örgütlenmekten" uzaklaştırılmışlardı. Günümüzde bile sürüyor; akşam TV'de izler, sabah gazetelerde okurduk: "Örgüt üyesi dört öğrenci yakalandı." Hangi örgüt, nasıl bir örgüt bilinmezdi. Legal mi, illegal mi; dernek mi, sendika mı? Önemli olan "örgüt üyesi" olmaktı. Ve dükkânlarda açıkça satılan kitaplar, dergiler,

daktilolar, televizyonlar, suç aleti gibi gösterilirdi. Ve tüm bu zorlamaların sonunda insanlar, bir örgüte üye olmaktan korkar duruma sokuldular. Amaç insanların sesini kısmaktı. Kıstılar da.

Eğer bir zamanlar Sayın Özal "Biz devrim yaptık" diyebilseydi, eğer günümüzde kimi solcu eskisi kalemşörler, toplumdaki ahlak ve değerler çöküntüsünü "devrim" olarak nitelendiriyorlarsa; bunlar, toplumun ve özellikle devrimci kesimin sesinin kısılmasındandır.

Eğer solun tüm sloganları, Sayın Demirel tarafından kullanılıp Çankaya'ya çıkarken çöpe atılabilmişse, bunun nedeni solun örgütsüz kalması, örgütsüz bırakılmasıdır.

"Örgütlenmeye engel ol. Engel olamıyorsan parçala. Parçalayamıyorsan içine gir ve içten dejenere et." Sanıyorum 12 Eylül sonrası sivil yöneticilerin planı buydu ve bir ölçüde tuttu.

"Sosyal demokrasinin amacı piyasa ekonomisine geçiş ve kapitalizmi kurmaktır" diye yazan kalemşörlere bakınca, sol partiler içinde bu zırvalara değer veren yöneticileri duyunca; düpedüz liberalizmi savunurken "Biz sosyal demokratız" diyen düzenbazları görünce, "Evet" diyorum. "Planları bir ölçüde tuttu."

Ama "Bir ölçüde..." Zira dünya üzerinde hiçbir güç tarihin tekerini geriye çevirememiştir. Gün gelir insanlar gene örgütlenir, safraları atar ve "*güneşi fethet*" çıkarlar. Ve gün gelir güneş de fethedilir.

OYUNUN KURALI ve SHP KURULTAYI...

Her oyun belli bir kural ya da kurallar dizisi çerçevesinde oynanır. Beş yaşındaki çocukların saklambaç oyununun da kuralları vardır, her türlü spor yarışlarının da, siyasetin de, en üst düzeyden uluslararası ilişkilerin de.

Oyuna katılan kişi, bu oyunun kurallarını peşinen kabul etmiş sayılır. Daha doğrusu kabul etmiş olması beklenir. Ama çocuklar oyun oynarken örneğin, saklambaç oyununda beş yaşında bir çocuk "ebe" olmak istemez ve oyunun kurallarını bozarsa oyun da bozulur ama çok önemsemeyiz. Netice olarak çocuktur ve her türlü şımarıklığı hoş görülebilir. Ama büyükler oyun oynarken kuralları bozmak isterlerse bu şımarıklıktan çok öte bir terbiyesizlik ve münasebetsizliktir. Zaten çoğu kez cezası da vardır. Örneğin, futbol maçında bir oyuncu topu elle tutarsa takımı aleyhine ceza verilir. Aynı hareketi tekrarlarsa oyundan atılır ve takımını eksik bırakır. Aynı şekilde tüm spor dallarında kurallar bellidir.

Toplum yaşamının da belli kuralları vardır. Bunlar zorunlu kurallardır. O toplum içinde yaşamak isteyen kişi, bu kurallara uymak zorundadır. Özgürlükçü demokrasilerde kimileri, (başkalarını rahatsız etmemek koşuluyla) bu kurallara uymak isteyebilir. Örneğin, giyimiyle kuşamıyla yaşam biçimiyle farklı olabilirler. Bu onların hakkıdır. Ama toplumun diğer üyelerinin de onları "dışlamak" hakkı vardır. Asla "bizim gibi olacaksın" diye zorlamadan...

Askeri bir okula giren genç, belli bir üniformayı giyeceğini peşinen kabul etmiş demektir. "Üniforma benim kişiliğime saldırdır" diyemez. Canı üniforma giymek istemiyorsa üniforma giymek zorunluluğu olmayan bir başka okulu seçer.

Lokantaya giden kişi, yemeğini belirli edep ve terbiye kuralları içinde yemek zorundadır. Başkalarını rahatsız etme özgürlüğü yoktur. Canının istediği gibi yemek istiyorsa alır ekmeğini gider, deniz kenarına ya da dağ başına istediği gibi yer içer.

Bir derneğe ya da siyasal bir partiye giren insanlar da aynı biçimde o derneğin ya da partinin önceden belirlenmiş "kuruluş amaçlarını", "tüzüğünü", "programını" kabul etmek zorundadırlar. Zaten doğal olarak bunları kabul ettikleri için o örgüte katılmış olmaları beklenir. Ama bizde, özellikle kimi siyasal partilerimizde bu süreç böyle işlememektedir.

Gerçekten kimi "şımarık" ve "süper zekâlı" kendini bilmezler, yıllardan beri sol partilerin içinde, huzursuzluk unsuru olmuşlardır. Bundan en çok çeken Sosyal Demokrat Halkçı Parti olmuştur. Ve bu tür insanlar SHP'lilerin kafalarını iyice karıştırdıktan sonra, genellikle kendi yollarına devam etmek üzere başka siyasal bileşimler içinde yer almışlar ve veda etmişlerdir. Fakat arkalarında bir sürü "kafası karışık" insan bırakarak.

Örneğin SHP açıkça Mustafa Kemal'in kurmuş olduğu Cumhuriyet Halk Partisi'nin devamı olduğunu iddia eden bir partidir. Ve bu parti doğal olarak Atatürkçülüğe ve Atatürkçülüğün temel ilkelerine sahip çıkmak zorundadır. Bir insan eğer SHP'ye katılırsa bu ilkelere de katılmak zorundadır. Siyasal ahlak da bunu gerektirir, siyasal olmayan ahlak da bunu gerektirir. Eğer adam Atatürk'ün kurduğu siyasal partiye girdikten sonra ve Atatürk ilkelerini ve devrimlerini benimsediğini ifade ettikten sonra, parti içinde ve dışında Atatürkçülüğe karşı bir kampanya yürütüyorsa bu tek kelime ile ahlaksızlıktır.

Hiç kimse Atatürkçü olmak zorunda değildir. Kimileri Atatürk'ü sever, kimileri sevmez. Bir demokraside her türlü düşünceye yer vardır. Ama Atatürk'ün kurduğu siyasal partinin devamı olduğu iddiasındaki bir partide Atatürk'e karşı çıkmaktır, demokrasi ve düşünce özgürlüğüyle bağdaşır bir yanı yoktur.

Kimileri "Atatürkçülüğün çağıdışı kaldığını" da düşünebilirler. Buna da hakları vardır. Ama bunların yeri Atatürk'ün kurduğu partinin devamı olma iddiasındaki parti değildir. Kendilerine "çağa uygun" bir parti bulurlar, girerler ve siyaset yaparlar.

Hem Atatürk'e karşı olacaksınız, hem Atatürk'ün kurduğu devletin "kuruluş felsefesi"ne karşı olacaksınız, hem Atatürk'ün ilkelerine ve devrimlerine karşı olacaksınız, hem Atatürk'ü yıpratma ve izlerini silme gibi abes çabalara girişeceksiniz ve tüm bunların üzerine Atatürk'ün kurduğu partinin devamı olduğunu iddia eden bir partinin içinde yer alacaksınız, üstelik yönetici olmaya çabalayacaksınız. İnsan biraz utanır yahu. Buna "özgürlükçü düşünce" değil, düpedüz "edepsizlik" denir.

SHP kurultayında birkaç tane var bunlardan. Taraf olmamak için isim vermiyorum. Ama onlar kendilerini iyi biliyor. Umarım SHP'nin kurultay delegeleri de bu omurgasızları tanır ve hak ettikleri dersi verirler. Son söz delegenindir.

SHP KURULTAYININ DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

Aylar süren çok seviyeli ve kıran kırana bir mücadeleden sonra, SHP 4. Olağan Kurultayı nihayet çalışmalarını tamamladı ve aday olmayacağını çok önceden ilan eden Erdal İnönü'nün yerine, aday olan Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Murat Karayalçın'ın beklenen zaferiyle sonuçlandı. Aradan birkaç gün geçtikten sonra, soğukkanlılıkla düşündüğümüz zaman, bu kurultaydan alınması gereken kimi dersler olduğunu görüyoruz. Bugünkü yazımı başkan adaylarının değerlendirilmesine ayırmak istiyorum.

Aday olduğunu kitle iletişim araçlarına bir türlü kabul ettiremeyen sevgili Tolga Yarman, ikiden fazla oy alamadı, ama sanıyorum pek çok delegenin, izleyicinin ve televizyonları başındaki insanların çoğunun gönlünde yer aldı. Bundan sonra Türk siyasal yaşamında Tolga Yarman adını daha sık duyacağız.

İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Yüksel Çakmur, büyük bir hezimete uğradı. Aykırı bazı sloganların ardına sığınarak ve belli kimi kamu olanaklarını kullanarak bir yere varılamayacağını anlamış oldu. Belki hatasını anladı, fakat çok geç kaldı. Bilmiyorum bu kurultay, Çakmur'un siyasal yaşamının noktalanması mıdır? Ancak alınan bu sonuç, *"keskin sirke küpüne zarar"* deyiminin her zaman için geçerli olduğunu gösterdi.

Tolga Yarman'ın rakipleriyle ilgili değerlendirmeleri ve eleştirileri son derece sertti. Ancak kimse rahatsız olmadı. Çünkü karşısındaki insanlara sevgi ve saygı doluydu. Çakmur ise eleştiriden çok hakareti yeğledi ve hak ettiği dersi aldı.

Bunu belki kurultay öncesinde söylemem gerekirdi. Benim günlümün başkanı Aydın Güven Gürkan idi. Olgunluğu, bilgisi, ağırlığı ve özverisi ile Sayın Gürkan, Sosyal Demokrat Halkçı Parti Başkanlığı'na çok yakışacaktı. Olmadı.

Neden olmadığını düşündüğüm zaman, olmama nedenleriyle benim kurultay öncesinde Gürkan adını veremeyişimin nedenlerinin bir anlamda aynı olduğunu görüyorum. Aydın Güven'in son zamanlarda etrafına topladığı kadroda öyle isimler vardı ki değil sosyal demokrat, demokrat bile değillerdi.

Bu kadroda öyle isimler vardı ki birlikte yola çıktıkları ve aynı şeyleri savundukları insanların çoğu bugün ANAP'ta ya da başka siyasal partilerde siyaset yapıyorlar. Ancak ilginç bir biçimde söyledikleri şeyler de aynı. Ne kadar garip bir şey bu? Laik Cumhuriyetimize çatanlar tutucu partilerde olurlarsa yaptıkları şey "ilericilik" sayılıyor. Aydın Güven Gürkan da maalesef bu tuzağa düştü. Güzel konuşmasının sonunda, gömleği terden sırtına yapışmış bir halde, boğuk bir sesle delegeleri "Mustafa Kemal'in yoluna" çağırdığı zaman, içim "cız" etti. Ama artık ok yaydan çıkmıştı. Sayın Gürkan'ın Türkiye'ye ve Türk sosyal demokrat ve sosyalist hareketine katacağı daha pek çok şey var.

SHP Genel Başkanlığı'na seçilen Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Murat Karayalçın, bundan bir süre öncesine kadar müthiş tepkimi çeken bir isimdi. Özellikle SHP Kocaeli İl Kongresi'nde yaptığını söyledikleri bir konuşmada vurguladığı noktaların, Turgut Özal'ın söylediklerinden bir farkı olmadığını görmüştüm (Ama doğrusu söz konusu konuşmayı dinlememiş, sadece bana aktarılanlar kadarını öğrenmiştim). Ayrıca kitle iletişimi araçlarındaki "körükörüne" Karayalçın desteği beni çok rahatsız etmekteydi. "Neden?" diyordum. "Bu gazeteler bu özel televizyonlar nedene Karayalçın'ı bu kadar destekliyor?"

Ancak kurultay yaklaştıkça, Karayalçın'ın etrafında güzel insanların toplanmaya başladığını gördüm. Gürtuna gibi, Gürseler gibi isimleri etrafına toplayan Karayalçın, rahatsız edici sloganları da bırakmış gibiydi. Sadece üretmekten ve projelerden değil, refahın dağıtımından söz etmeye başlamıştı.

Kurultay sonucunu biraz da buruk bir biçimde izlerken Karayalçın'ın "*Kuvayı Milliyeciliğini*" ilanı, yüreğime biraz su serpti, mutlandırdı umutlandırdı.

Geçmişteki duygu ve düşüncelerim bir yana; eğer Karayalçın'ın yolu gerçekten Kuvayı Milliyecilerin yoluysa çok güzel şeyler yapabilecek demektir. Karanlıklar biraz daha aydınlanabilecek demektir.

Umutla ve merakla bekliyoruz.

DEĞİŞİM...

Kürsüde genç ve dinamik bir konuşmacı. Aslında biraz da "hamasi." Rahmetli Behçet Kemal'in Atatürk şiirleri okumasına benziyor konuşma biçimi. Konu, "Değişim." Türkiye için üç öneri getiriyor. KİT'ler hızla "özelleştirilmeli", "Başkanlık rejimine geçmeli", "Yerel yönetimlerin ağırlığı artırılmalı ve bir tür yumuşak eyalet yönetimine geçmeli."

Bunlar yapılırsa Türkiye'nin toplumsal ve ekonomik sorunları çözümlenirmiş. Dinleyiciler de memnun. Alkış, kıyamet...

Şimdi, "bu konuşmacı kim ve nerede konuşuyor?" diye soracaksınız. Söylediklerine bakınca "Özal'ın müritlerinden biri" olsa gerek diye düşünüyorsunuz herhalde. Değil. Konuştuğu yer bir parti toplantısı ama bu parti ANAP ya da DYP değil, SHP. Konuşan da gönlünde genel başkanlık yatan ve yazılı basının bir kısmı tarafından ilginç bir biçimde "pompalanan", genç bir siyasetçi.

İsim vermek istemiyorum ama, eğer bir ülkede sosyal demokrasinin liderliğine soyunanlar, Özal'ın kötü bir özentisi ve kopyası olmaktan ileri gidemiyorlarsa çok işimiz var demektir. Ve eğer bu (bence) "zırvaları" sosyal demokrasi adına hararetle alkışlayanlar varsa işimiz çok zor demektir.

Geçenlerde, Sosyal Demokrasi Platformu diye bir toplantıya gittim. Sosyal demokrat liderleri de çağırmışlar. İnönü ve Baykal geldi. Ecevit reddetmiş ve çok da iyi etmiş. Zaten memlekette akıllı adam çok. İsmi yazılı olanlardan çoğu gelmemişti.

Bu platformu düzenleyen gençler, "*Türkiye'de Sosyal Demokrasinin Geleceği*" konulu bir de yarışma düzenlemişler. Ödül verecekler. Yarışma jürisini gördüğüm zaman tuzağı anladım ama, iş işten geçmişti.

Kendim, meğer Türkiye'de sosyal demokrasinin önündeki en önemli engel, "*resmi tarihimiz*" ve ikide bir demokrasiye müdahale eden "*ordu*" imiş. En itibar gören düşünce bu. Sömürü, örgütlenme, düşünce özgürlüğü falan, ilk aşamada akla gelmiyordur.

"*İrtica-laiklik*" çatışmasını öne çıkarırsak işin "*sınıf boyutunu*" unutmamışız ve hayatta sosyal demokrasiye geçemezmişiz. Türkiye'de bürokrasi, yağma düzeninin temeli ve ana suçlusuymuş (Zaten tüm yüksek bürokratlar emekliliklerinde Karun gibi zengindirler ve Boğaziçi'nde yalılarda yaşarlar...).

Biraz yumuşatarak da olsa, bu arkadaşlara gereken yanıtı tabii verdim. "Burada ANAP Gençlik Kollarının ya da DYP'nin toplantısı olsaydı, sizden farklı ne söylerlerdi" diye sordum. Sosyal demokrasinin tarihsel çizgisini ve Kemalizmin ilerici niteliğini, on beş-yirmi dakikada ne kadar olabilirse özetledim ve "Liberalist olmak ayıp değildir. Ama liberalizmi savunup buna sosyal demokrasi diyemezsiniz. Bunu yapan ya bilmiyordur, cahildir; ya da bile bile yapıyordur, sahtekârdır" diye sözü bağladım.

Bu gençlerin büyük bir bölümünün iyiniyetinden, yurtseverliğinden kuşku duymuyorum. İyi yetişmiş gençler. Ülke sorunlarına ilgi duyuyor ve çözüm yolları arıyordu. Çoğu iyi okullarda okuyor; bir ya da birkaç yabancı dil hiliyorlar, "Peki" dedim, "Nedir bunları bu yollara iten?"

Bu gençler 1980 yılında sekiz-on yaşlarındaydılar. 12 Eylül'le birlikte öylesine ters, saptırılmış ve biktirici bir Atatürkçülük bombardımanı ile karşılaştılar ki; Atatürk adını duyunca irkilir oldular. 12 Eylül yönetimi "ülke çıkarları" bahanesiyle yaptığı tüm çirkinlikleri, Atatürkçü düşünceyle açıklamaya çalıştı. İnsanları Atatürk'ten uzaklaştırdı.

Turgut Özal ve ANAP, "Sivil bir izlenim" verdiği için 1983 seçimlerini kazandı. Aslında bu da oyunun bir başka parçasıydı. Sayın Özal'ın "Atatürkçü yanı"nı eşi Semra Özal temsil edi-

yordu. Semra Özal bir dergide "mankenlik" yapınca, Özallar'ın Atatürkçülüğü onandı! (Bu olay üzerine on altı manken mesleği bırakmış, bir manken de fazla miktarda uyku hapi alarak intihar girişiminde bulunmuştu...)

Derken medya hızla gelişti. Renkli TV kanalları yaşantıyı alt üst ettiler. Yazılı basın holdinglere teslim oldu. Ve yeni kavramlar türedi. Vizyon, mega, globalleşme, değişim vb. gibi.

Ve bu kavramlar arasında en çok tutulan "*değişim*" oldu. Değişimden yanaysan "ilericisin", değişime karşıysan "çağdışı", "dinozor" ya da bunlara benzer bir şeysin. Her şey değişmeliydi. Tarih, bağımsızlık kavramı, toplumsal yapı, vs., vs.

Oysa ki değişim ileriye doğru olursa "ilericidir." Kimi zaman (kısa süre için de olsa) değişim geriye doğru olabilir. Bunun ölçüsü, halkın her türlü "katı ımı"dır. Katılım genişletiliyorsa ilerici bir hareket söz konusudur. katılım daralıyorsa en âlâsından gericilik ortaya çıkar.

Şah rejimini deviren Humeyni hareketi, katılımı artırdığı için ileriye doğru bir harekettir. Ama laik Atatürk Türkiye'si'ni Humeyni hareketine doğru değiştirmek isterseniz, bu gericiliktir. Değişim adına bunu savunmak da şaşkınlıktır.

Leningrad'ta parti kodamanları çirkin görünüyordu. Ama St. Petersburg'ta kara sakallı Ortodoks papazları çok daha çirkin görünüyor.

GENÇLER ve ATATÜRK

Geçen haftalardaki iki yazımda, iki farklı gençlik grubundan söz etmiş ve eleştirmiştim. Bunlardan biri, kendilerine "*Enderun*" adını taktıklarını sandığım için, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Mezunları Derneği, öbürü ise liberalizmle sosyal demokrasiyi karıştırdıkları için, 'Sosyal Demokrat Üniversiteliler Platformu' (SDP) idi.

İÜSBF Mezunları Derneği Başkanı Cenan Erdönmez telefon ederek derneklerinin değil, sadece dergilerinin adının *Enderun* olduğunu ve yazımda sözünü ettiğim o günkü toplantıda bir hocalarının açıkladığı gibi, bu ismin düşündüğümünden farklı bir anlamı olduğunu söyledi.

Sayın Erdönmez'in açıklamasına göre dergilerine *Enderun* adını vermelerinin nedeni, gene bir hocalarının önerisi olmuş. Türkiye'de ve dünyada, yönetici yetiştirmek için açılan ilk eğitim kurumu olan 'Enderun Okulu' onlara bu ilhamı vermiş. Yoksa Enderun Cemiyeti vb. gibi örgütlerle bir ilgileri yokmuş.

Cenan Erdönmez Atatürk ilkelerine yürekten bağlı olduğunu da vurgulayarak bir düzeltme yapmamı istediğini hissettirdi (Açıkça istemeyecek kadar nazikti). Ayrıca aynı toplantıda, Uğur Mumcu'ya sevgi ve saygılarının bir ifadesi olarak Ceyhan Mumcu'ya verdikleri plaketi ve sıcak ilgiyi anımsattı.

Şimdi bu satırları büyük bir memnuniyetle yazıyorum. Zira böyle bir açıklama bana ancak mutluluk verir. Zaten bunu Sayın Erdönmez'e de söyledim.

Sepetçiler Kasrı'ndaki toplantıyla ilgili olarak da bir telefon aldım. Sosyal Demokrat Üniversiteliler Platformu Başkanı, onla-

rı haksız bir biçimde eleştirdiğimi söyledi. İfadesine göre SDP, Atatürkçü bir topluluktur. Ve yazımda eleştirdiğim yarışmanın jürisi de mevcut üç sosyal demokrat parti arasında denge kurma çabaları sonucu oluşmuştu. Ancak jüri üyelerinin bazıları katılmamıştı.

Sayın Başkan bir açıklama göndermek istediklerini söyledi. Ben de, Atatürkçü olduklarını duymaktan çok memnun olduğumu vurgulayarak açıklamayı bana göndermelerini ve düzeltmeyi sevinçle yapacağımı söyledim.

Ve sözü edilen açıklama, çoğaltılmış iki sayfalık bir belge halinde geldi. Bu iki belgenin birinde, bu gençlerin etrafında 'birleştikleri' görüşler, öbüründe ise SDP kuruluş ilkeleriyle söz konusu yarışmanın jürisi yer alıyordu.

Benimle konuşan yetkili ya okuma yazma bilmiyordu, ya da benim okuma yazma bilmediğimi sanıyordu. Zira bana gönderilen belgeler, sadece benim yazdıklarımı doğruluyordu.

Bu gençlerin 'etrafında birleştikleri'ni ifade ettikleri düşünceler arasında Atatürk ve Atatürkçülükle ilgili tek bir sözcük, tek bir düşünce yoktu. Öbür belgede yer alan on iki 'ilke'den on birincisinde Atatürk'ün adı geçiyordu. Ama şöyle: "*SDP Atatürk'e saygılıdır.*" Laf mı bu şimdi? Erbakan Hoca da Atatürk'e saygılıdır. Anıtkabir'e gidip saygı duruşunda da bulunuyor. "*SDP Atatürkçüdür*" demek bu gençlere çok mu ağır geliyor?

Atatürk'e saygı duymak ayrı şeydir, Atatürkçü olmak ayrı şey, Kaldı ki hiç kimse Atatürkçü olmak zorunda da değildir. Ama telefonda "Hocam biz Atatürkçüyüz" dedikten sonra bu belgeleri göndermek, biraz garip oluyor. Ve her şey bir yana "laiklik"ten bir tek sözcükle bile söz edilmemesine ne demeli?

Bundan önceki yazımda da vurguladığım gibi, gönderdikleri belgelerden "*sosyal demokrat*" sözcüğünü çıkartıp yerine "*Friedmann*"bı sözcüğünü koyun, hiçbir şey değişmiyor. Ve hatta çok daha tutarlı ve dürüst bir metin ortaya çıkıyor.

"İlke 4... SDP, emek ve sermaye arasındaki çelişkide uzlaşmayı savunur, verimli emekten yana tavır alır.

İlke 6... SDP, sivil toplumdur.

İlke 7... SDP, katı hiyerarşiye karşıdır.

İlke 9... SDP, emeğe sınıfsal boyutuyla değil, kitlesel boyutuyla yaklaşır."

Hay siz çok yaşayın *"aslan sosyal demokratlar."* Eğer bu ilkeler sosyal demokrasinin ilkeleriye ve "Atatürk'e saygılı olmak", Atatürkçülükse, bu ülkede liberaller ve muhafazakârlar ilkesiz ve ideolojisiz kaldı demektir.

Aslında elbette, iyiniyetli olduğuna inanmak istediğim bir gençlik grubunu kırmak ya da üzme istemiyorum. Fakat toplumumuzda birtakım çevreler, bir yandan değerler sistemimizi *"çökertmeye"* çalışırken, bir yandan da kavramları *"dejenere etmeye"* çabalamaktadırlar.

Kendilerini *"sosyal demokrat"* olarak nitelendiren bu gençlerin görüşlerinin, sosyal demokrasiyle hiçbir ilgisi yoktur. Bu görüşler liberal görüşlerdir. Ve liberal görüş olarak ileri sürseler saygı da duyarım, hiçbir itirazım da olamaz. Ama bunları *"sol"* adına ileri sürdükleri zaman işin içine, bir saptırma, bir dejenere etme arzusu girmektedir.

Sosyalizmin ve sosyal demokrasinin şerefli bayrağını elbette kimseye kaptırmayız. Halktaki *"değişim arzusu"*nu gören egemen güç, şimdi de sosyal demokrasi kavramına sarılarak böyle sahte bir sol anlayışla *"bezirgân düzeni"*ni sürdürmek istemektedir. Meselenin sınıfsal boyutunu yadsıyarak sosyal demokrat olunmaz. olsa olsa *"sivil toplumcu"* olunur —ki bunu da *"sol"* olarak sunamazsınız— sunsanız da kimselere yutturmazsınız.

ANTİKEMALİST SOLCULAR

Karşımda oturan öğrenci, sosyal demokrat partilerden birinin bir gençlik komisyonunda üye idi. Çok üzgün görünüyordu. *"Bizim komisyonda çok azınlıktayız Hocam"* diyordu ağlamaklı bir sesle. *"Atatürkçü olmak; alay edilecek, gülünecek bir şey oldu."*

Sözünü ettiği parti, Atatürk'ün kurduğu partinin devamı olma iddiasında bir partiydi. Amblemlerine Atatürk'ün *"altı ok"*unu da almışlardı. Ve bu parti içinde kimi insanlar; hem Atatürk'e karşı olduklarını iddia ediyor ve Atatürkçülerle *"dalga geçiyor"* hem de Atatürk'ün manevi mirasına sahip çıkmak istiyorlardı. utanmazlığa bakın...

"Peki böyle gençlerin sizin partide ne işleri varmış" diye sordum. *"Başka partilere gitseler ya. Eğer bir İslam şeriatı istiyorlarsa, Refah'a gitsinler. Eğer liberalizm ve piyasa ekonomisinden yana iseler ANAP'a ya da DYP'ye girsinler. Sizin partide ne işleri var?"*

"Hocam biz de söylüyoruz bunları" dedi genç öğrencim. *"Ama bu adamlar kendilerini solcu sayıyorlar. Bu nedenle bizim partiye geldiklerini ifade ediyorlar. Zaten bizim ilçe yöneticilerinin çoğu da aynı düşüncede."*

"Peki, madem kendilerini solcu sayıyorlar ve madem ki Atatürk'e karşılar; o zaman Atatürk'ün manevi mirası üzerine oturtulmak istenen bir partiye değil, sosyalist partilere gitsinler" dedim. *"Altı ok'un gölgesinde ne işleri var?"*

"Orasını bilemiyorum Hocam" diye yanıtladı karşımdaki genç adam. *"Doğrudur"* diye düşündüm. *"Zaten bunların eski akıl hocalarına bakılırsa, başka ne beklenirdi ki?"*

Kaldı ki; Atatürk'ün partisi yeniden açılınca, bu akıl hocalarından bir kısmı da oraya kapılanmıştı. Ve Sonunda laik Cumhuriyetimizi kuran partide Cumhuriyet ve rejim tartışmaları başlamıştı.

Hep 12 Eylül'ün ettiği şeyler bunlar. Tüm hışmıyla solun ve sosyal demokrasinin üzerine gidince, solun ve sosyal demokrasinin potansiyel kadroları saf dışı edildi. Meydan üçüncü sınıf insanlara kaldı. Sağ partilerden yüz bulamayan kimileri ile bu boşluğu gören kimileri sosyal demokrat partilere üşüştü. Ama solculuğu da elden bırakmak istemediler. "*Değişim*" adına ve "*demokrasi*" adına Atatürk'ü de karşılarına aldılar. Sonra da halktan oy bekliyorlar...

Eğer solun sahip çıkması gereken tüm ekonomik ve toplumsal sloganlara Süleyman Demirel sahip çıkmışsa; bunun kusuru Süleyman Demirel'de değil, o günlerin sosyal demokrat liderlerindedir. O günlerde, en büyük sosyal demokrat partinin İstanbul il örgütü, "*altı ok*"un geçerliliğini tartışıyordu. "*Kemalizm, çağını doldurmuştur*" gibisinden inciler yayımlanıyordu. O dönemin parti içi eğitim notlarına bakarsanız, inanılmaz şeyler görürsünüz. Bugün bu "*süper zekâlıların*" bir bölümü, kendilerine çok daha uygun ve yakışan yerlere gittiler. Ama arkalarında kafası karışık bir grup bırakarak. Tüm kavramları alt üst ederek. Ve korkarım ki iş işten geçti...

Vahşi bir kapitalizmi ve liberalizmi sol adına savunarak sosyal demokrat olunur mu? Özal'ın söylediklerini (neredeyse aynen) tekrar ederek nereye varır insan? Aslı varken, sahtekârına kim itibar eder? Kimse etmiyor elbette...

Çok yazdım. "*Arkadaş biz yanılmışız. Şimdi saf değiştiriyoruz*" diyen insanlara fazla bir tepkim yok. İslam düzeni isteyenlere de pek kızmıyorum. İyi kötü bir demokraside yaşıyoruz. Kendi bilecekleri bir şeydir bu. Ama iğrenç bir liberalizmi, "*solculuk*" diye yutturmaya çalışanlara çok kızıyorum.

TÜSES kurulalı beş yıl olmuş. Ne çabuk geçiyor zaman. Önceleri çok umutluydum bu vakıftan. İyi ellerde idi. Elbette ben de katılıyordum çalışmalarına. Sonra "*sivil toplumcu*" bir havaya girdi. Ben de elimi çektim. Zaten neredeyse kapıya kilit vurmuşlardı. Şimdi yeni bir yönetim oluşturmaya çalışıyorlar. Umam iyi olur.

Kuruluş yıldönümü nedeniyle bir koktey verdiler. Gittim. Cansız ve sönük bir topluluktu. Çok üzüldüm. Baktım, önceden tanıdığım bazı sivil toplumcu gençler de orada. Elleri ceplerinde dolaşıyorlar. Liberal sosyal demokratlar...

İster istemez. ANAP'ın Demokrasi Vakfı'yla TÜSES'in ne farkı olduğunu düşündüm. Çünkü bir süreden beri söyledikleri şeyler aynıydı. Aralarındaki tek fark, Demokrasi Vakfı'nın çok daha canlı ve aktif olması ve çok daha güzel şeyler yayımlaması. Oysa ki ne umutlarla başlamıştı bu TÜSES.

Sosyal demokrasi, elbette Kemalizm değildir. Ama Kemalist olmadan, ne demokrat olunur, ne sosyal demokrat.

"Laik-antilaik tartışması anlamsızdır. körüklenmemelidir", "Devleti küçültelim", "KİT'leri özelleştirelim", "bağımsızlık kavramı değişmiştir" vb. gibi kavramlar, sosyal demokrasinin sloganları değildir.

Bugün düşünce özgürlüğünü savunanlar, bu özgürlüğü kim me borçlu olduklarını ve Atatürk öncesi dönemin karanlıklarını unutmamalıdır.

II

ÜNİVERSİTELER:
BİTMİYEN ŞARKI

MGK ve ÜNİVERSİTELER

Bu sütunda YÖK'ü ve marifetlerini sık sık ele alacağız gibi görünüyor. Zaten YÖK'le ilgili olarak yazılacak o kadar çok şey var ki; her gazete "yurt haberleri", "dış haberler", "kültür-sanat haberleri" vb. gibi bir "*YÖK haberleri*" servisi kursa ve burada on kişi çalıştırsa, vallahi işin altından gene de kalkamaz. Ama bu işi galiba halk da kanıksadı. Hele büyük merkezler dışında yeni

üniversite binaları yükselince ve buralara pırlanta gibi gençler gelmeye başlayınca, kimileri, "Acaba bu YÖK iyi bir şey mi?" diye düşünür oldular. Hele esnaf cirosunu birkaç kez katlayınca, ev sahipleri hızla kiralari yükseltince ve beldelere canlılık gelince, genel bir hoşnutluk duygusu ortaya çıktı. Oysa Sayın Doğramacı'nın çok renkli grafikleri bir yana, Türk yükseköğretiminde 1973-1983 arasındaki gelişmeler, 1983-1993 arasındaki gelişmelerden çok daha fazla olmuştu. Hem de sessiz sedasız.

Bundan kısa bir süre önce gazetelerde gördüğümüz ve Milli Güvenlik Kurulu'nun YÖK'ten neler talep ettiğini içeren gizli rapor, kimi meslektaşlarımızın ve kamuoyunun haklı bir biçimde tepkisini çekti. Fakat burada önemli bir nokta dikkatten kaçtı. O da bu rapor içeriğindeki hususların hemen hiçbirinin yeni bir şey olmaması. Zaten YÖK Yasası kabul edildiğinden beri raporda yeniden vurgulanan hususların hemen tümü uygulanmaktadır.

Örneğin "milli günlerde öğrenciye ve personele *bilinç geliştirici toplantılar yapılması zorunluluğu*" yıllardan beri sürmektedir ve her öğrenim yılı başında bu "*milli günler*" ve yapılacak

zorunlu toplantılar hatırlatılmaktadır. Bu milli günler arasında "1. ve 2. İnönü Savaşları"ndan tutun "hava şehitleri"ne kadar, "23 Nisan Milli Egemenlik Bayramı"ndan tutun "Kabotaj Bayramı"na kadar akla gelen ve gelmeyen her şey sıralanmaktadır.

İstanbul Üniversitesi bahçesinde cuma akşam üstleri yıllarca teypten çalınan İstiklal Marşı'nın eşliğinde "Bayrak Töreni" yapılmıştı. Bugün de yapılıyor mu bilmiyorum ama bir keresinde fakülte sekreterlerinin bulabildikleri personel ve müstahdemle birlikte bu töreni nasıl dramatik bir ciddiyet içinde yaptıklarını gördüğüm zaman, bir süre gülmekle ağlamak arasında bocalamıştım.

Hiç kesintisiz olarak emniyet müdürlüklerinden üniversitelere yazılar gitmektedir. Bu yazılarda gösterilere katılıp polis tarafından gözaltına alınan öğrencilerin isimleri bildirilmekte ve öğrenci disiplin yönetmeliğine göre cezalandırılmaları istenmektedir. Söz konusu yönetmeliğe göre, bu işin cezası okuldan atılmadadır. Daha yargıya intikal etmemiş bir olay için öğrencilerin cezalandırılması, yargının görev ve fonksiyonunu polisin ya da fakülte disiplin komisyonlarının alması demektir. Böylesi bir tutumun özgürlükçü demokrasiyle bağdaşması mümkün değildir.

Diğer üniversiteleri bilmiyorum ama, İstanbul Üniversitesi'ndeki öğrencilerimin bir bölümü, sürekli bir polis korkusu içindedir. İçişleri Bakanımız Sayın Sezgin geçenlerde bir söyleşide, "polisimizin büyük bir bölümünün çok şefkatli olduğunu" söyledi ama sanıyorum bizim üniversiteye, azınlıkta kalan gruptan polisler gönderilmektedir. Aslında genç ve çeşitli zorluklar içinde olan bir kısım polislerin öğrenciye bakış açısı, belli komplekslerin etkisi altında olmaktadır. Örneğin birbirine sarılmış olarak ya da el ele tutuşarak dolaşan çiftlere bakışlarında, "şefkat hariç" her türlü duygu ve özlemi görmemek için kör olmak gerekir.

MGK'nın son raporuna kızanlar, herhalde Türkiye'ye ve üniversitelerimize özgürlükçü demokrasinin gelmiş olduğunu sanmaktadırlar. Nasıl Türkiye'ye demokrasi belli finans ve çıkar

Çevreleri için ve bu çevreler açısından gelmişse, üniversitelerimizin de bir kısmı için gelmiştir. Türkiye'de genellikle bir elit tabakanın çocuklarının eğitim gördüğü Bilkent gibi, Boğaziçi gibi, Orta Doğu Teknik niversitesi gibi üniversitelere, belki bir ölçüde demokrasi gelmiştir ama, diğer niversiteler henüz demokrasiden nasibini alamamışlardır. Bu niversitelerin yabancı dille eğitim yapan fakülte ve bölümlerindeki hořėr bile, çoğu kez diğer bölüm ya da fakültelerden esirgenmek istenmektedir.

Zaten her şey bir yana, Milli Güvenlik Kurulu'nun üniversitelerden böyle taleplerde bulunabilmesi, pek çok şeyi açıklamıyor mu?

RAHATSIZ OLMAK

Dün sabah okula geldiğimde, bölümümüzün sevimli sekreteri Fatoş Hanım bir bildiri getirdi. İsteyenler imzalayacakmış. "Allah, Allah, bu kız illegaliteye böyle meraklı değildi" diye düşünürken bir baktım ki; bildiri yüksek yerden. Fatoş kimin getirdiğini bilmiyor, birileri göndermiş işte.

Bildiri şöyle:

"Biz aşağıda imzaları bulunan İstanbul Üniversitesi öğretim üyeleri,

Rektörümüzü hedef alan, kamuoyunu yanıltan, rektörlük makamına ve üniversitemize zarar verici mahiyetteki iddia, tutum ve davranışlardan rahatsızlık duyduğumuzu ve hizmetleriyle üniversitemizi geliştiren rektörümüz Prof. Dr. Cem'i Demiroğlu'na olan güven ve desteğimizin devam ettiğini kamuya duyurmayı görev sayar."

Bildiriyi okuyunca hem üzüldüm, hem de imza veren öğretim üyeleri adına (kim olduklarını ve kaç kişi olduklarını bilmiyorum) biraz buruldum.

Üzüldüm, zira İstanbul Üniversitesi bu hallere düşmemeliydi.

Buruldum; çünkü ne kadar baskı olursa olsun, böyle bir bildiriye imza koymamalıydılar. Ancak biraz düşününce, teselli buldum. YÖK rüzgârı neredeyse 12 yıldır esiyordu. Ve Sayın Demiroğlu neredeyse 15 yıldır rektördü. Bu arada elindeki olanaklarla elbette kendine minnettar bir kadrolaşma sağlamıştı. Zaten son (sözde) rektör seçimlerinde de bu görülmüştü.

Bildiriye göre kimileri, "*mesnetsiz iddia, tutum ve davranışlardan rahatsızlık duyuyor*"muş. Elbette duyarlar. Aslında "*mesnetsiz*" olup olmadığının kararını mahkemeler verecek. Acele etmesinler. Ama rahatsız oldukları mutlak. Öyle ya, daha birkaç hafta öncesine kadar kârları Kardiyoloji Vakfı'na aktarılan üniversitenin tüm sosyal tesisleri bir gecede ÜNYEK'e bağlandı. Buralarda çöplenenler rahatsız olmaz mı?

Kimileri rüyalarında göremeyecekleri makamlara paraşütle indiler. Elbette "*düzenimiz bozulur mu?*" korkusu içindeler.

Üniversiteye ait binalarda, ne idüğü belirsiz vakıflar çöreklenmiş, paralı kurslar düzenliyorlar. Bina devletten; su, elektrik, yakacak devletten; genel giderler devletten, memur maaşları devletten, arabalar devletten, şoförler devletten. Öğrencilerin ödedikleri paralar vakfa gidiyor. Tabii burada kırıslıyor. Biraz da rahatsız olsunlar...

Benim bölümümde tüm araştırma görevlileri odalarında iki, ya da üç kişi oturuyor. Buna rağmen bir kısmı ayakta kaldı, kitaplıkta çalışmaya uğraşiyor. Binanın ilk katlarında en az yirmi oda ise paralı kurslara ayrılmış. Çoğu da boş. Fakültemin çok sevdiğim ve iyiniyetli olduğuna (hâlâ) inandığım dekanı da çaresiz. Aylardır uğraşıp duruyor, sorunu çözemiyor. Sanki devletin binası, birilerinin babasının çiftliği. Elbette biraz rahatsız olacak lar...

Üç, beş yıl öncesine kadar açlıktan şikâyet eden, maaşların düşüklüğünden sızlanan kimi meslektaşlarımız, iki yılda bir araba değiştirir oldular. Yılda üç-beş kez yurtdışına gidiyorlar. Elbet rahatları kaçacak...

Sayın Rektörümüz "*hizmetleriyle üniversitemizi geliştirmiş.*" Ben bizim bölümde doğrusu pek bir gelişme görmüyorum. Ne bir bilgisayarımız var, ne bir faksımız var, ne bir televizyonumuz var, ne bir fotokopi makinemiz. Zavallı Dursun Efendi sınav soruları için hâlâ teksir makinesinin başında, bir parçası kırılrsa müzede bile bulamayız. Son sekiz-on yılda bizim bölüme demirbaş olarak bir çöp bile alınmadı. Evimdeki kitaplık, bölüm kitaplığından zengin.

Fakültemde son on yılda yapılan yayın, eskiden bir yılda yapılırdı. Fakülte dergisi neredeyse on yıldır yayımlanmıyor. Son olarak "*Balkanlar'da Askeri Güç Dengesi*" üzerine bir makale vermiştim. Eğer dergi bir gün çıkarsa, okuyanlar gülecek.

Aslında İstanbul Üniversitesi'nin bütçesine bakılırsa bir şeyler ve birileri mutlaka çok gelişti. Bu fukara millet üniversitelerinden hiçbir şeyi esirgemiyor. Ama bu bütçenin dağılımını bilemediğimiz için kimlerin ve nelerin geliştiğini bilmiyoruz. Sanki devlet sırrı.

Gönül dilerdi ki; Sayın Rektör, bu konularla ilgili olarak Kadir Çelik'in programına çıksın ve kendine "*iftira eden*" kişilerin ağzının payını versin. Halkımız da "*El mi yaman, bey mi yaman*" görsün. Hem kendini, hem rektörlük makamını, hem de üniversitemizi kurtarsın. Böyle bildirimlerin ardına sığınmak niye?

Bu sorunları gündeme getirdiği için "*Kadir Çelik 300 milyon almış*" diyorlar. Kim vermiş, neden vermiş, nerede vermiş belli değil. Eğer doğruysa helal olsun Kadir Çelik'e. Ben olsam arsaya yatırırm.

Bu bildiriye imzalayan meslektaşlarımdan bir kısmı, eminim zor altındaydı. Ama direnmeleri gerekirdi. Bir diğer kısmı, bildirinin içeriğine herhalde inanıyorlardı. Onları Sayın Aziz Nesin'e havale ediyorum. Bir kısmı da Sayın Demiroğlu'nun kaptan olduğu geminin yolcuları. Gemi batır, onlar da batır.

İstanbul Üniversitesi, uzun tarihi boyunca, bu kurumun adını yücelten rektörler de görmüştür, küçülen rektörler ve kişiler gider, kurumlar kalır. Ve her şeye karşın İstanbul Üniversitesi dimdik ayakta. Ve nasıl bildiriler dolaşırsa dolaşsın, bu kurumun öğretim üyelerinin çoğunun alını, bulutlara degecek kadar diktir.

YÖK ÜYESİ DEHALAR...

Bir haftadan fazla oluyor. Alpay Kabacalı telefon etti. İlgimi çekeceğini umduğu bir olaydan söz etti. Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'ndeki bir öğretim üyesinin, yıllardan beri YÖK tarafından nasıl mağdur edildiğini anlattı. *"Aman" dedim. "Hemen gönder."* Bizim YÖK üyelerinin sanat alanlarında da uzman olduğunu doğrusu bilmiyordum. İnsan yaşadıkça neler görüyor, neler öğreniyor...

Derken birkaç gün sonra Sayın Mümtaz Işingör kendisi aradı beni. Oğlu, bizim Ercan ve Seniha Yaylalı'nın kızı sevgili Eylem'in sınıf arkadaşı imiş. İnsan duyduklarına inanmak istemiyor. Bu kadar haksızlık nasıl yapılabilir, anlaşılmaz.

Mümtaz Işingör, 29 yıldır öğretim üyesi yapan bir sanatçı. Kendisi şu anda resmen doçent sıfatını taşıyor ama yanında yetmiş beş asistanı profesör.

2809 sayılı yasanın geçici 10. maddesi ile sanatçı öğretim üyelerine; yıllarına, başarılarına bakılarak akademik unvanlar verildiği zaman, bu konuda bilirkişilik yapmak üzere jüriler oluşturulmuş. Elbette YÖK tarafından oluşturulmuş bu jüriler. Ve herkes gibi Işingör de başvurmuş.

Yetkili isimlerden kurulduğu anlaşılan jüriler, kendilerine verilen süre içinde ve nesnel kıstaslara göre değerlendirmelerini yapmışlar, unvanları belirlemişler ve hazırladıkları raporları YÖK'e sunmuşlar.

YÖK genellikle bu raporlardaki önerilere uymuş. Ama kimileri için önerilen unvanları yetersiz bularak, daha yüksek unvanlar dağıtmış. Kimileri için de önerilen unvanlardan daha aşağı

unvanlar vermiş. Daha yüksek unvan alanlar tabii memnun. Ama daha düşük unvan alanlar şaşmış kalmışlar bu işe. Zaten bu işlemler de aylarca sürmüş. Artık neyini inceliyorlarsa...

YÖK'ün oluşturduğu jüri 25 Temmuz 1984 tarihli raporuyla Mümtaz Işingör'ün "*profesör olarak atanmasını*" öngörmüş. Ama aradan aylar geçmiş, ses seda yok. Nihayet yaklaşık 17 (evet on yedi) ay sonra, Üniversitelerarası Kurul kararı ile "*yardımcı doçent*" unvanı verilmiş. YÖK, yolladığı atanma bildiriminde bir de "*tebrik ve başarılar*" dileyen not düşmüş. İnsanla dalga geçiyor bunlar...

Tabii hakkını aramak isteyen her kamu görevlisi gibi Danıştay'a başvurmuş Işingör de. Ama orada da binbir yasal güçlükle karşılaşmış. Süreyi kaçırmış, zamanı geçirmiş. Yani bir türlü yasaları işletememiş. Öyle ya, yasaların inceliklerine "*vakıf olmak*" her TC vatandaşının görevidir. Danıştay ne yapsın?

Elimde 5 Haziran 1986 tarihli YÖK yazısının fotokopisi var. Işingör'ün yardımcı doçent olarak atanması kararı mart 1986 sonunda alınmış. Ankara'dan İstanbul'a iki buçuk ayda gelmiş.

Daha sonra YÖK 9 Mayıs 1989'da bir "*jest*" daha yapmış ve Işingör'ü doçentliğe yükseltmiş. İnsan "*acaba iyiniyet mi?*" diye düşünüyor ama 2809 sayılı yasanın geçici 10 maddesinden üç kez yararlanamayacağı için Işingör'ün itiraz yolları da tıkanmış. Zaten bu yollar açık olsa da bu yollardan kolay geçilmiyor...

Haziran 1986 tarihli YÖK yazısında ilginç bir ifade var. Yardımcı doçentliğe atama yapılırken, "*Durum görüşülmüş ve konunun incelenmesi için kurulmuş bulunan komisyon raporu da göz önünde tutularak...*" gibisinden bir ifade.

Şimdi Işingör haklı olarak soruyor.

— Bu komisyon kimlerden oluşuyor?

— Bu sanat dalındaki bilgileri nedir?

— İçlerinde kaç sanatçıdır?

— İnsanı küçük düşürme ve onur kırma hakkını onlara kim vermiştir?

YÖK'ün ilk kurduğu "*bilirkişi jürileri*" uzmanlardan oluşuyormuş. Bunların kararlarına da saygı gösterilmemiş. Yani burada

küçük düşürülen sadece Işingör değil. Işingör'ü profesörlüğe layık görenler de *"iplenmiyor."* YÖK bu, yapar mı yapar. Yetkinin kaynağı da belli. Yüksek Öğretim Yasası. Ama yasayı böylesine *"keyfi"* bir biçimde yorumlayanların ve kullananların hiç mi kusuru yok?

YÖK Türk üniversiteler sisteminde dinmeyen bir acı ve onulmaz bir yaradır. Zaten yanlış bilgilerle ve haksız amaçlarla hazırlanmıştı. Ama uygulamaları çok daha üzücü ve yaralayıcı oldu. Kim düzeltecek bu hataları?

Onuru kırılan, küçük düşürülen, hakları gaspedilen insanların vicdani sorumluluğunu kim taşıyacak? Yitirilen zamanı, bu en değerli şeyi, kim geri getirecek?

YÜKSEKÖĞRETİMİN DURUMU...

Bundan 30-35 yıl önceydi. Ortaokul ya da lise sıralarındaydım. Hürriyet gazetesi, "*Halk Üniversitesi*" adıyla bir kampanya başlatmıştı. Gazetede her gün belli alanlarda ve konularda bilgi veriliyor, sonra da sorular 'ayımlanıyordu. Daha sonra okuyucuların bu soruları yanıtlayarak gazeteye göndermeleri istendi. Ve soruları başarılı bir biçimde yanıtlayanlara; resimli, damgalı, güzel birer diploma gönderileceği duyuruldu.

Gazetenin amacı, hiç kuşkusuz tiraj artırmaktı. Ama o zamanlar, "*insanlar gene de bir şeyler öğreniyor*" diye düşünmüştüm. Ancak o diplomaları almak için kimsenin uğraşacağını sanmıyordum.

Bir gün Cağaloğlu'ndan geçerken bir baktım Hürriyet gazetesinin önü ana baba günü. "*Ne oluyor burada*" diye sorduğumda, aldığım yanıtla şaşkınlığa düştüm. İnsanlar Halk Üniversitesi'nin diplomalarını almaya çalışıyorlardı.

Aslında kampanyada duyurulduğuna göre diplomalar evlere postalanacaktı. Ama birkaç gün sabredemeyenler, diplomalarına bir an önce kavuşmak için birbirlerini çığnıyorlardı.

Doğrusu bu işe aklım ermemişti. "*Yahu*" diyordum, "*Alacakları bu diploma, bu adamların neyine yarar?*" Sorumun yanıtını kısa bir süre sonra buldum. Ziyarete gittiğim bir mektep arkadaşımın evinin salonunda, anne ve babasının Halk Üniversitesi diplomaları asılıydı. Hem de gayet şık bir biçimde, çerçevelenmiş olarak. Baba bakkal; anne okuma yazması kıt bir ev kadını idi.

Türkiye'de YÖK sonrasında "*açık öğretim*" başlayınca, hep bu örnek geldi aklıma. "*Acaba alınacak diplomalar hangi salonları süsleyecek, hangi kompleksleri tatmin edecek?*" diye düşündüm. Bunca insana, bunca emeğe yazık değil miydi?

Aslında ilke olarak açıköğretime karşı değilim. Ama bu tür eğitimler hem bir "*mesleğe*" yönelik olmalı hem de bu iş "*üniversiteler dışında*" birilerinin işi olmalı.

Anadolu Üniversitesi'ni neredeyse yoktan var ederek bugünkü durumuna getiren Yılmaz Büyükerşen'in, Eskişehir'deki başarılarını içtenlikle kutluyor ve destekliyorum. Ama bu işler, bu kadar ayağa düşürülmez ki.

Bu işi mutlaka üniversiteler yapacaksa; gereksinim olan alanlarda 10-15 bin öğrenciye bu eğitim uygulanabilirdi. Nereden çıktı 200.000 kişiye eğitim vermek? Zaten böyle bir eğitim "*yükseköğrenim*" olarak isimlendirilebilir mi? Hele şimdi yüz binlerce öğrenci daha girecekmiş. Pes vallahi. İnanın Hürriyet gazetesinin Halk Üniversitesi kampanyası, bundan daha ciddi bir uygulama idi.

Bir de meslek yüksek okulları var. Üniversiteler her işlerini bitirdi, bunlarla uğraşüyor. İki yıllık meslek yüksek okullarında ve bunlara paralel götürülen paralı kurslarda, sözde "*ara eleman*" yetiştiriliyor. Laf bunlar.

Aslında yaratılan kapasite yılda 5-6 bini geçmez. Ama maksat, "*faaliyet olsun.*" Hele buralarda, öylesine gülünç bir akademik kadrolaşma var ki hiç kurcalamayayım daha iyi.

Bir zamanlar "*mektupla öğrenim*" diye bir uygulama vardı. Baktılar, yürümüyor. Kaldırdılar. Keşke kaldırmasaydılar. Bugünkü açık öğretimden çok daha iyiydi, çok daha nitelikliydi.

Bir yandan, "*herkese yükseköğretim*" palavrasıyla bu oyalamalar yapılırken bir yandan da "*oligarşinin*" çocukları (ki bunlar da bizim çocuklarımızdır) için, daha nitelikli bir yükseköğretimin sağlanmasının koşulları oluşturulmaya çabalıyor.

Başarılı öğrencileri lisans eğitimleri için yurtdışına göndermek; Bilkent'ten sonra Koç, Galatasaray gibi nitelikli vakıf üniversiteleri açmak, hep bu çabanın parçaları. Ama bu arada kimilerinin önü kesiliyor, dışlanıyor. Örneğin İstanbul Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü; yüksek lisans ve doktora programlarının kontenjanlarını üç kat kısıtı. Bu anlamsız kısıtlamanın nedenlerini soranlara, *"YÖK'ten baskı var"* diyorlarmış. Doğru mu, yalan mı bilemem. Ama YÖK bu, yapar mı yapar. Bir yandan yüz milyarlar ödeyerek lisansüstü eğitim için yurtdışına öğrenci gönderir, bir yandan da yurtiçindeki lisanüstü eğitim kontenjanlarının azaltılmasını ister (Allahım sen aklımıza mukayyet ol...).

Üniversitelerin görevi salt bilgiyi aktarmak değil; bilgi üretmektir. Zaten üniversitelerimiz bu aktarmayı bile tam beceremediğinden, sürekli bir *"farklılaştırma"* ve *"kalite artırma"* arayışı gözlemlemekteyiz. Ama son kararlardan sonra, korkarım Türkiye'de yükseköğretim, ortaöğretimden de daha geriye düşecektir.

Umarım yanılıyor olayım.

BABALARININ ÇİFTLİĞİ...

Yirmibeş yeni üniversite açıyormuşuz. Aferin bize. Dörtü-zelli bin öğrenciye de üniversitede okuma olanakları sağlanmış. Bir kocaman aferin daha. Ama YÖK Başkanımız bunu televizyondan öğrenmiş, önemli değil. Önemli olan hoşnutsuzlukların sayısını azaltmak siyasal yatırım yapmak...

Bu üniversitelerde ders verecek yeterince hoca yokmuş. Ne gam? Yurtdışına birkaç bin öğrenci göndeririz. Yüksek lisans ve doktora yaparlar. Yetmezse lise ve ortaokul ve hatta ilkokul öğretmenlerine kıdemlerine göre akademik unvanlar veririz. Dersler de yürür gider. Zaten daha önceleri de zaman zaman aynı şey yapılmadı mı?

Şakası bir yana, Türkiye üniversitelerinde ciddi bir öğretim üyesi sıkıntısı çekilirken ve devlet bu açığı kapatmak için büyük özverileri göze alırken İstanbul Üniversitesi'nde tam tersine işler yapılıyordu. Gerçekten İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde 1993 yazı başında, bir ay içinde üç kez yönetim değişti ve sonunda, ilk bakışta akıllı başında sandığımız bir yönetim işbaşına geldi.

"Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün cılkı çıktı" gibisinden şeyler geliyordu kulağımıza. Ona buna doktora verildiğini görüyorduk. Örneğin Tarih Bölümü'nden gelen ve tezini bana kabul ettiremeyen bir Uluslararası İlişkiler doktora öğrencisinin danışmanlığına sigortacılık alanında uzmanlaşmış bir meslektaşımız atanmış ve aday bu konuda hiçbir fikri olmayan bir jüriyle uluslararası ilişkiler alanında doktor olmuştu. Bu zatın daha sonra Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne öğretim görevlisi olarak atandığını da öğrendik. Artık ötesini siz tahmin edin.

Bu tür örnekleri çok gördüğümüz ve duyduğumuz için, "*işleri düzelterekler*" diye sevinirken ve estirilen '*terör rüzgârlarından*' da fazla şikâyetçi olmazken, haziran ayında yüksek lisans programlarının kontenjanları açıklandı. Yükseköğretimin her alanında mümkün olduğunca yüksek kontenjanlar sağlanmaya çalışılırken bizim kontenjanlar üç kat azaltılmıştı.

Gerçekten, Sosyal Bilimler Enstitüsü her yıl bölümlere "*kaçar kişilik kontenjan*" istediklerini sorar ve bölümler ne önerirse, aynen uygulardı. Benim ders verdiğim İ.Ü. İktisat Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, yüksek lisans programına 1982'den beri 30 öğrenci alırdı. İki yıldır sürdürdüğümüz "*Orta-doğu + Balkanlar ve Asya Gelişmeleri*" Yüksek Lisans Programı'na da 30 öğrenci alıyorduk.

Yüksek Lisans öğrencilerinin bir kısmı bu programa askerliğini erteletmek için başvurur. Bir kısım yüksek lisans öğrencileri de iş bulma vb. gibi nedenlerle işin peşini bırakır. Yani bu programda çok fire verilir. 30 öğrenci aldığımızda bunun onbeş yirmisi derse devam eder.

Bu ve buna benzer sakıncaları anımsatmak üzere Sosyal Bilimler Enstitüsü'nü aradım. Müdür yardımcısı olduğunu öğrendiğim genç bir meslektaşımız, kontenjan azaltmalarının YÖK'ün eğilimi olduğunu söyledi. "*Eh*" dedim, "*YÖK bu. Yapar mı yapar.*" Hatta buna bir yazımda da değindim. YÖK Başkanı Sayın Prof. Sağlam, nezaket göstererek aradı. Ve YÖK'ün böyle "*saçma*" bir eğilimi olmadığını söyledi. "*Hiç böyle şey olur mu?*" dedi. Özür diledim ve teşekkür ettim.

Bu arada Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne, gerçekten "*dostça*" bir mektup yazarak bu konudaki hatalı kararlarını değiştirmelerini rica ettim. Bir yanıt geldi, aman Allahım!..

Bizim yaptığımız ek ders parası almak içinmiş, yağma yapmak içinmiş, istediğim bir öğrenciyi programa sokmak içinmiş. Sonunda bir de tavsiyede bulunmuşlar: "*Üzerine vazife olmayan işlere bulaşma*" diyorlar. (İnanın, kelimesi kelimesine böyle diyorlar.)

Huyum kurusun. Bulaşıyorum işte. Ayrıca olay "*ibret alınacak bir örnek*" olduğu için köşemi de bulaştırıyorum.

Bir mektup daha, sonra bir mektup daha yazdım. Bir yanıt aldım. Gene yazdım. (Belki ileride bunları bir kitapçık olarak yayımlarım.) Ancak keyfi kararlarını bir türlü geri almadılar. Tam tersine yeni kararlar aldılar.

Doktora programı için 10 kişilik kontenjan istemiştik, 20 kişilik verdiler. Öyle ya, keyif onların. Ve böylece dünyada yüksek lisans programı kontenjanının iki katı doktora programı kontenjanı olan ilk üniversite biz olduk.

Mektuplarında *"Seneye bölüm altı birimlerdeki programları"* kapatacaklarını müjdelemişlerdi! Bir baktık bir başka fakültenin bölüm altı birimlerine 30'ar, 40'ar kontenjan vermişler. Öyle ya, kim karışabilir onlara? Enstitü babalarının çiftliği...

İyi bir karar almışlardı. Doktora tezlerinin incelenmesi için en az bir aylık süre zorunluluğu getirmişlerdi. Sonra bir baktık, jüri tespitinden beş gün sonra sınav yapılmasına izin veriyorlar. Öyle ya, *"ilkeleri"* canlarının istediklerine uygularlar. Bir aday üç ay bekler, bir başka aday beş günde doktor olur.

Bazı meslektaşlarım, *"yazma öyle şeyler"* diyorlar *"Zararımıza oluyor."* Gerçekten ciddi bir oda sıkıntımız varken, bir sürü odanın amaç dışı kullanıldığını yazmıştım. Ters tepmiş. *"Tam oda vermeye razı olmuşlardı, ters tepti"* diyorlar. Sanki babalarının çiftliğinden ihsanda bulunuyorlar...

YÖK sistemi Türkiye üniversitelerini çökertmiştir. Ama yitirilen şey sadece bilimsellik değildir. Çok daha fazlası yitirilmiştir.

TESTİYİ KIRAN...

Ben bu yazıyı, 16 Kasım Salı akşamı yazıyorum. Zaten yazılarımı genellikle bir gün önceden yazıyor, son gün temize çekiyor ve gönderiyorum. Benimki de böyle bir köşe yazarlığı işte...

Bugün, kontenjanı lütfen 10'dan 15'e yükseltilecek Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Programı için "*mülakat*" yaptık. Dersler sözde, ekim başında başladı. Ama biz hâlâ öğrenci alıyoruz. Kayıt yaptıracaklar, ders seçecekler. En az bir hafta da böyle geçecek. Şimdiden yarıyılın çoğu gitti.

Beceriksiz ve kendini beğenmiş bir yönetim yüzünden bunca zaman yitirildi, bunca hevesli genç dışarıda kaldı, bunca kaynak israf edildi. Yazıyoruz, çiziyoruz, boşuna...

Bir Allah'ın kulu da kalkıp "*Beyler, bu ne rezalettir?*" diye sorgu sual etmiyor. Tam tersine, bu işleri çorbaya çevirenlere yeni görevler veriliyor. Atalarımız bu tür durumlar için "*Testiyi kıran da bir suyu getiren de*" derlermiş. Ama şimdi durum daha da beter. "*Testiyi kıran*" la "*suyu getiren*" aynı kefeye bile konmuyor. Testiyi kıranlar neredeyse ödüllendiriliyor. Bir alınlarından öpülmeleri eksik... Suyu getirenler ise geriye itiliyor. Sadece bizim üniversitede değil, her yerde böyle.

İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün eski Müdürü Prof. Dr. Işıl Akbaygil, bu konuda daha önce yazdığım bir yazıya üzülmüş. Geçenlerde karşılaştığımızda, "*Bizim zamanımızda işler kötü mü yürüyordu*" diye kırıncılığını, hatta kızgınlığını dile getirdi. "*Hangi sorununuzu çözmüyordum. Hangi alanda size yardımcı olmadık*" dedi.

Yazımı bir de onun gözüyle okudum. Kırılmakta haklı. Yazdıklarımın yanlış bir tarafı yoktu, ama Sevgili Akbaygil'den ve arkadaşlarından özür diliyorum. Ayrıca atalarımız ne demiş: *"Gelen gideni aratır."*

Hem de ne aratma?

Tüm Türkiye üniversiteleri için geçerli bulunan 17830 sayılı *"Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği"*nin 6. maddesi aynen şöyle: *"İlgili enstitü yönetim kurulu, yüksek lisans öğrenimini yapacak öğrencilere, bir danışman tayin eder. Danışman, yüksek lisans programında görevli profesör, doçent ve yardımcı doçentler, bunlar bulunmadığı veya sayıca yeterli olmadığı takdirde öğretim görevlisi veya öğretim yardımcısı kadrosuna atanmış doktoralı öğretim elemanları arasından seçilir. Danışman, öğrencinin kabul edilmiş olduğu yüksek lisans programı için enstitü kurulu kararı ile belirlenmiş dersler arasından alacağı dersleri belirler ve enstitüye bildirir."*

Bizim üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün *"hukukçu"* yöneticileri bu yönetmeliği tanımıyor. Yeni kayıt yaptıran öğrencilere danışman tayini yapmıyor. Öyle ya, keyif onların. Yönetmeliği ister uygulalar, ister uygulamazlar. ister uyarlar, ister uymazlar. Yeni üniversiteler düzeninin dokunulmaz insanları bunlar. Zavallı Celal Erçikan da mahkeme kararlarını uygulamanın kavgası içinde. İlahi Celal Hoca, bunların güçlerinin sınırsızlığını anlayamamış.

Bizim örneğimizde, öğrenciler dersleri kendileri seçiyor ve bölüm başkanlarına imzalattıyorlar. Yani enstitüye bölüm başkanları bildirim yapıyor. *"Bu yaptığınız yönetmeliğe aykırı"* diyenlere de *"Biz yaptık, oldu"* diyorlar.

Amaçları, sanıyorum (kendi deyişleriyle) *"Ek ders yağmasını"* engellemek. Ama adamların gözünü öyle bir kin bürümüş ki yönetmelik maddelerini bile çiğniyorlar. Ve hiç kimse, ama hiç kimse. *"Beyler siz ne yapıyorsunuz"* demiyor. Herkes *"Kırk kulplu kazanın bir ucunu tutmuş"*, kendi *"dümenine"* bakıyor.

Üniversitesi böyle, yerel yönetimi böyle, merkez yönetimi böyle, taşra örgütü böyle, KİT'leri böyle. Her yerde bir *"kanun tanımazlık"*, bir *"çürümüşlük"* almış başını gidiyor.

Ve bu toz duman içinde, bu "*kurtlar sofrasında*", toplumumuzun altyapısındaki sarsıntılar duyulmuyor, erimeler görülmüyor. Ta ki Kalaşnikof namlularından kurşun olarak fırlayana dek...

GERÇEKTEN BIKTIM...

Bundan bir süre önce YÖK'le ilgili bir yazımın başlığını, *"Bıktım bu YÖK'ten..."* diye atmıştım. Aradan geçen süre içinde *"bıkkınlığımı"* artıracak çok şey oldu ki; yazmaktan, konuşmaktan sıkıldım. Ama tepki gelmediği zaman, *"işler yoluna girdi"* sanıyorlar bazıları. Ve bu nedenle hem bıkarak ve hem de *"bıktırdığımızı"* bilerek, aynı şeyleri tekrar tekrar yazmak zorunda kalıyoruz.

Geçenlerde Hasan Yazıcı dostum da yazdı. İstanbul Üniversitesi şimdiye kadar 58 kişiye *"onur üyeliği"* vermiş. Bunlar arasında bence onura layık olanlar da var, olmayanlar da. Neyse, sorunumuz o değil. Ancak Hasan Yazıcı, benim de dikkatimi çeken ilginç bir tespit yapmış. Kurulduğu günden 1983'e kadar 29 kişiye onur üyeliği veren İstanbul Üniversitesi, 1983'ten 1993'e kadar 29 kişiye daha onur üyeliği vermiş. Anlaşılan ya üniversitemizin onuru ucuzladı ya da sokaktaki onurlu insan sayısı arttı...

Ancak daha ilginç bir husus olarak, İstanbul Üniversitesi'nin 540. kuruluş yıldönümü ve açılışı nedeniyle yapılan törende Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in yanı sıra 9 kişiye daha onursal üyelik verilmiş.

Bunlardan biri de YÖK sisteminin *"banisi"* Sayın İhsan Doğramacı. Diğerlerini öğrenemedim. Anlayamıyorum, Sayın Demirel'le Sayın Doğramacı'ya aynı gün fahri doktorluk vermek kimin aklına gelmiş. Ama kimin aklına gelmişse, vallahi bravo. Sayın Demirel'in 1991 seçimleri öncesinde *"YÖK'ü yok edeceğiz"* sloganının, bizim gibi safların kandırılmasından başka bir boyutu olmadığını bundan iyi anlatamazlardı.

Umarım akıllanırız.

Öğretim Üyeleri Derneği, bir basın toplantısı yaparak bu tutum ve davranışları haklı olarak kınadı. 6 Ekim 1993 tarihinde bir basın bildirisi yayımladılar. Ama bu bildiri rahmetli kebabçı Yafes'in gayrimeşru çocuğu ve anası kadar bile basınımızın ilgisini çekmedi.

Bu bildiride sorunlar madde madde sıralandıktan sonra aşağıdaki paragrafa yer verilmiş:

"Özelde İstanbul Üniversitesi'nin, genelde de Türk üniversitesinin bilim haysiyetinin giderek aşındığını endişe, esef ve üzüntüyle izlemekteyiz. Söz konusu onursal doktoralardan sorumlu rektör ve senato üyelerinin bugüne kadar olan ve kişisel çıkarlardan kaynaklandığını kuvvetle tahmin ettiğimiz karar ve uygulamalarını şiddetle kınarız. Sorumsuz uygulamalardan aşınan bilim haysiyeti, üniversitelerimizden de öte, tüm Türk ulusuna aittir..."

Bu bildirinin açıklandığı basın toplantısında 15-20 öğretim üyesi ve bir dizi gazeteci varmış. Ve tam yedi sivil polis. İnsana çok gülünç gelen trajik bir durumla karşı karşıyayız. Bir grup öğretim üyesi bir basın toplantısı yapıyor ve bu toplantıyı izlemek üzere tam yedi memur görevlendiriliyor. Acaba bu memurlar, hocaları muhtemel bir saldırıdan korumak için mi gönderilmişlerdi? Ve İstanbul'un göbeğinde böyle bir manevi baskı uygulanıyorsa acaba Güneydoğu'da neler yapılmaktadır.

Yaklaşık 300.000 nüfuslu Ümraniye'de düzeni sağlamakla görevli polis sayısı sadece 8. Öğretim Üyeleri Derneği'nin basın toplantısını izlemeye gönderilen polis sayısı 7. Gülelim mi, ağla-
yalım mı, bilemiyorum.

Bu konuda son bir noktaya daha değinmek istiyorum. İstanbul Üniversitesi, kuruluşunun 540. yılı ve Atatürk'ün üniversite reformunun 60. yılı dolayısıyla 5-10 Ekim 1993 tarihleri arasında bir kutlama programı düzenlemiş. Sergiler, konferanslar, paneller, konserler ve spor müsabakaları var. Kimbilir bunlardan bir kısmı için ne kadar ciddi çalışmalar yapılmış, ne kadar yorulunmuştur. Emeği geçenler sağolsun. Ama bunlar arasında iki gün de *"Tavla Şampiyonası"* yapılıyor. Belki inanması zor ama işte bildiğimiz tavla.

Doğrusu tavlayı pek severim ve kimse bileğimi kolayına bükemez ama insaf edin, bir üniversitenin *"kutlama programında"* piknikte de olsa, bahçede de olsa tavla şampiyonasına yer verilir mi? İlkokul müsamesesi mi bu? Ayrıca tavla şampiyonası koyuyorsanız, *"pişpirik"*in günahı ne? Kaldı ki; madem böylesi bir şenlik düzenliyor 540 yıllık üniversitemiz, *"uzun eşek"* gibi, *"kır-langıç takla"* gibi oyunları neden koymazlar? Haksızlık bu... Hatta deve güreşi de konulabilir.

İnanın bıktım. Gerçekten bıktım. Bunları dile getirmekten yoruldum. Ama insanlar sustukça, birileri *"iyi bir şeyler yaptığı-nı"* sanıyor. Onun için yazıp duruyoruz.

SEÇİM OYUNU

İstanbul Üniversitesi'ndeki öğretim üyeleri yarın bir "*Kanaat bildirimi*" yapacaklar. Yapılan şey sözde bir seçim. Ama "*seçme*" ve "*seçilme*" hakkının tüm evrensel kuralları ayaklar altına alınmış durumda.

Öğretim üyeleri değişik adaylara oy verecekler. En çok oy alan altı aday YÖK'ün önüne gidecek. YÖK bu altı ismi üçe indirecek. Neye göre, nasıl, hangi kriterle belli değil. Aynı oyun daha önce tekrarlandığında, daha az oy alan kimi isimler, daha çok oy alan isimlerin önüne geçirilmişti. Kimsenin de gıkı çıkmamıştı. Öyle ya, yasa böyle. Bu saçma yasa, gökten inmiş sanki...

Cumhurbaşkanı önüne gelen üç ismi inceleyecek ve uygun gördüğünü İstanbul Üniversitesi'ne rektör olarak atayacak. Bu radaki ölçüler de bilinmiyor elbette. Sonra da biz, İstanbul Üniversitesi'nin öğretim üyeleri "*Rektörümüzü seçtik*" diye sevineceğiz. Zaten demokrasi dediğiniz böyle olur...

Bir kanaat bildirimi için (zorunlu olarak) okulu kapatarak yüzlerce öğretim üyesini Fen Fakültesi'nin konferans salonunda toplamak çok anlamsız geliyor bana. Piyasada fink atan araştırma şirketleri, bunu çok daha iyi yaparlardı. Hem zaman yitirmezdik hem de kimi arkadaşlarımız "*Hangi adaya oy vereyim*" düşünce ve sıkıntısından kurtulurlardı.

Gerçekten çok değerli meslektaş ve hocalarımız bu işe sıvandı. Öyle nitelikli isimler var ki insan birine oy verdiği zaman,

gönlü öbür adaylarda kalacak. Benim oyum belli. O nedenle bir sorunum yok. Ama yöntemin mantıksızlığı beni de çok rahatsız ediyor.

Aynı oyun bundan önce de oynandığı zaman, bir grup arkadaş bu oyuna alet olmayacağımızı açıklayarak boykot etmiştik. Ama bu kez boykot düşüncesi kimseye sevimli gelmedi. Atalarımız "*Çevre sana uymazsa sen çevreye uy*" demişler. Biz de öyle yaptık. Sistemi kendimize uyduramayınca, kendimizi sisteme uydurduk. Ama galiba tam uyduramadık ki rahatsızlığını duyuyoruz.

Ama yapılan şey seçim falan değil. Oyun oynuyoruz. Kendimizi eğliyoruz. En basitinden bir seçimde seçmenler, bir "post" için kaç kişi seçilecekse o kadar sayıda adaya oy verirler. Örneğin bir seçim bölgesinde beş milletvekili seçilecekse seçmenler beş kişiye oy verirler. Beş milletvekili seçilecek bir seçim bölgesinde, seçmenlere "*Bir adaya oy vereceksin*" denirse bunun adına seçim meçim denmez. Kargalar bile güler.

Eğer üniversitelerimizde yapılan seçimler sonunda, YÖK'ün önüne altı aday konulacaksa seçime katılan öğretim üyeleri altı adaya oy vermeliydiler. YÖK'ün bu altı aday üçe indirirken hangi kriteri kullanacağı, bunun hukuk ve mantıkla bağdaşır olup olmaması ayrıca tartışılabilir. Ama oynanan oyunun seçime "*biraz benzemesi*" için seçilecek insan sayısı kadar adaya oy verilmeliydi. Öğretim üyelerinin tercihi o zaman biraz daha anlaşılabilirdi.

Çok sayıda aday var. Ve adaylardan tanıdıklarımın hepsi üstün nitelikleri olan insanlar. İster istemez oylar bölünecek. Şimdi çoğu arkadaşım endişeli. "*Acaba şu aday ne kadar oy alır*" korkusu içindeler. Verecekleri oyun boşa gideceğinden çekiniyorlar. Ve bu nedenle belki de istedikleri değil, kazanma şansını yüksek gördükleri bir adaya oy verecekler. Oysa ki normal bir seçim olsaydı ilk turda herkes gönlünün dilediği adaya oy verirdi. Çıkan sonuca göre, hem adaylar hem de seçmen du-

rumundaki hocalar kendilerini ayarlarlardı. Kimi feragat ederdi, kimi oyunu değiştirdi. Zaten demokrasi denen şey, seçim denen şey de budur. Bizimki oyun oynamak.

Fakat her şeye karşın yarın "*sandık*" ortaya konacak. Hepimiz boyumuzun ölçüsünü alacağız. Yıllardır üniversite olanaklarıyla kendilerine bir "*kadro*" oluşturanlar da korku içinde. Attıkları mayanın tutup tutmadığını onlar da görecekler.

Bu arada haktan hukuktan bahseden kimi eski yöneticileri gördüğüm zaman, inanın içim parçalanıyor. Ne biçim bir koltuk hırslıymış bu, ne tükenmez ihtirasmış. Hocayız bizler. Yöneticilik çoğumuz için bir angarya olsa gerektir. Ne diye yapışmak isterler o koltuklara? Daha ne beklerler?

Başta kendi hocam olmak üzere, seçime katılan tüm adaylara yürekten başarılar diliyorum. İstanbul Üniversitesi mutlaka çok daha iyi bir rektöre ve yönetime kavuşacaktır.

REKTÖR SEÇMENİN DAYANILMAZ SIKINTISI...

Bundan on gün önce, rektör seçimleriyle ilgili olarak bu sütunda yazdığım yazıda *"yaptığımız şey seçim meçim değil"* demiştim. *"Gönül eğliyoruz."* Zira yapılan şey, olsa olsa bir kanaat bildirimiydi. Gene de yaklaşık 2000 öğretim üyesi gün boyu oy kullandı. Fakülte ve yüksekokullar tatil edildi. 45.000 öğrenci derslerinden yoksun kaldı. Ama aradan on gün geçti. YÖK'te bir hareket yok. Anlaşılan YÖK bizim *"kanaatimizi"* de pek ciddiye almıyor, *"iplemiyor."* Gerekçe ise hazır: Ne yapalım, yasa böyle...

Yasaya göre Yüksek Öğretim Kurumu, en çok oy alan altı adaydan üçünü eleyecek ve Cumhurbaşkanı'na üç isim bildirecekti. Cumhurbaşkanı da bu üç isimden birini rektör olarak atayacaktı. Bugüne kadar hiç ses çıkmadı.

Kulağımıza geldiğine göre belirlenen adaylar inceleniyor-muş. Nesini inceliyorlar, nasıl inceliyorlar? Bu kurum, Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) mu, Yüksek İstihbarat Kurumu (YİK) mu?

Bu memlekette memuriyete girişte bir *"güvenlik soruşturması"* yapılıyor. Evlere şenlik. Bir zamanların eli silahlı ülkücü militanı *"güvenilir"* çıkıyor, amcası TÖB-DER'den yargılanan genç (bu nedenle) *"güvenilmez"* oluyor. Tam anlamıyla *"yargısız infaz."* Zira en göstermelik yargıda bile suçlananın kendini savunma hakkı vardır. Ve işte köşebaşlarını böyle tuttular. Ve bu tür özürölüler nedeniyle, devletin kimi çarkları bir türlü dönmüyor.

En çok oy alan altı adayın nesini ve nasıl inceleyeceklerini gerçekten anlamıyorum. Zaten yasayı böyle değiştirenlerin mantığını da anlayamamıştım. Yasanın ilk biçiminde ve ilk uygulamalarında rektörler, atamayla geliyordu. Rejim kısmen sivilleşip birazcık (!) demokrasiye benzeyince, tepkiler dile gelmeye başladı. Ve yasa bu hale sokuldu. Demokratik mi oldu? Hayır. Tam tersine.

Zira *"Yozlaşmış ve sahte bir demokrasiden, gerçek demokrasiye geçmek; totaliter bir rejimden demokrasiye geçmekten çok daha zordur."* Günümüz siyaset yaşamının en üstlerinde dolaşan bir isim, bir zamanlar bu sözleri çok kullanırdı. Aca ba kimdi dersiniz?

YÖK en çok oy alan altı adayın üçünü eleyecek. *"Ne hakla"* diye sormuyorum. Zira hakkın kaynağı belli: Anti demokratik Yükseköğrenim Yasası. Ama *"hangi gerekçeyle, hangi kıstasla"* diye sorabilirim. Bu konuda oy kullanan öğretim üyesi olarak benim de buna hakkım olması gerek.

Daha çok oy alan bir ya da birkaç adayı eleyerek daha az oy alan bir ya da birkaç adayın adını ilk üçe sokarak Cumhurbaşkanı'na sunanlar bunun yanıtını nasıl vereceklerdir? Belki de yüzlerce öğretim üyesinin *"tercihini"* bir kalemde geçeriz saymak, vicdanlarını sızlattırmayacak mıdır? Belli kulislere dayanan bir *"atanma"* dışında, YÖK üyelerinin, oy kullanan diğer öğretim üyeleri ile ne farkları vardır? Üstünlükleri nedir? Meslektaşları değil midir? Bir gün bunun hesabı sorulmaz mı?

Tek farklı yanları, olsa olsa yaşları olabilir. Zira 67 yaşını bitiren bir öğretim üyesi *"yaş haddinden"* emekli olurken YÖK üyesi olursa bu sınır kalkıyor. 1000 yaşına kadar YÖK üyeliği sürebilir. Aynı biçimde, rektör olmak da yaş haddinden emekliliği durdurabiliyor. Bu da yasanın bir başka *"hikmeti."* Hocalık yapamayacak kadar *"yaşlı"* insanlar rektörlük ve YÖK üyeliği yapabiliyor. Artık bu nasıl bir mantıksa...

En çok oy alan adayın dışındaki adayların durumları da ilginç. Gazetede okudum. Bizim üniversitede seçim sonuçları belli olunca, en çok oyu alamamakla birlikte, ilk altı aday arasına giren biri, *"Bu iş daha bitmedi, bu işin Ankara'sı da var"* de-

miş. Ve eklemiş: *"Ne yapalım, yasa böyle."* Doğru, yasa böyle. Ancak bu hocamız dahil, seçimlere giren tüm adaylar, seçimlerden önce yazılı ve sözlü olarak *"demokratik üniversite"* vaadinde bulunmuşlardı. Eski dönemi ve uygulamaları eleştirmişlerdi. Şimdi kendilerinden çok oy alan bir meslektaşları yerine rektörlüğe atansalar, bunu nasıl içlerine sindirecekler? Bu durum demokrasiyle bağdaşır mı?

YÖK düzeni, üniversitelerimizde onarılması çok güç bir yıkıma yol açmıştır. Ve bu düzen, tüm mantıksızlıklarıyla ve anti-demokratik hükümleriyle sürmektedir. Yitirilen zamanı geri getirebilecek hiçbir güç yoktur.

BİR YÖK DRAMI

Anadolu Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi'ndeki yüzlerce öğretim üyesinin oylarını *"ellerinin tersiyle, şöyle bir kenara itiverme"* cüretini gösteren kimi YÖK üyelerinin ayıbını, Cumhurbaşkanımız kapattı. Her iki üniversitede de en çok oy toplayan adayları rektörlüğe atadı. Bundan sonrasını artık YÖK 'ün sayın üyeleri düşünsünler.

Kimi iyi niyetli arkadaş ve meslektaşlarımız, bu atanmalardan sonra üniversitelerimize demokrasi geleceğini sanıyorlar. Çok gülüyorum. Zira sistem mantık olarak yanlış ve antidemokratik. Kimileri bu düzenlemeyi, Atatürk'ün 1933 Reformu'na benzetiyorlar. Buna da çok gülüyorum (Zaten galiba ben bugünlerde çok şeylere güler oldum. Atalarımızın söylediği gibi *"güleriz ağlanacak halimize"*).

O zamanki Darülfunun hemen tüm varlık ve benliğiyle Kurtuluş Savaşına ve Cumhuriyet'e karşı çıkmıştı. 1980 öncesi Türk üniversiteleri ise pek matah değillerdi ama 1933 öncesinin ciddiyetsizliği içinde de değillerdi! Bu bakımdan 1933 Reformu'yla YÖK 'ü aynı kefeye koymak yanlış olur.

YÖK 'ün mantık dışı yetkilerinin kaynağı belli de, bunun nedeni belli değil. Kaynak 2547 Sayılı Yükseköğretim Yasası. Ama böylesine mantıksızlıkların açıklanması çok zor. Zaten kimse açıklamak gereğini de duymuyor. Dokunulmazlıkları var.

Örneğin bir rektör, yurtdışına gitmek isteyen bir öğretim üyesine izin vermiyor. Neden? Belli değil. Hiç kimse de bunun nedenini sormuyor. Sorsa da yanıt alamıyor. Gerekçe açıklamak zorunda değiller çünkü.

Aslında "*sağır sultanın*" bile duyduğu şeyleri tekrar tekrar yazmaktan bıktım. Ama başka çare de yok. Adamlar hiç tınmıyorlar. "*Zaten bıkmış, yakında vazgeçer*" diye düşünüyorlar herhalde. Benim üniversitemde (bizim fakültede) ilk yarı yıl sonra erdi. Tek yarıyılık derslerin sınavları başladı. Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne yeni kayıt yaptıran öğrenciler var. Ve bu işi bu duruma sokanlar, hâlâ "*idareci*" diye oralarda oturuyorlar.

Eski rektörümüz Sayın Demiroğlu ile ilgili bazı söyleyeceklerim vardı. Ama maalesef iş işten geçti. Yasal sorumlulukları bilemem ama emekli olan bir hocamıza vicdanen çatamam ben. Hatta geçenlerde bir başka nedenle kapısına dayanan televizyoncuları görünce, inanın hem üzuldüm hem de kızdım. İnsanların "*mesken masuniyetlerine*" böyle saygısızlık ve terbiyesizlik, demokrasi zırhının ardında "*mübah*" sayılır oldu. Bunlara karşı çıktığınız zaman da "*demokrasi düşmanı*" oluyorsunuz. Sadece "*sermaye*" ve "*sermayedarlara*" dokunulmaz. Çünkü sermaye çok ürkektir.

Demiroğlu'nun en has adamları, şimdi yeni rektörümüzün peşinde dolaşıyorlarmış. Ne utanmazlıktır bu yahu? Ne yüzsüzlüktür, ne omurgasızlıktır? Her yeni gelenin karşısında taklalar atmaya hazır bu adamlar. Bilmiyorum ne derece itibar görürler; ama, korkarım bunların bildiklerine de muhtaç insan. Zaten yapılan ya da yapıldığını sandığımız "*pislikleri*" bunlardan iyi kimse bilemez.

Bizim fakülteye bağlı olan bilgisayar merkezine rektörlük el koymuştu. Sevgili Kenan Ural'ın gencecik yaşta vefatının nedenlerinden biridir bu (Matematikteki katkıları Lozan Üniversitesi'nde hâlâ okutuluyor). Derken bizim binanın büyükçe bir bölümünde merkezle beraber rektörlüğe geçmiş sayıldı. Şimdi oralarda adını bilmediğimiz bir vakıf paralı kurslar yapıyor. Bizim bölümde ise genç arkadaşlarımız bir odada üç kişi oturuyor. Umarım Sayın Berkarda bu işlere bir çözüm getirecektir.

Ben bugün Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi öğretim üyelerinden Mümtaz Işingör'ün durumunu kaleme al-

mak üzere oturmuştum masa başına. Ama konu bizi bambaşka yerlere götürdü. Sayın Işingör'ün başına gelenleri de Perşembe'ye *"hikâye edeceğim."*

Çürümüşlük her tarafa yayılıyor ve üstelik hızla yayılıyor. Nereyi tutsak elimizde kalıyor. Elbette aşacağız bu pislikleri, elbette bu toplum yeniden sağlıklı bir yapıya kavuşacak (Hem de adını değiştirmeden)!

Şimdilerde çektiğimiz acı ve sıkıntılar, sağlıklı bir yapıya kavuşmanın doğum sancılarıdır. Fazla abartmamak ve çözülmemek gerekir. Ama doğrusu, kimileri çok yüksek bedel ödüyorlar.

ÜNİVERSİTE MANZARALARI

Yarıyıl tatilinin son günlerini Ege'de geçirdim. Kuşadası'nda Ege Koop'un düzenlemiş olduğu seminere katıldım. Aydın'da Sağlıklı Yaşam Derneği'nin düzenlemiş olduğu "*Büyüyen Şehirde Gençlerin Büyüyen Sorunları ve Azalan Hakları*" başlıklı bir panelde konuştum. Ve nihayet, son olarak İzmir'de İsmet İnönü Kültür Merkezi'nde düzenlenen "*Muammer Aksoy ve Uğur Mumcu'yu Anma Toplantısı*" nda yer aldım. Sayın Özturanlı ile paylaştığımız sahneden nasıl indiğimi anımsayamıyorum. Tüm duygularım karmakarışık. İzmir'den apartopar, kaçır gibi ayrıldım. Üzüntü, özlem, gurur ve umudun yarattığı ruh sarımsısını yol boyunca atamadım.

Aydın'da Yeni Sinema'yı *Adnan Menderes Üniversitesi'nin* öğrencileri doldurmuştu. Gençlerin sorularıyla katıldığı panel, çok keyifliydi. Çok güzel sorular sordu gençler.

Bugünkü yazımda, Adnan Menderes Üniversitesi öğrencilerinin kimi sorunlarından yola çıkarak, üniversitelerin başka bazı sorunlarını ele almak istiyorum.

En çok dile getirilen sorun, öğrencilerin yabancı dil sorunu idi. Zira turizm okulu öğrencileri, yabancı dil olmaksızın diplomalarının hiçbir değeri olmayacağına bilincindeydiler. İnanması zor, ama eğer ısrarla vurguladıkları doğruysa, okullarında yabancı dil dersleri paralı yapılıyordu.

"*Herhalde parasız dersleriniz de vardır ama geliştirmek isteyenler için paralı kurslar yapıyorlardır*" dedim. "*Hayır Hocam*" diye ısrar ettiler, "*Parasız yabancı dil dersimiz yck, hepsi*

paralı." Doğrusu inanmak istemedim. Ancak her şeye karşın bu sorunlarını dile getireceğime de söz verdim. Şimdi bu sözümü tutmuş oluyorum. Aslında bir üniversitenin böyle bir tutumu, benim için fazla bir sürpriz de olmadı. Bizim üniversitede de benzer şeyler olmuyor mu sanki?

Geçenlerde, *"çağın gerçeklerini kavramış"* bir meslektaşım, bizim *"kangren haline gelen"* oda sorununu tartışıyorduk. *"Biz"* dedi, *"sizin gibi laf üretmiyoruz, iş üretiyoruz."* Baktım yüzüne. İş üretmek dediği, devlet olanaklarıyla dışarıya iş yaparak para kazanmaktı. Bizim gibilerin yaptıkları, *"para getirmediği için"* iş sayılmıyordu...

Bir başka fakültemizde bundan kısa bir süre önce atanan dekan, bilgisayar pazarlaması yapıyor ve *"dizgi hizmeti"* üretiyor... Okulları atpazarına çevirdiler. Ama bu işler *para getiriyor...* Kimi demokrat meslektaşlarım bile yapılanların sihrine kaptırdılar kendilerini. *Becerikli adam* diyorlar.

Bizim üniversitenin rektörü değişti. Ama Sayın *Aysel Çelikel'* in Hukuk Fakültesi Dekanlığı'na demokratik olarak seçilmesinin dışında *"demokrasi hamlesi"* şimdiden tavsadı. Eskilerin dediği gibi, *"hamam aynı hamam, tellaklar değişti."*

Bir zamanlar Sayın Cem'i Demiroğlu'nun dibinden ayrılmayan kimi omurgasızlar, şimdi de Sayın Bülent Berkarda'nın dibinde. Kurumlarda devamlılık esastır, ama eski *"kötü yönetimin"* tek sorumlusu Üniversite Sekreteri Hüseyin Çavuşoğlu muydu?

Ufak tefek bazı alışverişler yaptığımız tüketim kooperatifi-miz ÜNKO'nun tabelası değişmiş. *"İstanbul Üniversitesi Mensupları Vakfı"* diye bir vakfa bağışlanmış koca kooperatif. Nerden çıktı bu vakıf, kimler kurdu acaba? Bu vakfı kuranlar acaba nelerini *"vakfettiler"*, nelerini bağışladılar? Ne gibi hayırlı amaçları var?

Benim bildiğim vakıf; bir kişinin ya da bir grup idealistin mallarını mülklerini belli bir amaç için tahsis etmeleri biçiminde kurulur. Bizim vakıflarda iş böyle değil. Belli yerlere yönetici olarak atanan ya da seçilen birileri, *"ellerini hiç ceplerine atmadan"*, kâğıt üzerinde bir vakıf oluşturuyor ve yöneticisi duru-

munda oldukları kamu varlıklarını bu vakfa aktarıyorlar. Sonra da vakfın yöneticisi olarak *"parsa"*yı topluyorlar. Yasalar da uygun hazırlanmış. Zaten minareyi çalacak olan, kılıfını önceden hazırlıyor.

Vakfı kurdun mu iş tamam. Bina, personel, giderler vb. akla gelen ya da gelmeyen her şey devletten. Ama bunların hiçbiri artık devletin değil, vakfın. Bunun adına da *"iş üretmek"* deniyor. Oysa ki bu *"kanuna karşı hile"* ve düpedüz *"hırsızlık."* Türkiye üniversitelerinde son yıllarda kurulan vakıflar bir araştırılrsa, kimbilir neler çıkar.

Ve bizler *"laf üretmeye"* devam ediyoruz. Sonuna kadar da devam edeceğiz. *"Böyle gelmiş böyle gider"* deyişini elbette biliyorum. Ama inanmıyorum. İnatla ve umutla...

III

BİZİM İNSANLARIMIZ

DENİZLER ÖLMEZ

Türkiye'de 1950'li yıllar, siyasal açıdan tam bir baskı dönemi idi. Günümüzün kimi siyasetçilerine baktığımızda; ciddiyet, dürüstlük ve çalışkanlığını mumla arıyoruz, ama Adnan Menderes tam bir teslimiyet içinde idi. Özellikle dış politikada ve ekonomik politikada Türkiye ABD'nin dümen suyuna girmişti.

Bu "teslimiyet" in içeriye yansıması, mutlak bir baskı biçiminde oluyordu. Soğuk savaş rüzgârları en sert bir biçimde eserken, "*solcu olmak*" vatan haini olmakla eş tutuluyordu. Zaten "*ben solcuyum*" demek; kolay kolay her babayiğidin harcı da değildi. Ama sizin demenize de gerek yoktu. Birileri sizin için "*solcu*" dedi mi, yanmıştınız. Etrafta bir sol düşmanlığı, tozu duzamana katıyordu, ama solun ne olduğunu bilen de pek yoktu. Bu konuda biraz fikri olan "*eski tüfekler*" de, hemen herkesi polis olarak gördüklerinden susmayı yeğlemişlerdi. (Aslında haklı olduklarını zaman gösterdi.)

Nâzım Hikmet'in adını neden sonra duyduk. Türkçe'nin bu en büyük şairi, neredeyse unutturulmuştu. *Salkımsöğüt*, *Bahri Hazer* gibi şiirleri bile, gizlice elden ele dolaşırdı. Üzerimizde yakalayacaklar diye ödümüz kopardı.

Sosyalizmle ilgili olarak okuduğum ilk kitap, iktisat fakültesi birinci sınıfında Z. F. Fındıkoğlu Hoca'nın (k), rahmetli bağınaz bir antisosyalistti), "*Sosyalizm*" başlıklı ders kitabı olmuştu.

Günümüzde kimi "*akl-ı evvel*"lerin, 12 Eylül'le aynı kefeye koymaya çalıştığı 27 Mayıs Devrimi sonrasında, sol düşünce hızla yaygınlaştı. 1961 Anayasası'nın özgürlük ortamı içinde, yıllardır nasıl cahil bırakıldığımızı anladık.

Ancak sosyal gelişme böylesine hızlıyken, ekonomik gelişme bunun gerisinde kaldı. Talepler, karşılanamayınca sertleşmeler başladı. Sonunda patlamalar ortaya çıktı. Sorunlar sokağa döküldü. Ve 12 Mart 1971 ara rejimi geldi. Suç, birkaç yüz gencin sırtına yüklendi.

Bu yazıda amacım, yakın tarihimize kuşbakışı da olsa, bir göz atmak değil. Ama Sivas katliamı sonrasında yapılan son yürüyüşlerde, ilginç bir şey gözledim. 12 Eylül dönemini ilkökul çağlarında yaşayan ve müthiş bir baskıyla, devrimci geçmişlerinden kopartılmak istenen gençler, "*Mahir, Hüseyin, Ulaş...*" diye, "*Denizler ölmez...*" diye slogan atıyorlardı. "Acaba" dedim, "bir kısmı onların ölümünden sonra doğan bu çocuklar; Ulaş'la Mahir'le, Deniz'le ilgili ne biliyorlar?"

Zaten bu sloganları ilk duyduğumda, "bizim elli yaş kuşağındaki genç yürekli, kır saçlı delikanlılar ve bacılar" geliyor sanmıştım. Ama baktım ki gelenler dal gibi gençler. Acaba bu gençler neyi, ne kadar biliyorlardı?

Bugünkü yazımda bu gençlere Deniz Gezmiş'i biraz tanıtmak istiyorum. Ben yeni asistanken, hukuk fakültesi birinci sınıfında okurken tanıdığım ve yüzüne baktığınız zaman kızaran, terbiyeli ve saygılı Deniz Gezmiş'i. Bu konularda başta sevgili Erdal Öz'ün kitabı olmak üzere çok çalışma var, ama ben Deniz'in "*bağımsızlık*" ve "*Kemalizm*"e bakış açısını sergilemek istiyorum.

Günümüz "demokrat koalisyonunun" büyük ortağı DYP milletvekillerinden, o zamanki Hakim Yüzbaşı Baki Tuğ'un başkanlığındaki Ankara 1 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi'nin 17 Temmuz 1971 tarihinde yapılan sorgulamasında, Deniz Gezmiş şunları söylüyordu (*THKO Davası Mahkeme Dosyası*, Yöntem Yayınları, 1st. Mayıs 1974, s. 319 vd.):

"...İddianameye karşı diyeceklerim mevcuttur. İddianame, kelle istemek için hazırlanmıştır. Yapılan tahliller yanlıştır, hatalıdır, değerlendirmeler keza isabetsizdir. Yalnız biz, varlığımızı hiçbir karşılık beklemeden, esasen Türk halkına armağan

etmiş bulunuyoruz. Ve Türk halkları ve devletinin bağımsızlığına armağan etmiş bulunuyoruz. Bu sebeple ölümden çekinmiyoruz...

...Biz elli sene evvel Kurtuluş Savaşı vermiş bir ülkenin çocukları olarak, Kurtuluş Savaşı'nın tahlilini yapmaya her zaman muktediriz. Biz yine çok iyi biliriz ki, Türkiye Kurtuluş Savaşı'nı yapmak için Samsun'a çıkanlara, İstanbul Örfi İdaresi'nce ve mahkemelerince idam cezası verilmiştir... Ve yine bilmekteyiz ki, Kurtuluş Savaşı yapıldığı sırada İstanbul'da bulunanlar, bunu yapanlara eşkıya demiştir...

...1908'i hazırlayan hareketler, ileriye dönük hareketlerdir... 2. Dünya Savaşı sırasında "faşizme hayır" diyen gençler, ilerici gençlerdir. Ve 28 Nisan 1960 tarihinde özgürlük savaşı veren gençler, ilerici gençlerdir. Amerikan emperyalizmi tarafından İnönü hükümeti düşürüldüğünde protesto gösterisi yapan gençler, ilerici gençlerdir. Anayasa'ya bağlılık mitingini de bizler yaptık. O günün mitinginde, iktidarın kiralık adamlarından ve polisinden dayak yiyen de gene bizlerdik...

Bu memlekette Mustafa Kemal'e gerçekten sahip çıkanlar varsa onlar da bizleriz. Onun istiklali tam Türkiye idealini, yalnızca biz devam ettiriyoruz... Mustafa Kemal sağ olsaydı, bugün çok şaşırırdı...

Türkiye'nin bağımsızlığından başka bir şey istemedim. Ve bu sebeple Amerikan emperyalizmine ve işbirlikçilerine karşı mücadele verdik. Bundan dolayı ölümden korkmuyoruz. Onu ancak işbirlikçiler düşünsün ve ancak onlar kendi canının telaşına düşsün. Ve ben 24 yaşındayken, kendimi Türkiye'nin bağımsızlığına armağan etmekten onur duyuyorum..."

Bundan yirmi yıl önce asılan 24 yaşındaki bir Deniz Gezmiş'in, sıkıyönetim göstermelik mahkemeleri karşısında yiğitçe direnmesi, sizi bugün heyecanlandırmıyor mu? Globalleşme, vizyon, mega, medya vb. zırvallar arasında; Mustafa Kemal'in "istiklal-i tam" yani "tam bağımsızlık" bayrağını, elden yere düşürmek var mı?

Elbette "Denizler ölmez", ölmemeli, ölmeyecek.

CEMAL MADANOĞLU

Cemal Madanoğlu'nun cenazesinin kaldırıldığı gün, İstanbul dışındaydım. Saygı duyduğum bir insana karşı son görevini yapamamış bir insanın ezikliğini yaşıyorum şimdi. Tabutuna bir omuz da ben vermek isterdim. Olmadı işte.

O gün, Şile'de bir panelde konuşuyordum. Konu, *"Çağdaşlık ve Maganda Kültürü"* idi. Hepsi birbirinden değerli ve konularının uzmanı olan panelist arkadaşlar; konuyu kimi zaman mizah açısından, kimi zaman da ciddi açılardan ele alıyorlardı. Kâh gülüyor, kâh düşünüyor; tatlı tatlı konuşuyorduk.

Derken aramızdan biri, *"Ordunun üç kez müdahale etmesi, demokratik kültürümüzü ve demokrasimizi zaafa uğratmıştır"* demez mi.. Buyrun bakalım...

Hani, yeni yetme, kulaktan duyma bilgisi olan, ayakları havada süper çocuklardan biri olsa, gülüp geçeceğim. Ama bunu söyleyen ve 27 Mayıs'ı, 12 Mart ve 12 Eylül'le aynı kefeye koyan arkadaşım; 1950-1960 arasını yaşamış, aklına ve düşünce namusuna güvendiğim biri.

Tabii birkaç cümle söylemek için söz aldım ve 27 Mayıs'ı, 12 Mart ve 12 Eylül'le aynı kefeye koyamayacağımızı vurguladım. Birkaç saat önce toprağa verilmiş olması gereken Madanoğlu'ndan hiç söz etmedim. Sesim titrer mitrer, kepaze olurum diye koktum.

Panelden sonra; o sözü söyleyen, çok sevdiğim ve saydığım dostuma, *"27 Mayıs'ı diğerleriyle aynı kefeye nasıl koyuyorsun?"* diye sordum. *"Ne yani"* diye yanıtladı, *"27 Mayıs"*

demokrasiye karşı yapılmadı mı?" "Peki ama" dedim. "27 Mayıs öncesinde Türkiye'de demokrasi var mıydı?" O günleri yaşadığını yakından bildiğim dostum bir an durdu, düşündü. Ve sonra da, "Bu konuyu aramızda gene tartışalım" dedi.

Olur, tartışalım. Elbette tartışalım. Bu kadar yakın tarihimizi unutmayalım, unutturmayalım, unutturmak isteyenlere izin ver-meyelim. Bunlara engel olalım.

33 yıl önce, 27 Mayıs 1960 sabahı, Cemal Madanoğlu ve arkadaşlarının müdahalesi, demokratik bir iktidara karşı değil; demokrasiyi ortadan kaldırmak isteyen bir iktidara karşıydı. Aradan geçen 33 yıl, her şeyi unutturacak kadar uzun bir zaman mı?

26 Mayıs 1960'ta sendikalar, salt birer tabela idiler. İşçinin ne grev hakkı vardı, ne toplu sözleşme hakkı.

Her türlü meslek örgütleri ve gençlik örgütleri, hükümetin ağır bir baskısı altında idiler.

Örgütlenme özgürlüğünden söz bile edilemezdi.

Hükümetin inanılmaz bir aymazlıkla desteklediği "*cepheleşme*", ülkeyi kardeş kavgasının eşiğine getirmişti. Pek çok köyde, beldede insanlar, kahvelerini bile ayırmışlardı. CHP'lilerin kahvesine DP'liler, DP'lilerin kahvesine CHP'liler giremezdi.

Hükümet "*Vatan Cephesi*" adıyla bir örgütlenmeye giriş-mişti. O günlerin tek sözlü iletişim aracı olan radyoda, her gece (evet her gece), dakikalarca, *Vatan Cephesi*'ne geçenlerin isim-leri yayınlanırdı.

Kaldı ki; bunların bir bölümü de uydurma idi. DP'nin il başkanları, ilçe başkanlarına; bunlar da ocak, bucak başkanlarına ve muhtarlara baskı yaparak belli bir sayıda "*katılım*" isterlerdi. Muhtarlar da "*eşiktekini beşiktekini*" yazdıktan sonra, istenen sayıyı tutturamamışlarsa ölülerin de isimlerini verirlerdi.

Basın tam bir baskı altında idi. O günlerde basın için önemli bir kaynak olan resmi ilanlar, hükümetin elinde büyük bir silahlı-tı. Ancak bu da yetersiz kalıyordu ki, çok sayıda gazeteci, hapishaneleri mesken tutmuştu.

Bir yandan halk büyük sıkıntılara sokuluyor, bir yandan da bir "*sermaye sınıfı*" ya da "*kapitalist sınıf*" oluşturmak için

devlet kaynakları, belirli çevrelere peşkeş çekiliyordu. Menderes'in *"Her mahallede bir milyoner yaratacağım,"* sözü, ezbere söylenmiş bir söz değildi, Ve günümüz Türkiye'sinin süflü kapitalist sınıfının temelleri, önemli ölçüde o günlerde atılmıştı.

Ve bunu sağlamak için Türk halkı inanılmaz sıkıntılar çekmişti. Örneğin yıllarca bir yudum kahve içememişti bu halk. Bu sömürü düzenine itiraz da edilemezdi. *"Sen"* derlerdi, *"Komünistsin, halkı tahrik ediyorsun."* Yandın ki; ne yanmak. Yedi süralen seninle birlikte yanardı.

Cemal Madanoğlu ve arkadaşları, namlularını demokrasiye karşı değil, işte bu düzene karşı çevirdiler.

Onlar, iş çevrelerinin iltifatlarına kulak asmadılar. Zengin çocuklarının düğünlerinde şahitlik, sünnetlerinde kirvelik de etmediler. Piyasa şarkıcılarının uzattıkları mikrofonlara şarkılar okuyup gönül de eğlendirmediler.

Yürekleri inanç dolu geldiler, biraz buruk da olsa; tertemiz cepleri ve inanç dolu yürükleriyle gittiler. Geride kalan arkadaşlarına, saygılar ve içten sevgiler sunuyor; başsağlığı ve uzun ömürler diliyorum.

68'Lİ OLMAK

Televizyonda İğrenç bir *68'liler* programı izledik. İnsanı budala yerine koyuyorlar. Sanki o kuşağın insanların tümü ortadan kalktı, sanki insanlar daha 20-25 yıl önce yaşanan her şeyi unuttu...

Geçen yıl kimi yazılarımı "*68'li Olmak*" başlığı altında toplamış ve Ümit Yayıncılık'ta yayınlamıştım. Ama Sevgi Özel'in bütün çabasına karşın dağıtım işleri bir türlü düzene girmedi. Çoğu kişinin bu kitaptan haberi yok. (Bir akıllı dostum "*Üretmek yetmez*" derdi, "*Pazarlamasını da bilmek gerek.*" Ben de bunu yapıyorum.)

Bu kitaba adını veren "*68'li Olmak*" başlıklı yazım da bir vakıf kurma çabaları çerçevesinde yazılan "*deklarasyon*"du. Sonu şöyle noktalanıyordu:

"Ve 90'lı yıllara gelindi. Dünyanın bir bölümü, yüzyıllardır unutilan vahşi ve insanlık dışı bir kapitalizmin bayraktarlığını yaparken, SSCB ve Doğu Bloku da sorunlarının çözümünü piyasa ekonomisi yalanının ardında arar olmuştur. Toplumsal öncelikler ve endişeler, yerini bireye bırakmıştı. Bir 'sivil toplum' efsanesi içinde, tüm değerler altüst olmuştur.

1968'li bu dönemi derin bir ızdırapla karşıladı ve uymaya çalıştı. Bir yanda insanı insan yaptığına inandığı ve yoluna baş koyduğu değerler, öte yanda bir sürü sorumluluğun dayattığı dış dünya... Bir kısmı bu dünyaya ve gelişmelere karşı inatla direndi, ağır faturalar ödedi ve ödüyor. Bir kısmı iki kutup arasında denge kurmaya çabalarken, kaçış yolları arıyordu. Ve bir

kısmı tercihini kolaydan yana kullandı. Acaba diğerleri de fırsat bulsalar bunu yaparlar mıydı? Bilmiyorum, sanmıyorum da.

Yıllar gittikçe özlemler de büyüdü. Kimileri 'nostalji' diye dalga geçedursun; insanlar o arkadaşlık, dostluk, yiğitlik, özveri ve erdem günlerini gitgide daha fazla arar oldular. Bu arada özel yaşamlar dayanılmaz fırtınalar geçirdi, kimi aileler o sert rüzgârlar karşısında dağıldı. İnsanlar dostluğu, dayanışmayı, o dostluk ortamının paylaşıma günlerini arar oldular. Gerçekten, ekonomik çıkarların belirlediği sahte dostluklardan kurtulup ortak amaç ve umutlarla beslenen gerçek dostluklara duyulan özlem; günlük ekmek endişesinin sıkıntılarından sıyrılıp büyük beklentilerin heyecanına duyulan özlem; silinip gitmenin acısından kurtulup, 'biz varız, hep vardık ve hep varolacağız' diye haykırabilmeye duyulan özlem, 1968'lileri 990'larda gene bir araya getirdi.

Bizim birlikteliğimiz, belki de nesli tükenmekte olan bir inanç grubunun son direnmeleridir. Olabilir. Ama bizi bir araya getiren, 'sevgimiz ve özlemimiz'dir. Bir kısmımızın hiç ayak uyduramadığı; ayak uyduran bir kısmımızın da içine sindiremediği kaypak bir düzende duyduğumuz huzursuzluk ve belki de yalnızlıktır bizleri bir araya getiren.

Bizler zaman zaman büyük mutlulukları; zaman zaman da sonradan biraz mutlulukla anımsadığımız büyük acıları paylaşan insanlarız. Bizi kaynaştıran ve kenetleyen budur. Ve hangi ad altında ve ne biçimde olursa olsun; bizi bir araya getiren ve yüreğimizi kavuran duygu, geçmişimize duyduğumuz özlem, kendimize ve yaşadıklarımıza duyduğumuz saygıdır.

Bizler bir zamanlar yetersiz birikim ve eksik deneyimimize karşın; kocaman yürek ve heyecanımızla Türkiye'yi sarsmış, bir umut şenliği yaratmıştık. Şimdi farklı yer ve zeminlerde (ki bu farklar her zaman vardı) olsak ve kavgamızı sürdürsek bile; omzumuzda bir dost elin sıcaklığını arıyoruz..."

Aynı kitapta 68'lileri şöyle tanımlıyordum:

"Aslında '1968 Kuşağı' olarak adlandırılan kuşak, hiç kuşkusuz türdeş (homogen) insanlardan oluşmuyordu. Kimisinin manevi doyumu ve önderi, kartal bakışlı bir Mustafa Kemal, ki-

minin Noel Baba benzeri bir Ho Chi Minh, kiminin babayani bir Mao, kimininki sert ve kararlı bir Lenin idi. Ancak ortak bir zemini sağlayan ad, gür sakallı bir filozof ve eylem adamı olarak Karl Marks'tı.

1968 Kuşığı, Türkiye'nin hiç görmediği ve bugün de çok gerilerine düşmüş olduğumuz bir özgürlük ortamında yetişti ve gelişti. 1961 Anayasası'nın getirdiği özgürlük ortamı içinde hem ülkelerini, hem bu ülkenin insanlarını sevmeyi öğrendiler. 1968 Kuşığı'nın tüm eylemlerinde bu insan sevgisinin (hümanizmin) izlerini görmek mümkündür.

Hareketin önder kadrosuna baktığımız zaman, genellikle toplumun üst ve orta sınıflarının, çok iyi eğitim almış nitelikli çocuklarını görüyoruz. Ruhlarındaki yurt ve insan sevgisiyle birleşen 'önder özellikleri' belki de onları, kendilerinin olmayan bir kavganın önderliğine getirmişti.

Ve yenildiler. Ama bu öyle bir yenilgi oldu ki, yenenler yenilenlerin gurur ve mutluluğunun yanına bile yaklaşamadılar. Bu öyle bir yenilgi oldu ki; yenilenler bayraklaşır ve büyürken yenenler unutuldu ve silinip gittiler. Ancak yaşam sürüyordu ve zaman denilen amansız çark 1968'lileri ezip ufaltmaya başlamıştı..."

Fakat her ne olursa olsun 68'liler, televizyonda gösterilen olayların ardındaki insanlar olmadı. Daha dünkü tarihi bu kadar saptırmak kimsenin haddi değildir, olmamalıdır, olmayacaktır.

DEMOKRASİ SORUNU

İSKİ skandalı patlak verdiğiinden beri, bu konuda hiç bir şey yazmadım. Kimi dostlarım eleştirmeye başladılar. *"Neden yazmıyorsun?"* diye soruyorlar. *"Sizden olunca yazamıyorsun değil mi?"* diye dalga geçenler de var. Hepsinin canı sağolsun.

Canları sağolsun da ne yazayım. *"Göknel'in yaptıkları en ağır biçimde cezalandırılmalıdır ve bu işin arkasında başkaları da varsa, kulaklarından tutularak TV ekranları ve gazete manşetlerine çıkartılmalıdır"* mı diye yazayım? Boş laf bunlar. Türkiye'nin sorunu, İSKİ sorunu ya da Göknel sorunu değildir. Türkiye'nin sorunu, demokrasi sorunu ve arada kalmak sorunudur.

Türkiye'nin boğazına kadar rüşvet çamuruna bulandığını bilmeyen yoktur. Hele son on yılda, topluma egemen kılınmaya çabalanan yeni *"yükselen değerler"* çerçevesinde bu iş *"normal olarak"* değerlendirilmeye başlanmıştır.

Çalarak çıkararak gemisini yürüten; kendinden güçlüsünün önünde kırk takla atan; kendinden güçsüzünün önünde aslan kesilen; kesesini doldurabilmek için en temel değerleri bile ayaklar altına almaktan çekinmeyen insan, günümüzün *"iş bitirici"* insandır. *"Becerikli, insan"*dır. *"Vizyon sahibidir."* Hatta kimi şaşkınlara göre hem *"ilerici"* hem de *"devrimcidir."*

Eğer haram sofrasında çöplenirken *"suçüstü"* yakalanırsa, *"beceriksiz"* ve *"şansızdır."* Bu da her genç kızın başına gelebilir ve elbete birilerinin *"hamamın namusu"*nu kurtarmaları

gerekir. Zavallı Göknel şimdi hamamın namusunu kurtarıyor ve toplumumuzda yolsuzluklara "*katiyen*" izin verilmediğini gösteriyor...

Toplumun tüm ahlak değerlerini altüst ederseniz; emek, çalışma, dürüstlük, doğruluk, özveri vb. kavramları neredeyse "*çağdışı*" ilan ederseniz başka ne bekleyebilirsiniz ki?

ISKİ'de rüşvet döndüğünü bilmeyen var mıydı? Daha kapısına gelirken "*Meseleniz nedir ağabey?*" diye yanaşan kopuk kılıklı araçlar içeride kimlere güveniyordu? (Merak eden varsa söyleyeyim, aynı adamlar aynı yerde dolanıyorlar). Açıktan para vermeden su sorununu çözen bir Allah'ın kulu var mıdır İstanbul'da?

Gümrüklerde, tapuda, belediye imar dairelerinde rüşvetsiz iş döndüğünü söyleyebilecek bir tek şerefli insan var mıdır bu toplumda? Topçular Araba Vapuru İskelesi'nde çalışan vapurlarda bulaşık suyu gibi çay 5 bin liraya, içi boş sandviç 8 bin liraya satılırken iskeledeki simitçiye kovalayan görevli, bu işi babasının hayrına mı yapıyor sanıyorsunuz?

Sürücü belgesi almak için insanlar kuyruklarda birbirlerini ezerken kimileri güzel gözlerini hatırı için mi el altından alıyorlar belgelerini?

Yıllarca yasalara aykırı olarak korsan yayın yapan televizyon şirketleri, başkaları yasalara aykırı işler yapınca, namus timsali kesildiler, hukuk devletinden söz ediyorlar.

Yıllardır el altından teşviklerle desteklenen bir kısım basın, şimdi kıyameti kopartıyor. Belediye ya da Hazine'nin 100 kuruş eden arazisini 3 kuruştan kapatıp konut kooperatifleri kuran kimi gazeteciler de "*namus kumkuması*" oldular. Hele aracılık ve komisyonculukla gazeteciliğin sentezini yaparak milyarder olan kimi üçkâğıtçıların, "*sureti haktan*" görünüp konuşmaları mide-mi bulandırıyor.

Daha öncesi var mı bilemem, ama devletten sağlayacağı çıkar karşılığında, ilgili siyasal partiye bağış yapma zorunluluğunu MSP'nin getirdiği söylenir. Ve bu süreç hiç kesilmeksizin, bugüne kadar gelmiştir. Bunu bilmediğini söyleyen yalan söyle-

mektedir. Eğer sol partilere, geniş bir kitleye dayanma olanağını tanımazsanız, örgütlerle organik bağ kurmayı engellerseniz, aynı şeyi onlar da yapar.

Ama bütün bu işlerin temel koşulu yakalanmamaktır, minareyi çalmadan kılıfını hazırlamaktır. Ergun Göknel, yaşamının sonbaharında esen tatlı bir rüzgârın sarhoşluğu içinde, terk edilen bir kadının neler yapabileceğini unutup, bir çuval inciri berbat etti. Siz şimdiki yaygaraya bakmayın. İki ay içinde her şey unutulur. Çünkü sistem böyle işliyor, çünkü sistem buna dayanıyor.

Türkiye'de işleyen sistem, en kötü sistem örneklerinden biridir. Çünkü *"arada kalmış"* bir sistemdir. Totaliter desek değil, demokrat desek o da değil.

Bu tür yolsuzlukların *"feriştahlı"* totaliter sistemlerde yapılır. Ama kimsenin gıkı çıkmaz (Devrilene kadar tabii). Tüm kurumları işleyen bir demokraside ise yolsuzluklar daha minimal düzeydedir. Çünkü kontrol mekanizmaları işler, denetim vardır.

Türkiye'nin sorunu, demokrasi sorunudur. Özgürlükçü demokrasiyi tüm kurum ve kurallarıyla yaşama geçiremeden, ISKİ gibi olayların önü alınamaz. Ama ortaya çıkar ya da çıkmaz, o başka...

EN BÜYÜK ASKER BİZİM ASKER...

Birkaç günden beri evimin bulunduğu Fındıkzade'nin sokaklarında kıyamet kopuyor. Davullar, zurnalar, sloganlar, halaylar... Gençler askere gönderiliyorlar.

Bu gösteriler caddelerde de sürdükten sonra genellikle otobüs terminallerinde sona eriyor. Buralarda uğurlamalar gece yarısına kadar sürer. Yakılan büyük kamp ateşlerinin etrafında otobüs kalkana kadar halay çeker insanlar.

Serde erkeklik var, babalar ağlayamazlar ya da ağladıklarını göstermezler. Anneler ise biraz gurur, biraz endişe, biraz da sevinçle mayalanmış gözyaşlarını pek tutamazlar. Küçük kardeşler ne olup bittiğinin pek farkında değildir. Ablalar ise ağladıklarını saklamaya çalışır.

Daha dünkü çocuk ne çabuk delikanlı oldu da askere gidiyor şimdi? O da biraz endişeli, biraz gururlu, biraz meraklı. Aca ba neler yaşayacak? Arkadaşları bağışıyorlar: *"Asker bir gün geri gelecek"*, *"En büyük asker bizim asker"*, *"Asker gidecek geri gelecek"*... Bir yandan gurur kaplıyor içini, bir yandan endişe. Belki otobüs kalktıktan sonra birkaç damla gözyaşı akar gözlelerinden. Baba ocağından da ilk kez uzaklaşmaktadır böylesine...

Mahalledeki şölende tüm komşular camlardadır. Maşallah aslan gibidir mahallenin delikanlısı. Elbet gidecek, geri gelecek.

Kaçamak bakışlar atılır komşu kızının camına. Acaba cama çıkacak mı? Ve işte kızarmış gözleriyle o da camda. Babası pek anlamlandıramadı gözlerdeki kızarmayı, ama üzerine gitmedi. Arkadaşları da durumun farkında. Şimdi o, yüreğinde bir çift nemli gözün acı ve sevinciyle yaşayacak bir süre. Ve elbet gidecek, geri gelecek.

Türkiye'nin dört bir yanında buna benzer uğurlamalar yapılıyor bu günlerde. Dünya üzerinde hiçbir ulus çocuklarını askere ve savaşa böyle şölenlerle uğurlamaz. Bu duyguyu anlatabilmek ve nedenlerini açıklayabilmek mümkün değildir. Ve zaten işte bu nedenle ABD'nin bilgisayarları her şeyi bilemez. Ve işte bu nedenle Türkiye'yi parçalamak varsayımı üzerine kurulmuş planların, değersiz kâğıt parçalarından öteye bir anlamı yoktur. Kullanılmış gazete kâğıdı fiyatına alıcı bulamazsınız.

Bundan on yıl kadar önceydi. Bir arkadaşım la güneye gitmek için Topkapı Otobüs Terminali'ne gitmiştim. Benzer bir şölen yapıyordu. Aynı büyüye ben de kapılmışım. Baktım sırtlarında çantaları iki genç yabancı. Şaşkın şaşkın olup bitenleri izliyorlar. *"Nasıl buldunuz?"* diye sordum. Doğal olarak ne olduğunu anlamamışlardı. Biri, *"hangisi damat, hangisi gelin?"* diye sordu. Şöleni düğün sanmışlardı. Ben bu şölenin farklı bir düğün olduğunu ve insanların arkadaşlarını, çocuklarını askere uğurladıklarını söyledim. Öbürü *"Peki neden seviniyorlar?"* diye sordu.

Öyle ya sevinecek ne vardı? Eğer askerlik, evinden bir süre uzak kalmaksa, türlü mihnet çekmekse, sırasında zor koşullar içinde savaşmaksa, gazi olmaksa, şehit düşmekse, sevinecek ne vardı? Bunu Allah'ın Almanı'na nasıl anlatabilirdim o anda. *"Bizde asker olmayana kız vermezler, onun için seviniyorlar"* diyerek işin içinden sıyrıldım.

Biz bu milletle ordu arasındaki duygu kaynaşmasını kendi içimizden bazılarına anlatamazken, elin Almanı'na nasıl anlatabilirdim?

"Cumhuriyeti askerler kurmuştur, onun için demokrasiye geçilemiyor" diye düşünen kalemşörler hem de suret-i hak'tan görünerek ahkam keserken ben bir yabancıya, çocuğunu askere gönderen bir anne babanın gururlu sevincini nasıl açıklayabilirdim? (Hoş, daha o zaman bu tür görüşler zuhur etmemişti.)

Her şeye karşın, elbette bizim mahallenin çocukları *"En büyük asker."* Ve elbette gidecek, geri gelecekler. Yüzleri biraz kavrulmuş, bakışları daha bir anlam kazanmış, olgunlaşmış bir

biçimde geri gelecekler, biraz nazlansalar da yaşadıklarını anlatmak arzusuyla dopdolu olacaklar. henüz askere gidememiş olanlar, heyecanla dinlerken önceden askerliğini yapanlar, *"bizim zamanımızda..."* diye lafı kapacaklar.

Turp gibi Adnan Hoca askere gitmemek için çürük raporu almış. Alsın. *"En büyük asker bizim asker."* Devlet koruması altındaki Efe Özal askerden kaçıyormuş. Kaçsın. Burdur'da erken terhis edilmeyen bedelli askerler etrafı taşlamışlar. Taşlasınlar. Askeri hastanelerin kiminde rüşvet dönüyormuş. Dönsün. Ne olursa olsun. Bizim çocuklarımız askere gidecek, geri gelecek. Babaları gibi ağabeyleri gibi, amcaları, dayıları, dedeleri gibi...

Bu toplumda kimileri askere gitmenin enayilik olduğunu savunurken, kimileri askerliğin çağdışı olduğunu savunurken, *"En büyük asker, bizim asker."*

Bu duygu, yüzyılların damıttığı bir yurt sevgisinin açığa çıkmasıdır. Bu şöenler, bu hüznü duygu seli, bu gurur, yaşadığı topraklara sahip çıkmanın bedelinin ödeniyor olmasının bilincidir. Bu kamp ateşleri, bu halaylar geçmişe sahip çıkmanın ve geleceğe sahip olmanın umudunun işaretidir.

Elbette yavrularım *"gidecek ve geri geleceksiniz."* Ve elbette *"En büyük asker, bizim asker."*

BİZİM ASKERLER...

Bugünlerde bizim oralarda gene her gece düğün bayram. Çocuklar askere gidiyorlar. Bu konuda yazdığım bir yazı, çok mektup almama neden olmuştu. Askere gidenlerin ve ailelerin morallerini bozan sorumsuz kalemlere çatmam da müthiş tepki çekmişti. Kendi gazetem dışında yazılanlara gülüp geçtim. Helmut Kohl'ün anladığı şeyleri anlamakta zorluk çekenlere ne diyeyim...

Kimi gazeteler *"250.000 asker kaçağı olduğunu"* yazarak insanların askere gitmekten korktuğunu vurguluyorlar. Elbette korkacaklar, kolay mı? Ama asker kaçağı her zaman olmuştur. Ve böylesine bir birikim, son üç beş yılın birikimi değildir. Gençliğimizde yedek subay düzeyinde böyle bir birikim daha olmuştur. Kısa dönemli yedeksubaylık diye bir şey icat ettiler. Üç dört ay sözde eğitim yaptırarak salıverdiler insanları. Biz de hem kıskanmış hem de *"Sizin yaptığınız şey izcilik"* diye dalga geçmiştik.

Elbette korkacak insanlar. Kolay mı? Anneler, babalar da korkacaklar; sevgililer, nişanlılar da korkacaklar. Ama en çok, gidenler korkacaklar. Çoğunun, baba ocağından ilk ayrılışları bu. Sabahları kahvaltılarını hazırlayacak, akşamları önlerine sıcak bir çorba koyacak anneleri de olmayacak başlarında. Hiç görmedikleri yerlerde ağır bir eğitim görecekler. Çoğu, hiç alışık olmadıkları bir disiplin ortamı içinde; zaman zaman isyan da edecekler. Daha ilk günden itibaren *"Gel tezkere gel"* mavrasına başlayacaklar. Ama gene de *"güle oynaya"* gidiyorlar. Şarkılarla, türkülerle, halaylarla gidiyorlar. kendilerini bekleyen tehli-

kelerin bilincinde olmaksızın değil, tam tersine bilincinde olarak gidiyorlar. Ama bu ÷lkeye karşı olan sorumluluklarının da bilincinde oldukları için gidiyorlar. Şarkılarla, türkülerle, halaylarla...

Üşenmedim, Topkapı'ya gittim. Karanlık bir köşeye çekilerek gidenleri ve onları uğurlayanları izledim. Çoğunu uzak sınır karakollarının soğuk, tehlikeli günleri ve geceleri bekliyordu. Ama düğüne gider gibi gidiyorlardı. Şarkılarla, türkülerle, halaylarla...

Ölkemizin Güneydoğusu'nda kanayan yarayı "savaş" olarak nitelendirmememi eleştiriyor, kimi dostlarım. "Bu şeyler kirli bir savaş değil de nedir" diye soruyorlar. Elinde silah, sırtında üniforma ile giden ve karşısında kendini öldürebilecek silahlı insanlarla çatışan insan elbette "savaş" içindedir. Benim itirazım silahsız köylülere, üç yaşında bebeklere saldıranların yaptıkları şeye. Bunu savaş sayamazsınız.

Savaşta, aralarında denge olmasa bile, her iki taraf da silahlı olmak zorundadır. Eğer silahlı taraflardan biri, silahsız insanları öldürüyor ve bunu "propaganda" ya da "yıldırma" ya da "psikolojik savaş" ya da bir başka saçmalıkla açıklamaya çalışıyorsa, işte o zaman savaşın söz etmek mümkün değildir.

Bugün Güneydoğu'da "savaş" ve "terör" iç içe girmiş durumdadır. Sanıyorum biraz da bu durum aldatıcı olmaktadır. Ama silahsız köylüleri köy meydanında toplayarak makineli silahlarla taramak, dünyanın hiçbir dilinde, dünyanın hiçbir sözlüğünde "savaş" olarak tanımlanamaz. Bir ailenin "kökünü kurutmak" ilkelliği içinde, bebekleri kurşunlamayı savaş olarak nitelendirmek mümkün olmadığı gibi, böyle bir davranışı "insanlıkla" bağdaştırmak da mümkün değildir.

Ve bizim oralarda her gece düğün bayram var. Tüm bunları bilen insanlar çocuklarını, komşularını, arkadaşlarını, kardeşlerini, nişanlılarını, sevgililerini askere uğurluyorlar. Şarkılarla, türkülerle, halaylarla...

Fazla yüksek bir ihtimal olmamakla birlikte, gidenlerden bazılarının geri dönmeyeceğini de biliyorlar. Geriye dönenlerden bazılarının aylarca uyku uyumayacağını, uykudan sıçrayacak uyanacağını, sürekli bir korku duyacağını, sivil yaşama uymakta

zorlanacağını da biliyorlar. Hiçbiri aptal ya da cahil değil. Kendilerini nelerin beklediğini biliyorlar. Ama ülkelerine olan borçlarını ödüyorlar.

Değerler sistemi altüst olmuş bir toplumun, sahte ve palavracı kahramanları ve sözde demokratları olmak yerine; kendi güzel dünyalarının *"yerini hak eden"* ve bunun *"bedelini ödemiş"* insanları olmak için gidiyorlar. Korkularını geri plana itiyor, umutla ve sevgiyle coşarak gidiyorlar. Şarkılarla, türkülerle, halaylarla...

DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ

Tarih, ibretle okumasını bilenlere ilginç mesajlar verir. Okumasını bilmeyenler ise okur geçerler. Belki genel kültürlerinde bir artma olur, ama öğrenmeleri ve anlamaları gereken şeyleri alamazlar.

İnsanlığın tarihi yüz binlerce yıl gerilere uzanır. Biz bunun ancak 5-6 bin yıllık bir dönemini bilebiliyoruz. Yazının bulunmasından önceki dönemle ilgili bilgilerimiz; destanlar, efsaneler, söylenceler çerçevesinde kalıyor. Burada tarihe yardımcı başka bilim dalları var. Arkeoloji gibi, etnoloji gibi, antropoloji vs gibi. Bu 5-6 bin yıllık dönemle ilgili olarak bildiklerimizden çoğu da yalan yanlış. Bize "*nakledenler*" olayları hangi gözle görmüşlerse, biz de o gözle görüyoruz. Ama sırt aralarını okuyabilenlere, gene de çok şeyler öğretiyor tarih ve tarihçi.

Bir canlı türü olarak insanın doğal amacı, "*türünü sürdürmek*." Bunun ilk kavgalarını yeterli bir biçimde beslenmek ve güvenli bir biçimde barınmak için vermiş. Hem doğa ile mücadele etmiş, hem başka canlı türleriyle ve hem de kendi hemcinsleriyle. Ve uygarlıklar bu temel üzerinde yükselmiş. İnsanın diğer canlılardan "*farkılaşması*" bu süreç içinde gerçekleşmiş.

İnsanların kavgası hep "*ekmek*" için olmuş. Ama insanlık tarihinin yakın bir evresinde anlamışlar ki, "*özgürlük*" ekmek kadar önemli. Görmüşler ki özgürlük mücadelesi, ekmek mücadelesi kadar gerekli. Zira özgürlük olmadan ekmeğin de olmayacağını anlamışlar. Yaşam öğretmiş bunu insanlara.

Bu özgürlükler mücadelesinin ilk önderleri, kimi *"kahramanlar"*mış. Daha sonra kimi *"peygamberler"* bu işin öncülüğünü üstlenmişler ve sonunda bu işin *"kahramanlarla"*, *"peygamberlerle"* yürümeyeceğini anlamış insanlar. Zira suyun başına kim geçerse, suyu kendi tarlasına çeviriyormuş. Kurtuluşun kendilerinde olduğunun bilincine varmışlar. İşte insan akıl ve iradesinin ön plana çıktığı bu döneme *"akıl çağı"* ve insan kafasındaki bu değişime de *"aydınlanma"* diyoruz.

Toplumdaki egemen güçler bu gelişmelerden hoşlanmamış elbette. Engellemeye çalışmışlar bu gelişmeleri, yasaklar koymuşlar. Ama tarihin akışını durduramamışlar, geriye döndürememişler. Ve insanlar kendilerini ilgilendiren ya da ilgilendirebilecek olan her kararın oluşumuna *"katılmak"* istemişler. Buna *"demokrasi"* diyoruz.

Demokrasinin en temel kurumlarından biri *"düşünce özgürlüğü"dür*. Ancak, düşünce özgürlüğünü, salt *"düşünmek"* olarak ele almamak gerekir. Düşünce özgürlüğü ancak *"ifade edilebildiği"* zaman bir anlam taşır. İster sözle, ister yazıyla...

Zaten insanlar farklı düşüncelerini ifade edemedikleri zaman, dile getiremedikleri zaman, kararların oluşumuna nasıl *"katılabilirler?"* İşte bu nedenle *"konuşma"* ve *"basın yayın özgürlükleri"*, düşünce özgürlüğünün bir parçası olarak demokrasinin vazgeçilmez unsuru sayılmışlardır.

Türkiye'de demokrasi var. Ama bu öyle bir demokrasi ki, sadece *"egemenlerin"* düşüncelerini paylaşanlar için düşünce özgürlüğü var. Farklı bir şey söylediğiniz zaman ya *"terörist"* oluyorsunuz ya da başka yasalara göre suç işlemiş sayılıyorsunuz.

SEKA Teftiş Kurulu Başkanı Burhan Özbey'i görevden almışlar 5-6 ay önce. Suçu, değişik yayın organlarında düşüncelerini ifade etmek. 657 sayılı Devlet Memurları Yasası'na göre suçmuş bu. Ama yasanın bu hükümleri anayasaya aykırıymış, çağa aykırıymış, demokrasiye aykırıymış... Ne gam?

Burhan Özbey iktidarlara övgüler düzen yazılar yasaydı, aynı yasaya göre suç sayılır mıydı? Asla, hatta ödüllendirilirdi bile. Bunun örneklerini çok gördük. Ama *"fincancı katırlarını ürküttün mü,"* o zaman hapi yuttun.

Devlet memurlarının siyaset yapmaması demek, "*aktif partili*" olarak elindeki devlet olanaklarını bir partinin propagandası için kullanmaması demektir. Bir demokraside yasak olan ve yasak olması gereken tek şey budur. Bizde ise tam tersi oluyor. seçim kampanyasını yürüten iktidar partisi, üyeleri için tüm devlet olanaklarını seferber ediyor ve bu suç olmuyor. İktidara karşı görüşlerini "*yazan*" Burhan Özbey, aynı yasaya göre "*suçlu*" sayılıyor...

Bunlar çok ayıp şeylerdir. Bir demokraside olmaması gereken şeylerdir. Siyaset yapma özgürlüğü, vatandaşın en temel hakkıdır. Bunu sadece "*seçme özgürlüğü*" ile kısıtlarsanız, demokrasinin çok uzağına düşersiniz.

Devletin olanaklarını kendi siyasal çıkar ve beklentileri için kullananların yakasına yapışmak gerekir. Yetim hakkını şuna buna peşkeş çekenleri izlemek gerekir. Ama bizde tam tersi oluyor. Bunlar ödüllendiriliyor, Burhan Özbey'ler kızığa çekiliyor...

Yazık, çok yazık...

BAŞARIYA AÇ OLMAK

Türkiye 1. Ligi'nde "*dananın kuyruğu*" yarın kopacak, Beşiktaş ya da Galatasaray'dan biri şampiyonluğu kucaklayacak. Bir haftadır süren şike dedikoduları, şike söylentileri birkaç gün daha sürecek. Daha sonra Başbakanlık ve Cumhurbaşkanlığı kupaları da sahiplerini bulacak. Sonra da gelsin transfer dedikoduları, gitsin paralar.

Bu yıl, doğru dürüst topa vurmasını bilenler sanıyorum lafı 500 milyondan açacak. İyi kötü futbol oynamasını bilenler milyardan aşağı inmeyecek. İyi "*topçular*" ise herhalde üç beş milyardan aşağı imza atmayacaklar. Kulüplerin yönetimindeki para babaları; "*mutlak şampiyonluk*" ya da "*Avrupa'ya çıkabilme*" vb. gibi beklentilerle, ellerini ceplerine atacaklar. Ama bunlar; ne yapar eder, verdikleri her kuruşun karşılığını kat kat geri alırlar. Zaten protokole girmeleri onlara yeter. Aralarından bazıları bunu yapmaz ya da yapamaz. Eh, onlarda da renk aşkı ya da kent sevgisi olsun...

Ve taraftarlar... Ben bu yazımda asıl onlar üzerinde biraz durmak istiyorum. Özellikle toplumun emekçi kesimlerindeki ya da emeğini satmaya hazır olup da işsiz dolaşanları ele alacağım. Aslında toplumun parasal, bilimsel kaymak tabakalarından olup, bir takımın fanatik taraftarı olan dostlarım ve tanıdıklarım da var elbette. Ama bugün bunlar üzerinde durmayacağım (Onları Allah ıslah etsin).

General Franko sık sık, İspanya'yı otuz yıl futbolla uyutarak yönettiğini söylermiş. Herhalde doğrudur. Latin Amerika ülkeleri de, Kuzey Afrika başta olmak üzere tüm Afrika ülkeleri de, Arap

lkeleri de aslında futbolla yönetilmektedir. Ayrıca Avrupa'da da durum pek farklı değildir. Hele emekçi kesimler söz konusu olduğu zaman.

İngiltere'de Liverpool'un, Fransa'da Marsilya'nın, Almanya'da Duisburg'un taraftarlarının yukarıda sözünü ettiğimiz bölge ülkelerindeki fanatik taraftarlardan ciddi bir farkları yoktur. Çoğunlukla işsiz güçsüz olan ya da çok düşük ücretle ve güvence-si olmayan işlerde çalışan bu gençlerin tümünde aynı duygu ve beklentiler vardır. Yalnızlık ve itilmişlik duygusundan sıyrılma arzusu ve başarı açlığı.

Gerçekten, bir takımın taraftarı olmak insanlara, *"büyük bir bütünün parçası olmak"* duygusunu verir. Kendisiyle aynı sevinçleri, aynı kederi paylaşan, aynı şeylerden heyecan duyan, aynı umutları taşıyan bir grubun yesi olmak, insanları mutlu eder.

Kent takımları söz konusu olduğunda; bir kentin çok farklı sınıf ve katmanlarından gelen insanlar arasında sınıf farkı kal-kar. Zaten aynı husus, büyük kent takımlarının heterojen taraftarları için de söz konusudur. Yani futbol söz konusu olduğu za-man, aynı takımı tutan insanlar, sınıfsız bir toplum oluştururlar. Fanatizmde tam bir eşitlik ve demokrasi vardır.

Ve başarıya ulaşmak... Bunun adı ister şampiyonluk olsun, ister küme düşmemek olsun, ister komşu ilin takımını yenmek olsun, ister kahveye çıkınca arkadaşları kızdırmak olsun. Ne olursa olsun. Başarıya ulaşmak, başarmak, üstün olmak... İnsanların çoğu için bu sevinç, sadece bir meşin topun  direk arasında geçmesiyle ulaşılan bir şeydir. Zaten insanları, genç insanları fanatik yapan da bu açlıktır.

Bu yıl olmazsa, umutlar bir sonraki yıla taşınır, olmazsa bir sonraki yıla, daha sonraki yıla...

Taraftar olmanın bir sonucu da "boşalmak"tır. Özellikle de-mokrasinin olmadığı ya da askıya alındığı ülkelerde ve dönem-lerde, gençlerin enerjilerini yoğunlaştırabilecekleri bir alandır bu. Kırk bin kişilik bir stadyum açmak, dört yüz kişilik yüz diskotek açmaktan çok daha kolaydır. Üstelik uyulşturucu muyulşturucu tehlikesi de yok. Açık havada eğlence...

Ama fanatik olmanın bir ölçüsü ve sınırı yok. Genç adam Fenerbahçeli, Denizli'den gelmiş, Fenerbahçe antrenmanında futbolcu kovalamaya, dövmeyle çalışıyor. "Futbolcular ruh-suz"muş... Ya da Bakırköysporlu taraftar, kulübünün verdiği 500 milyonu beğenmeyip, 1 milyar veren bir başka kulübe gittiği için futbolcuya çok kızmış. "Ağabey bunlar satılmış adam" diye dert yaşıyor. Kendi olsa 300 milyona da oynarmış.

Bunları yazıyorum diye; horladığımı, küçük gördüğümü sanmayın. Küçük de olsa, yaşamdan mutluluklar kapmaya çalışmak güzel bir şeydir. Ayrıca bu işleri hor gören "züppelerden" de değilim. Gençliğimde, Vefa 2. Küme'ye düştüğünde bir hafta "karalar bağlamıştım." Şimdi de Beşiktaş'ın maçlarında yüreğim "pır pır" eder, Ama, fanatizme karşıyım. Fanatizme karşıyım, zira fanatizm kimi zaman şiddete dönüşüyor. Fanatizme karşıyım, zira fanatizm, kimilerine gereksiz yere derin ıstıraplar veriyor.

Bu lig de bitiyor işte. Bakalım yıllardır zirvelerde uçan "Kartal", dördüncü kez en tepeye konabilecek mi? Yoksa zirve, "Kartal"ı bu yıl pençeleriyle epey hırpalayan "Aslan"ın mı olacak? Kimler alt kümelerle düşüp taraftarlarını acılara salacak...

Güzel şey bu heyecanı ve keyfi yaşamak. Ama mutsuz bir başarı açlığıyla, heyecan ve keyif sınırlarının dışına taşmadan.

SAF DEĞİŞTİRMEK

Adını siyaset alanlarından fazla; inşaat, müteahhitlik vb. alanlarda duyduğumuz İbrahim Cevahir adında bir zat, kurucularından olduğu SHP'den ayrılarak ANAP saflarına katılmış. Hayırlı olsun.

Sayın İbrahim Cevahir, SHP'den ayrılma ve ANAP'a katılma nedeni olarak *"sosyal demokratları birleştirmek umudunu yitirdiğini"* söylemiş. Aslında sosyal demokratlardan umudu kesmek için bir sürü neden var. Örneğin ilerde ayrıntılarıyla yazacağım, ağabeyimin eşinin bir türlü düzeltilmeyen bir konusu var ki; insan çıldırabilir. Şimdi bu tür olaylara kızıp saf mı değiştirelim?

Sayın Cevahir'i hiç tanımam. Ne bir görüşmüşlüğümüz, ne bir konuşmuşluğumuz vardır. Bu bakımdan kendisiyle bir alıp-veremediğim olmadığı gibi; bu satırları Sayın Cevahir'i eleştirmek ya da kınamak için de yazmıyorum. Amacım, bu örnek çerçevesinden yola çıkarak oldukça yaygın olan bir mantık ve tutum yanlışlığını sergilemektir.

Duyduğum kadarıyla Sayın Cevahir, 1980 sonrasında kurulan sosyal demokrat partilerin bazılarında kurucu olarak yer aldığı gibi, önemli ölçüde destek de sağlamıştır. Gene duyduğumuza göre Sayın Erdal İnönü'yü siyasete girmeleri konusunda ikna eden de kendileriymiş. Bunları yaptığına göre sosyal demokrasiye inanan bir insandır. Ya da en azından bir dönemler inanmıştır.

Dünyanın bazı başka bölgelerinde olduğu gibi, memleketimizdeki sosyal demokrat ve sosyalist hareketin, geçici bir dağı-

nıklık ve buhran içinde olduğu açıktır. Ve bu durumun bu ideolojileri benimseyen ve bu ideolojilere umut bağlayan insanları üzmesi ve hatta kahretmesi doğaldır.

Ancak bu durumda yapılması gereken şey, dağınıklığın toparlanmasını sağlamak ve bu düşünceleri yaşama geçirmek için daha çok çalışmak, dayanışma ve desteği artırmaktır. Asla tam zıttı olan bir safa katılmak değil

Aslında insanların düşünce ve inançları değişir, değişebilir. Bunu anlayışla karşılamak gerekir. Hele özgürlükçü bir demokraside herkes böyle bir gelişmeye saygı duymak zorundadır. Ve örneğın Sayın Cevahir, SHP'den ayrılıp ANAP'a geçerken *"Arkadaşlar, ben sosyal demokrasiye olan inancımı ve umudumu yitirdim. Sosyal demokrasi çıkmaz yoldur. Çare ve çözüm liberalizmdedir"* dese, hiçbir itirazımız olamazdı.

Ama yok *"partiler birleşemiyormuş"* , yok *"iktidarda başarılı olamamışlar"* gibisinden gerekçelerle saf değiştirilmez, değiştirilmemeli. Türkçedeki deyişle buna *"Papaza kızıp kilise yakmak"* denir.

Türk solu belirli noktalarda tıkanmışsa, örgütsel düzeyde çekiciliğini yitirmişse, gençler ilgi duymuyor ve genç kadrolar oluşturulamıyorsa, kendini halka yeterince anlatamıyorsa, değişen koşullara uygun yeni politikalar ve bu politikalara uygun sloganlar üretemiyorsa, örgütler içi demokrasiyi yürütemiyorsa ve bunlar gibi (çoğu gerçek olan) bir dizi sorun varsa ve bunlardan üzüntü duyuluyorsa, koşa koşa gidip liberal saflara katılmak; kişinin kendi kendini yadsıması, kendi kendisine olan saygısını yitirmesi demektir. Siyasal yaşamdan uzaklaşmak gibi, siyasal yaşama daha az katılmak gibi tavırlar takınmak da mümkündür ki; hınce saf değiştirmekten çok daha tutarlı ve şerefli bir tavrıdır.

Parlamentomuzda yıllardan beri *"milletvekili transferi"* yapılır. Bu işın ideolojik bir boyutu yoktur. Daha çok çıkarlar ve sayısal beklentiler söz konusudur. Bu bakımdan yukarda değindiğimiz türden saf değiştirme ile TBMM içi transferlerini aynı kefeve koymamak gerekir.

Benzer bir biçimde, bir partiden istifa ederek bu istifayla birlikte siyaseti de bırakmak ve milletvekilliğinden ayrılmak, belki dürüst bir davranıştır. Fakat yıllarca eleştirdiği görüşlere sarılan ve yıllarca karşı çıktığı insanların saflarına katılan bir siyasetçinin tutumunu onaylamak ve demokrasi ahlakıyla bağdaştırmak mümkün değildir.

Ancak balık baştan kokar. Türk siyasal yaşamı da baştan kokuyor. 1983'ten 1993'e tam on yıl boyunca, Sayın Özal'ı en amansız bir biçimde eleştiren ve yerden yere vuran Sayın Demirel; Sayın Özal ölünce ne denli yakın olduklarını ve ne denli büyük insan olduğunu anlar ve medyayı tüm olanaklarıyla harekete geçirerek bu duyguları halka da pompalarsa *"saf değiştirme"*nin ayıp bir şey olduğu düşüncesi de etkisini yitirir.

Kimileri, insanların ve özellikle toplumların belleğinin zayıf olduğuna güvenir. Doğrudur. Gerçekten insanlar ve toplumlar bazı şeyleri kolay unutur. *Ama "söz uçar yazı kalır."* Zaten bizler de bunun için yazıyoruz.

ÖZEL TELEVİZYONLAR ve SORUMLULAR

Geçenlerde bir akşam özel (ve korsan) televizyon kanalları-mızdan birinde, ilk anda ilginç görünen bir tartışma vardı. "*Alevilik Sünnilik*" tartışması. Tartışmacılardan biri yakından tanıdığım eski bir öğrencim olduğu için bu programı izlemek istedim. Ancak bazı nedenlerden ötürü, büyük bir bölümünü izleyemedim. Pek de iyi olmuş. Zira böyle bir tartışmanın izleyenlere verebileceği hiçbir şey yoktu ve boşuna sinirlerimi bozacaktım. Şimdi bu düşüncelerimin nedenleri üzerinde durmak istiyorum.

Öncelikle şunu belirtmeliyim ki; "*korsan*" olarak nitelenen (bence bu, doğru bir nitelemedir) özel TV kanallarının, Türkiye'nin iletişim ağına bir renk ve canlılık getirdiği yadsınamaz. Ancak bu kanalların renk ve canlılık getirirken, neler götürdüğünü de düşünmek gerekir. Ve korkarım bunların Türk toplumundan götürdükleri, Türk toplumuna getirdiklerinden çok daha fazla. Biraz yukarıda sözünü ettiğimiz tartışmayı da bu düşüncenin ışığı altında değerlendirmek gerekir.

Her şeyden önce Türk toplumunu Alevi-Sünni diye ikiye ayırarak bunları tartışmak; bir barut fıçısına yanan bir çıra atmaktan başka bir şey değildir. Evet, Türkiye'de Aleviler ve Sünniler olarak iki farklı İslam mezhebine inanan insanlar vardır. Bu bir gerçektir ve yadsınması mümkün olmadığı gibi bu durum çok önemli bir durum da değildir. Fakat bu iki farklı mezhep adına iki konuşmacı çıkararak bunları tartıştırmak ne demek? Bu insanlara, bu mezhepler adına tartışma yetkisini kim verdi, kim verebilir?

Alevi kesim adına konuştuğu anlaşılan öğrencim, dengeli bir insandır ve yetkisiz olsa da konuşması rahatsız edici değildi. Ama ya karşısındakine ne demeli? İslamın sevgisinden, hořęö-rüsünden, kardeşlik duygularından tümüyle yoksun olan bu zat, Türkiye’de Sünni kesimi temsil edebilir mi, temsil etmeye hakkı var mı? Ayrıca düşmanlıkları körükleyici böyle bir tartışmayı ek-rana getirmeye, özel (ve korsan) televizyonun hakkı var mı? Üs-telik bu program canlı yayın değildi ve neler söylendiği daha sonra denetlenebilirdi.

Sanıyorum biz, demokrasinin tanımını biraz karıştııyor ve ölçüsünü biraz kaçırıyoruz. Her türlü sorunun özgür bir biçimde ele alınması ve tartışılması demokrasinin gereğidir ama; ayrılık-ları, çatışmaları körüklemenin demokrasiyle hiçbir ilgisi yoktur, hiçbir ilgisi olamaz. Hele toplumun bir kesimine en ağır biçim-lerde hakaretler yağdırılmasının demokrasiyle açıklanmak is-tenmesi, tek kelimeyle gaflettir.

Ben Alevi değilim. Ama eğer Alevi olsaydım, hem o kendini bilmez konuşmacı aleyhine hem de o konuşmayı yayımlayan televizyon şirketi aleyhine hakaret ve manevi tazminat davası açardım (Zaten sanıyorum bunu yapanlar da oldu). Ve muhte-melen davayı kazanırdım. Aynı davayı yüzlerce, binlerce kişi açarsa, bakın bir daha benzer münasebetsizliklere izin verilir mi?

Ama buna benzer münasebetsizlikler başka kanalların, başka programlarında da görölüyor. Örneğin bir haber yorumcu-su ona buna hakaret etmeyi huy edinmiş durumda. Kimse de bu adama dur demiyor. Öyle ya, demokrasi var...

Hele, olay yaratmaya yönelik “haber programları” genellik-le tam sorumsuzluk örnekleri. Gizli kameralarla vatandaşın evi-ne, işyerine tecavüz etmeler; insafsız bir savcının gülünç yüz ifadesi ve sesiyle sorular sormalar... Öyle ya, demokrasi var. Basın özgürdür ve sansür edilemez.

Oysa ki özgürlüklerin de bir sınırı vardır. Ve en basit biçi-miyle o sınır, başkalarının özgürlüğünü kısıtlamamak ve haksız bir biçimde rahatsız etmemektir. Kaldı ki iyiniyetli birkaç istisna hariç, bu haber programları, hiçbir ciddi sorunun sonuna dek üzerine gidememişlerdir. Gerekçe de hazır; mesele yargıya inti-kal etti...

Ve devlet bu sorumsuzluklara göz yummakta, hatta bir biçimde destek olmaktadır. Bu özel kanalların uydu aracılığıyla yayınlarını yolladıkları ve devletin bunları engellemesinin mümkün olmadığı iddiası, işin sadece bir yanını yansıtmaktadır. İşin aslında tüm bu kanallar "*lotaryacılık*" sayesinde ayakta durmaktadırlar. Topladıkları reklam geliri, giderlerini karşılamaktan çok uzaktır. Eğer bunlara 900'lü kanallar; PTT, yani devlet tarafından tahsis edilmese, kapılarına kilit vurmaktan ya da derlenip toparlanmaktan başka çareleri yoktur. 900'lü numaralar sözde eğitim amacı güttüklerinden, özel kanalların hemen tümünde, kargaları bile güldürecek kültür soruları sorulmaktadır.

Her şey bir yana, PTT, kablolu yayınlarıyla bu korsanlığın ve yasa tanımazlığın dağıtımını da bizzat yapmaktadır. Sanıyorum PTT'yi "acilen" özelleştirmek arzusunun altında, biraz da bu çelişkilerden duyulan utanç yatmaktadır.

Basın, sorumluluğunun bilincinde olmalıdır. Sorumsuz yayıncılığın sonunun nereye varacağı hiç belli olmaz. Hele Alevilik-Sünnilik, Türklük-Kürtlük vb. konuların; "*tarafalara*" ya da "*ta-raftarlara*" tartıştırılmasından kimseye yarar sağlanamaz. Kaldı ki bu tür sorumsuzluklar, insanlarda demokrasi ve özgürlükler konusunda kuşku uyandırır. Bunun en çok zararını da özgür basın çeker.

YASANIN GÜCÜ...

Memurlar gene yürümeye başladılar. *"Kim yürütüyor bunları?"* diye düşünüyorum zaman zaman. Katsayı belirlenirken hiçbir kitlesel harekete girişmiyorlar. Maaşların ödenmesine birkaç gün kala eylemler başlıyor. Bağırıp çağırıyorlar, sonra da tansiyon düşüyor. Daha sonra her şey eskisine dönüyor.

Kendimi memleketimde zaman zaman turist gibi hissediyorum. Zira bunca yıldır iktisat okurum, maliye okurum; bizim politikacıların iktisadi açıklamalarına aklım ermez. Yıllardır memurlar enflasyon oranlarının altında zam alırlar. İlkokul öğrencileri bile bunu hesaplayabilir. Ama Maliye Bakanımıza sorarsanız, 1993'te enflasyonun üzerinde zam yapmışlar memurlara. İnanın endişe ediyorum. Zira ya bizim siyasetçileri fena halde kandıran kimi görevliler var, ya da bu siyasetçiler halkı kandırabileceklerini sanıyorlar. Her iki olasılık da çok vahim. Zira bizim böylesine üst düzey siyasetçilerimiz ya kandırılarak ya da kandırmak isteyerek siyaset yaparlarsa, bizi çok karanlık günler bekliyor demektir. Kandırmaca üzerine kurulan siyaset, iskambilden kaleye benzer. Altan bir iskambil düşerse, tüm kale yerle bir olur.

Ben bugün sinirlendiren olay, katsayının düşük tutulması ya da kandırılmak istenmemiz değil. Zaten bunun aksini beklemek saflık. Bu hükümet ve bu anlayış iktidarda olduğu sürece, elbette *"kalkınmanın yükünü"* emekçi sınıflar çekecek. Örgütü ve belli direnme olanakları olan işçilere *"dış geçiremeyen"* hükümet, elbette *"tasarrufu"* memurlara yaptıracak. *"Sermaye"yi* sıkıştırarak hali yok ya... Hükümetin sosyal demokrat kanadı bu zulmü nasıl içine sindiriyor, işte buna pek aklım ermiyor...

Dün akşam ve bu sabah özel televizyon kanallarında insanlık dışı görüntüler izledim (Korsan morsan diyorum, ama bazen bu kanalların işlevlerinden mutlu oluyorum. Zira TRT bu konularda hem kör hem sağır ve hem de dilsiz). Toplum polisleri, yürüyüş yapmak isteyen memurların üzerine *"aslanlar gibi"* saldıyordu. Ellerindeki tahta copların kemiklere vurduğu zaman çıkardığı sesler yüreğimi titretti, boğazıma yumruk oldu. Zavallılar...Dövülenler değil, dövenler zavallı idi. Copun acısı geçer, kırılan kemik de kaynar yeniden. Genç insanlar bunlar. Ama alna sürülen şerefsiz bir leke, ömür boyu kalır.

Şefleri olduğu anlaşılan bir görevli, *"Kanunsuz yürüyüş yapıyorsunuz, dağılmazsanız hepinizi alırım"* diye anons yapıyordu megafonla. Alırsınız tabii. Karşınızda bu devleti ayakta tutan genç ve dürüst memurlar var (Hırsızlar ve rüşvetçiler zaten bulamazlar böyle şeylere). Elbet alırsınız bunları. Mafya babası değil ki bunlar, ya da kumarhane sahibi kaçakçılar değil ki. Bunlara karşı elbette yasanın gücünü göstereceksiniz.

İlgrenç görüntüler izledim televizyonda. Amaçları toplantıyı dağıtmak falan değildi. İntikam alıyorlardı. Ve kimden, neyin in tikamını aldıklarını bilmeyen zavallı insanlardı.

Kaçıp bir binaya sığınan bir memurun ardından ellerinde tahta coplarıyla 5-6 kahraman polis daldı aynı binaya. Dövmek için. Hepsinin gözü kararmıştı. Bir başka yerde 7-8'i bir araya gelmiş, ortalarına aldıkları genç bir memuru kıyasıya dövüyorlardı. Hınçla, kinle. Ne toplum psikolojisinden haberleri vardı, ne insanlıktan.

Bir başka görüntüde iki polis, genç bir kadını aralarına almış sürüklemek istiyorlardı. Bir başka genç hanım, *"lütfe bırakın"* diye rica ediyordu. *"Bize katil polis"* dedi diye bağıırıyordu polislerden biri. Ve ardından ne kadar nazik ve görev bilinci içinde olduğunu kanıtlamak için var, üçüyle ensesinden yumrukladı diğer polisin tuttuğu genç kadını. Vay be!..

Coplanan kızlar... Ellerinden flamaları alınmak için tekmelelen yürüyüşçüler (o flamayı artık ne yapacaksa...) sürüklenerek minibüslere doldurulan insanlar... Sergilenen şey yasanın gücü

değildi. Sergilenen şey vahşetti, kindi, intikamdı, nefretti. Ve inanın ben sırtında polis üniforması olan zavallılara değil; onları, hak isteyen insanların üzerine salan amirlerine kızdım ve sinirlendim.

"Ben yasa masa tanımam, kılıma dokunamazlar" diye konuşanların karşısında kuzu gibi ve çaresiz olanlar; Sivas'ta 7-8 saat kanunsuz gösteri yapan ve otel yakarak 35 can alanların karşısında akıllarına yasanın gücü gelmeyenler; yasadışı kumarhaneyi mühürlemek istediklerinde, yangın söndürme köpüğü ve hortumla su sıkılarak püskürtülenler; memurların yürüyüşünde aslan kesildiler ve akıllarına yasa geldi. Vallahi bravo. Yasa dediğiniz işte böyle uygulanır.

Ve siz memur kardeşlerim, çocuklarım. Oranızdaki buranızdaki morluklar elbette geçecek birkaç zaman içinde. Hak mücadelesinin böyle acıları da vardır. Ancak unutmayın ki; en lezzetli lokma, alınteri ve acıyla hak edilen lokmadır.

IV

EKMEK, EMEK VE ÖZELLEŞTİRME

HERKESİN BİLDİĞİ

Yolsuzluklarla mücadelede koalisyon hükümetimiz doğrusu biraz yaya kaldı. *"Bu işi yapanlar zaten hükümetin içinde de var"* gibisinden yaklaşımlar bir yana, bu mantıkla zaten ne dün-kü yolsuzlukların ve yağmanın hesabını sormak mümkündür ne de yarın olacakları engellemek. Olsa olsa bazı *"usulsüzlükler"* ortaya konulabilir ki, bu da geçmişteki ve günümüzdeki *"yağma düzeni"* içinde deveye kulak kalır. Zaten yasalarda böylesine *"usulüyle çalma"* olanakları varken, bir de usulsüzlük yapanlara çok şaşıyorum. Bu alanlarda ve konularda yasaların sağladığı avantajları ve olanakları anlatmak *"suça teşvik"* olur mu bilemiyorum, ama ileride bunlardan bazıları üzerinde duracağım. Zaten ortada bir *"yasal suç"* olamayacağına göre, sanırım suça teşvik de söz konusu olamaz. Neyse, bunlar daha sonraki sorunlar.

Kamu kurumlarındaki rüşvetin yaygınlığı herkesin bildiği bir şeydir. Hatta eski bir başbakanımız *"benim memurum işini bilir"* diyerek, gönlünün, işini bilen memura açık olduğunu da göstermişti. Zaten kendileri başka vesile ile *"ben zenginleri severim"* itirafıyla, nasıl çağdaş bir kafaya ve derin bir vizyona sahip olduklarını da sergilemişlerdi. Ancak halkımız cahil olduğu için bu derinliği ancak birkaç solcu eskisi kavrayabilmişti.

İlgili kamu görevlilerinin desteği ya da gözyumması olmadan hiçbir yolsuzluk ve suiistimal ya da haksız çıkar sağlanması mümkün değildir. En basit türüyle, kafasına uyduruk bir kasket takan, kendini kâhya sayıyor ve insanlardan cebren otopark ücreti alabiliyorsa; işportacı, durmaması gereken yerde durabili-

yorsa; bunu, zabıta'yı "*gördüğü*" için yapabilir. En ilerisinden ise, eğer bir kamu bankası, batık olduğu peşinen bilinen avantajlı bir krediyi verebiliyorsa ya da üç kuruşluk bir malı beş kuruşa alıyorsa; bunun yasal olmayan bir paylaşımı vardır. Bunu da herkes bilir.

Usulüne uygun ya da usulsüz bir sürü "*dümen döndüğünü*" herkes bilir, ama bunları ortaya çıkarmak ve kanıtlamak çok zordur. Zira tarafların karşılıklı çıkarları olduğu için, işler gizlilik çerçevesinde yürür. Hiç kimse kendi kendine zarar verecek kadar aptal değildir. Hele bu işleri yapanlar, özellikle aptal değildir.

Ancak her şey bir yana, bu işin çözümü vardır: "*Nerden Buldun Yasası*." Şu andaki durumu bilmiyorum, ama bir zamanlar her kamu görevlisi işe girerken "*mal beyanı*" verirdi. Bu beyanda, kendine ve ailesine ait tüm varlıkları bildirirdi. Ve bunu koymanın amacı yolsuzluklara engel olmaktı.

Elde böyle bir beyan varken, bir de "*memurlara sırdaş hesap açmak yasaktır*" diye kaçış yollarını kaparsanız, yolsuzluklara en azından yarı yarıya engel olmak mümkündür.

Eğer kendisi dürüst çalışmak istiyorsa böyle önlemlere özel kesimin de ciddi itirazları olamaz. Zira bu işlem ne "*kutsal*" mülkiyet hakkına karşı bir girişimdir, ne de piyasa ekonomisine karşı. Kaldı ki maliye memurları, dünyanın "*en baba*", kapitalist ülkelerinde herkese sorar bunu, "*nerden buldun*" diye. Bizde sermaye pek ürkek olduğu için, sadece kamu görevlilerine sorulmasını öneriyorum.

Çağdaş Sülün Osman'lar da üzülmesin. Onlar nasıl olsa köprüyü satacak birini bulurlar. Ama böyle bir yasal düzenleme hiç olmazsa devlet hazinesini ve devletin malvarlığını bir ölçüde koruyabilir.

ENFLASYON VERGİSİ...

1 Temmuz 1993'te yayımlanan *"Fedakârlık Başlıyor"* başlıklı yazımda, *"memurlar ve emekliler, yeni katsayıyı öğrenince fedakârlığa başlayacak. İşçiler ise sözleşmeleri çıkmaza girince"* demiştim. Tahminimin ilk bölümü aynen çıktı. Gözümüz aydın. İkincisi ise şimdiden görünüyor. Sıkı durmalı...

Katsayıyı düşük bulan bir kısım memur ayaklandı. Bir kısmının kılı kıpırdamadı. Zaten Türkiye'de öyle memurlar var ki; görünen aylıklarını bir günde kazanıyorlar. Maaş almadan da çalışırlar, üste para da verirler. Bir büyüğümüz bir zamanlar, *"Benim memurum, işini bilir"* lafını boşuna etmedi.

Ama emekliler yandı. Sokaklara çıkarak bağırıp çağırarak halleri de yok. Onlara yakışan şey, bir kenara çekilip sessiz sedasız ölümlerini beklemek. Zaten kendileri de bir "emekli kızı" olan Sayın Başbakanımız, onların durumunu bizlerden iyi bilir herhalde.

Hükümet sözcüsü, *"kaynak yok"* diyor, öyle ya kaynak olmayınca parayı nereden versinler. Zaten kaynak bulmak da memurun ve emeklinin görevi...

Aynı düşünceyi, kimi köşe yazarları da paylaşıyor. *"Memur zor durumda"* gibisinden bir şeyler geveledikten sonra, *"ama kaynak yoksa hükümet ne yapsın?"* diyorlar. Aylık giderleri elli milyon çok üzerindeki kimi yazarlarımızı, ayda üç milyon maaş alan bir memurun yerine koyun. Sonra da seyredin yaygarayı. Acaba, *"kaynak yok, ne yapalım"* mı derler, başka şeyler mi?

Ancak benim pek anlayamadığım bir şey var. Şimdi, maaş katsayısının düşük olmasını protesto eden arkadaşlar, acaba bu hükümetten ne bekliyorlardı? Enflasyon oranında ya da enflasyon oranının üzerinde bir zam beklentileri mi vardı? Geçen yıllardaki *"erimenin"* telafi edileceğini mi umuyorlardı? Hiç sanmıyorum.

Türkiye'de hiç kimse bu kadar saf olamaz. Ama gene de isyanlarını dile getiriyorlar. Bağırıp çağırıyor, bir ölçüde rahatlıyorlar. Atalarımız, *"Öfke baldan tatlıdır"* lafını boşuna etmemişler.

Memleketimizde enflasyon, *"engellenemediği için"* değil, *"olması istendiği için"* vardır. Siz iş ve siyaset çevrelerinde *"enflasyona karşıyız"* diyenlere bakmayın. *"Enflasyon canavarını dizginleyeceğiz"* diyenlere, inanmayın. O canavar, onların en has yavrusudur. Hele birileri o yavruyu dizginlemeye çalışsın, görün kıyamet nasıl kopuyor.

"Enflasyon istendiği için vardır" dedik. Peki bunu isteyenlerin amacı nedir?

Enflasyonun , (tümü de sermaye birikimine yönelik) üç amacı vardır: Kesimler arasında kaynak aktarmak; zorunlu tasarruf sağlamak ve enflasyonu bir tür vergi olarak kullanmak. Şimdi bu üç amacı, çok kaba örneklerle ele alalım.

Enflasyon, kaynak aktarma aracıdır. Eğer siz, emek kesiminden sermaye kesimine kaynak aktarmak istiyorsanız; enflasyonu yüzde 70'e getirir, ücretleri yüzde 50 arttırır, faiz gelirlerini yüzde 90 yaparsınız. Böylece emek kesiminden sermaye kesimine kaynak aktarılmış olur. Türkiye'de ücret gelirlerinde; son on yılda bu şekilde, yarı yarıya azalma sağlanmışır.

Enflasyon, bir zorunlu tasarruf aracıdır. Eğer ben gündüz tene 2 bin liradan beş ekmek tüketiyor ve (sermaye oluşması için şart olan) tasarrufa yanaşmıyorsam, enflasyonla tasarrufa "ikna edilebilirim." Bir sabah, her günkü gibi 10 bin lira uzatarak beş ekmek istediğimde, bakkal, "Hoca ekmek 2 bin beşyüz lira oldu" diyerek dört ekmek uzatırsa, gitti bizim bir ekmek. İstersen tasarruf etme.

Ve nihayet enflasyon bir tür vergidir. Zira, mantık olarak devletin bütçesi de vatandaşların bütçesine benzer. Bir tarafa gelirler yazılır, bir tarafa giderler, gelirlerin çok üzerinde ise devlet de bir çözüm bulmak zorundadır (Aynen vatandaşlar gibi). Devlet de borç aramaya başlar. Ama bulduğu borç da açığını kapatamıyorsa, iki yol vardır: Ya yeni vergilerle gelirini artıracaktır ya da karşılıksız para basacaktır.

Yeni vergiler, *"Fincancı katırlarını ürküteceği için"*, yaşınsın banknot matbaası, yaşınsın enflasyon...

Memur ve emekli vatandaş para basamayacağına göre (zira kalpazanlık ağır bir suçtur), kısılması mümkün sanılmayan giderlerini de tüm iktisatçıları şaşkınlıklara salarak kısar ve yaşamını sürdürmeye çalışır.

Ama artık bunlar da sokağa çıkmaya başladı. Bir de örgütlenebilirlerse; bakalım o zaman kaynak var mı, yok mu anlayacağız.

FEDAKÂRLIK BAŞLIYOR...

Yazarken ve konuşurken fedakârlık sözcüğü yerine, daha çok özveri sözcüğünü kullanırım. Zira içinde "*takkeli a*" bulunan sözcükleri telaffuz etmekte zorlandığım gibi; yazılarda 'a' nın takkesi düşünce, ortaya çok farklı anlamlar çıkabiliyor (Ayrıca Sevgi Özel de çok kızıyor). Ama artık belirli konularda fedakârlık sözcüğünü kullanacağım. Çünkü fedakârlık, sanki özveriden öte bir şey. Sadece özünden bir şeyler vermiyor insan, bir şeyleri "*feda ediyor*". Yani bir tür kendini kurban ediyor. Durumumuza çok uygun...

Sayın Başbakanımız, halkımızı fedakârlığa çağırdı. Memurlar ve emekliler, yeni katsayıyı öğrenince fedakârlığa başlayacak. İşçiler ise, sözleşmeleri çıkmaza girince. Ancak benim aklımın ermediği bir şey var. İki ay önce, ekonomik alanda her şey çok iyiydi. Nasıl oldu da bugün fedakârlık gerekecek acı reçeteler içilecek duruma geldik. Galiba Erdal inönü, bir ayda "*mahvetti*" bu ülkeyi.

Neyse; bunlar bir yana, halkımız fedakârlığa başladı bile. İlk fedakârlık, parasını borsada çalıştıran kırk elli bin hisse senedi sahibinden geldi. Borsa bir haftada "*katlanınca*", yüz milyarları cebe atıldılar. Şimdi bu paraları ne yapacaklarını düşünüyorlar. Zor iş... Aslında benim aklım bu işe de pek ermiyor. Bir kâğıt parçasının fiyatı, bir haftada iki katına çıkabiliyor. Şirket aynı şirket, üretimde artış yok, temettüde artış yok, birileri "*köşe oluyor*", Akıl sır ermez...

Önümde bir dergi var. Adını sormayın. Aynı türden en az on dergi var piyasada. Onlardan biri. Dergide "fedakâr halkımızın", yazın kendini feda edeceği" "mekânlarla" ilgili bilgiler var. 'Pascha Beach', 'Home Jarden', 'Memo's', 'Andromeda', 'La Mission', 'Samson', '2019' (herhalde Frenkçe okunuyordur), 'Living Room' vb. Zaten bu isimleri öğrenmek ve hatırd tutmak, başlı başına bir fedakârlık.

Bunların bir kısmı hem lokanta, hem diskotek. Bir kısmı sadece lokanta, bir kısmı da sadece diskotek. Tabii tümünde birer bar var (Aman, Arif'in Çiçek Bari'yla karıştırmayın).

Diskoteklere giriş fazla bir fedakârlık istemiyor, birkaç yüz bin liranın içinde. Üstelik bu paraya bir de yerli içki veriyorlar. Bu da müessesenin fedakârlığı. Hatta bunlardan birinin barında hesap 800.000 lirayı geçince, adama bir şişe de kaliteli içki armağan ediyorlarmış. Vallahi bravo...

Yemek yiyenler, elbette daha çok fedakârlık edecek. Bir ke-re bu "mekânlarda", genellikle yemeklerin adından ne olduklarını anlamak mümkün değil. Bunu öğrenmek başlı başına bir fedakârlık. Ya da, kendinizi Allah'a emanet edip, birini ismarlayacaksınız durumda fedakârlık duygusunun yanı sıra macera duygusunu da tadabilirsiniz. Fiyatlara gelince, artık orasını hiç sormayın.

Ancak buraların "müdavimleri" (ki, bunlar arasında sayılmak için de başka bazı fedakârlıklar gerekir), kimi zaman yaptıkları fedakârlığı halka mal ederler. Cümbürcemaat eğlencelerini "*iş yemeği*" olarak gösterip, fatura bedelini vergilerinden düşürürler. Böylece bu insanların yediklerinin, içtiklerinin parasını da fedakâr halkımız öder.

Bu "mekânların" bazılarında plastik para, yani kredi kartı geçmiyormuş. Olacak kepezelik değil ama, olsun. Bu insanlar üzerlerinde tomar tomar para taşımaya da razıdırlar (Zaten şimdi 1 milyon liralık banknotlar da hazırlanıyor).

Elbette fedakârlık yapılacak. Çünkü fedakârlık dönemi başladı. Bir market sahibi, "Perrier maden suyu yetiştiremiyoruz" diyor. Utanmaz bakkal, vizyonsuz adam. Biraz daha çalışsa ya. Bu suları alanlar, içenler az mı fedakârlık ediyor. Aynı talep,

tüm ithal malı yiyecek maddelerine varmış. Çok şükür, çok şükür, bu günleri de gördük. İnsanın gözleri doluyor.

Ve o "mekânların" insanları, evlerine yeni kavuşurlarken köylerimizde, kentlerimizin varoşlarında bir hareketlilik görülür. Ortalık henüz alaca karanlıkken, servis arabaları, saz benizli kadın ve erkek işçileri toplamaya başlar. Esneyen şoförlerin sürdüğü ilk belediye otobüslerinde ve servislerde, yolcuların çoğu uyur.

Kimi sanayi işçisidir, kimi fason çalışır, kimi gündelikçidir, kimi küçük esnaf yanında ücretli, kimi işportacı, kimi müstahdem. Bunların ardından, öğretmen ve öğrenciler çıkar yollara. Askeri servis araçları da yolcularını toplamıştır. Ardından memurlar çıkar sokağa. Kentlerde yaşam başlamıştır artık.

Fedakârlık yapa yapa perişan olan ve acı reçetelerin damaklarındaki zehirini yutkunan bu insanlar, holdinglerin kontrolündeki yazılı ve görüntülü basının propagandasının rehaveti ve örgütsüzlüğün aczi içindedir. Ama her doğan gün, yeni bir umudun işaretidir. Gün gelir, alinterini satarak yaşayan insanlar, ellerindeki gücü farkederek. Gün gelir, fildişi kuleler de çöker. TÜ-SİAD'lar da kalmaz ortada. Ve o gün, günümüz Türkiye'sinde görgüsüz ve haksız bir zenginliği sergileyenler, "*fedakârlığın*" ne demek olduğunu öğrenirler.

İŞSİZ KALMAK...

Geçenlerde yakın bir dostumun işyerinde oturuyorduk. Tekstil üretimi üzerine çalışan bir aile şirketiymi bulundüğümüz yer. Babalarından devraldıkları işi büyüten "*canavar gibi*" üç kardeş, Türkiye'nin en büyük firmalarından birini oluşturmuşlardı. Şimdi de Avrupa'yı ve Amerika'yı zorluyorlardı.

En modern teknolojileri uygulamalarına karşın, "*mütedeyyin*" insanlardı. Yani adamakıllı dindardılar. Hele benim yakın dostum olan ağabey, birkaç kez hacca da gitmişti. Ama bu dindarlıkları, çağdaş olmalarını engellemiyordu. En azından biçimsel olarak.

Sohbetimiz nitelikli eleman bulunup bulunamaması konusuna gelmişti.

Nitelikli elemanın çok pahalıya geldiğini ve böylesi elemanlara çok yüksek ücret ödemektense, kimi işleri fason olarak yaptırmanın daha ucuza geldiğini anlatıyorlardı. Tabii ben de bu anlayışa karşı çıkıyor, itiraz ediyordum. "*Bu tutumun ve anlayışın*" diyordum, "*Sosyal maliyeti sizin sandığınızdan çok daha yüksektir. Gün gelir, bunun faturasını burnunuza dayarlar ve ödemekte çok zorlanırsınız. Sadece siz değil, hepimiz çok zorlanırız.*"

Derken aralarından biri, birkaç gün önce İzmir'den İstanbul'a gelirken uçakta yan yana düşmüş olduğu bir işadınının öğütlerini anlatmaya başladı. Herkesin kolayca tanıyacağı bu

işadaminın ismini vermiyorum. Ama engin iş deneyimleri olan bu zatın, genç bir işadamina verdiği öğütler, doğrusu tüylerimi ürpertti.

"Bir işler" diyormuş bu deneyimli işadamı, "Ağaç gibidir. Zaman zaman personel budaması yapmak gerekir. Nasıl bir ağacı budadığınız zaman, yeniden filizlenmeler olursa, bir işyerinde de personeli budadığınız zaman, budananların yerine daha niteliklilerin önü açılmış olur." Ve sürdürüyormuş bu deneyimli işadamı konuşmasını: *"Nasıl bir ağacın büyümesi için zaman zaman budanması zorunluluğu varsa; aynı biçimde, bir işyerinin büyümesi için de zaman zaman budanması zorunluluğu vardır."*

Dehşet içinde kalmıştım ki kardeşlerden bir diğeri aldı sözü. *"Adam çok haklı"* dedi. Ve devam etti: *"Bakın bizim finans müdürü ayrılınca nasıl paniklemiştik. Ama onun yerine geçirdiğimiz yardımcısı çok daha iyi çıktı."*

Konu böyle sürüp gidecekti ki *"İnsaf edin yahu"* diye girdim araya. *"İnsanlardan söz ediyorsunuz burada, ağaçlardan değil."* Ve işini yitiren bir insanın, başına neler gelebileceğini anlatmaya çalıştım. Emeğini satarak ya da kiralayarak *"bugün kazandığını bugün yiyen"* bu insanların; o emeği satamazlarsa ya da kiralamazlarsa, bunun faturasının gene bize çıkacağını anımsattım. Ve rastlantıyla yanımda bulunan, geçen yüzyıl şairlerinden Vehbi'nin iki mısrasını okudum:

*"Zalimin rüşde ikbalini bir ah keser
Maniyi rızk olanın rızkını Allah keser."*

Üzüldüler tabii, duyulundılar. *"Haklısın ama..."* falan dediler. Zaten ben de biraz sonra veda ederek ayrıldım oradan.

Yolda düşündüm. Türkiye'de en iyimser rakamlarla 5 milyon işsiz vardı. Bu insanlar ne yer ne içerlerdi? Ne giyerlerdi? Aile kurumunun sıcaklığı ve sarmalaması olmasa, nasıl toplumsal patlamalara yol açardı bu durum? Bunun faturasını kim ödeyecekti, kim ödeyebilirdi, nasıl ödenirdi?

Bugün gazetelerde yazan çeşnıcı lokanta uzmanları (!), öğlen yemeği adambaşı 100-150 bin lira olursa, bu fiyatlar için, "fena değil" ya da "makul" diyorlar (Onlar da haklı). Ama Türkiye'de günde 100 bin liraya çalışmaya can atan milyonlarca insan varken bu durum biraz çelişkili olmuyor mu?

Genç bir insanın iş bulamaması korkunç bir şeydir. Artık kendi kanatlarıyla uçmak isteyen, kendi pembe renklerle bezenmiş düş âlemlerine kanat çırpma isteyen genç bir insanın bu hayallerini yıllarca ertelemesi ve belki de (ve maalesef çoğu zaman) buna hiç ulaşamaması gerçekten dramdır.

Ama iyi kötü bir işi olan ve bu işin getirdiği olanakların çerçevesi içinde kendine bir yaşam oluşturan ve belki de bir aile kuran insanın, bu işi yitirmesi çok daha korkunç bir şeydir. Çünkü o insanın ellerine bakan başkaları da vardır. Kendinden çok daha aciz olan birileri.

İnsanları ağaç gibi görmemek, bilgisayar ekranlarında kırpışan rakamlar olarak değerlendirmemek gerekir. Bugün iktisadi rantabiliteleri düşünenler ve sosyal rantabiliteleri ihmal edenler öyle bir fatura ile karşılaşabilirler ki üç kuşakta ödeyemeyiz.

İşsiz kalmak çok tehlikeli bir şeydir. Ama işsiz kalanların çok olduğu bir yerde yaşamak da az tehlikeli bir şey değildir.

VARILAN NOKTA

Bir toplumun değerler sistemini alt üst ederseniz, işte böyle bir noktaya varırsınız. Çirkin bir rekabeti saklamak için, on yıl önceki defterleri karıştırır, sanık ifadelerini şok edici kanıt olarak yutturmaya çalışır, yargısı süren hususlarda hâkimlerden önce kararlar verirsiniz.

Pek çok arkadaşımız ve meslektaşımız yazılarında, "*Ne oldu bize?*" diyorlar. "*Nereye gidiyoruz?*" diyorlar. "*Bu işin sonu nereye varacak?*" diye endişeleniyorlar.

Aslında işin sonu görünmüştür. "*Tufeyli burjuvazi*" olarak isimlendirdiğimiz, niteliksiz ve köksüz burjuva sınıfımızın bir bölümü, pastadan daha büyük bir pay kapmanın kavgasına girişmişlerdir. Aslında Türkiye'deki gelir paylaşımının bozukluğu, zaten pastanın büyük bir bölümünün bunlara gitmesine neden olmaktadır. Ama yetinememekte, doymamaktadırlar. Ve her zamanki acımasızlıklarıyla ve en sert bir biçimde ve insanı utandıracak bir düzeysizlikle kapışmışlardır.

Bu adamların tümünün, devlet protokollerinde yeri vardır. Maçları şeref tribününden izlerler. Bunları gördüğü zaman önünü ilikleyen kimi milletvekilleri vardır. Hava limanlarında VIP salonlarında ağırlanırlar. Kendilerinin ve çocuklarının düğünleri, siyasetçilerin boy gösterme arenasıdır. Nikâh şahitliklerini, bakanlar, başbakanlar, cumhurbaşkanları yapar.

Bunların yaşam standartları, Avrupa'da, Amerika'da yaşayan burjuvaların altında değildir. Hatta üstündedir. Bugün Amerika'da 1 milyon dolarlık evlerde oturan zengin sayısı, Türki-

ye'de 1 milyar liralık evde oturan insan sayısının çok altındadır. Sıfırdan başlayıp üç beş yılda yüz milyarlar kazanmanın sırrını, hiçbir dürüst ve şerefli akıl anlayamaz.

Yaşam biçimleriyle, giyim ve kuşamlarıyla, bir yandan büyük bir görgüsüzlük sergilerler, bir yandan büyük bir zenginlik. Çoğu zaman en pahalı şey neyse onu tüketirler. Yakışsa da yakışmasa da...

Kendi çirkinliklerini marifetmişçesine sergilemek amacıyla kurdukları yayın organları da vardır, kapılarında besledikleri gazetecileri de. "*Cemiyet Haberleri*" başlığı altında, cemiyetin nasıl bir yüzkarası olduğunu görüp öğrenebilirsiniz. Ve bunu "*gündemde olmanın*" ölçüsü sayarak, çok önemserler. Birbirleriyle itişirler.

İyi günde her şey kendilerininindir. Ama sıkışık günlerde bütün varlıkları "*milli servet*" olur. Ağızlarını açtıkları zaman, "*vatan, millet, Sakarya vb*" gibisinden nutuklar da atarlar. Ama vatani satan da, vatandaşı ezen de bunlardır.

Bunlar, Batılı burjuva standartlarının gerisine düşmezler. İsviçre'nin kumarhanelerinde de bulursunuz, Almanya'nın kaplıcalarında da, Fransız Riviyerası'nın lüks villalarında da. Yani Batılı bir sermayedar ne yaşıyorsa, bunlar da aynı şeyi yaşarlar. Belki fazlaları vardır ama eksikleri yoktur.

Buna karşılık, emek kesiminde durum çok farklıdır. Türkiye'de emeğini satarak ya da kiralayarak yaşayan insanlar, Batılı emekçilerin standartlarının çok gerisindedirler. Batı'daki bir işçinin, memurun yaşam standartlarının yanına bile yanaşamazlar. Yaşadıklarını hayal bile edemezler.

Örneğin Türkiye'nin herhangi bir turistik yöresine gitseniz ve tatil yapmakta olan genç bir insana ne iş yaptığını sorsanız, alacağınız yanıt çok şaşırtıcı olabilir. Bu soruyu yönelteceğiniz İngiliz kızı, Londra'da otobüs bileтçisi olabilir. Alman delikanlı, belki de maden işçisidir. İsveçli genç, ilkokul öğretmenidir. Fransız delikanlı ise belki bir lokantada garsonluk yapmaktadır.

Ama Türkiye'de emekçiler, yurtdışında böylesi bir tatil yapmayı hayal bile edemezler. Avrupalı bir sermayedar için "*normal*" sayılabilecek her türlü tüketim, Türk sermayedarı için de

"normal" dir. Ama Avrupalı bir emekçi için *"normal"* sayılabilecek şeyler, Türk emekçisi için, ancak bir umut, ancak bir hayaldir.

Bu durum, elbette düzenin çarklarının çarpık dönmesinden ötürü ortaya çıkmaktadır. Elbette insanların demokrasi içinde taleplerini dile getirmeleri engellendiğinden, sorunlar büyümektedir. Ve insanlarımızın büyük bir bölümü, gündelik ekmeğin kavgasının içindeyken, bir kısmı da açgözlü ve çirkin bir kavga sürdürmektedir.

Türkiye, bu karanlık günleri elbette geride bırakacaktır. Elbette maddi ve manevi sömürüyü durduracaktır. Ve o gün geldiğinde, bu çirkin insanlar, kaçacak delik arayacaklardır. Halkı dejenere etmek için ne mümkünse yapanların, halkın kafasını karıştırarak sömürü düzenini sürdürmek isteyenlerin, halkı birbirine düşürerek bundan ikbal umanların sonu çok kötü olacaktır. Türkiye'de elbette emeğin ve demokrasinin bayrağı yükselecek ve bu çirkinlikler unutulacaktır.

DEĞİRMENİN SUYU...

Bir zamanlar çok kullanılan, yarı arabesk bir deyim vardı: *"Paranın ne önemi var, mühim olan insanlık"* denirdi. Deyim yarı arabeskti, ama hem *"züğürt tesellisi"* olarak değeri vardı, hem de kimileri için paranın ikinci derecede önemi olduğunu ifade ederdi.

Acaba o zamanlar herkes parayı geriye itip, insanlığa mı sarılmıştı? Sanmıyorum. Hiç olur mu böyle şey. Elbette kimilerinin dini imanı para idi. Ama o günlerin toplumsal terbiyesi içinde *"para canlısı"* olmak, *"paragöz"* olmak çok ayıplanırdı. *"Yaramaz adam"* derlerdi böylelerine, *"Gözü paradan başka şey görmüyor."* Ama şimdilerde makbul adam oldular. *"Geleceği var"* deniliyor...

Geçenlerde gazetelerde bir bankanın ilginç bir reklamı yayımlandı. Eski bir deyim, yeni bir biçim ve anlayışla sunuluyordu: *"Paranın ne önemi var, mühim olan kartınız."* Eh; kartınız var ya, artık istediğiniz kadar tüketebilirsiniz. Zaten çok tükettiğiniz zaman, mecburen çok çalışacak ve çok kazanacaksınız. Almanya da böyle kalkınmıştı zaten...

Aynı anlayışı destekleyen bir başka reklam sloganı da daha önceleri dikkatimi çekmişti. Mealen; *"cebinizdeki para kadar değil krediniz kadar tüketin"* deniyordu. Öyle ya, cebinizdeki para mühim değil. Kartınız mühim, krediniz mühim. İleride nasıl olsa ödersiniz.

Bu tüketim özendirmesi salt bireysel düzeyde kalsa, üzerinde fazla durulmayabilir. *"Ayağını yorganına göre uzatmayan",*

bunun bedelini öder. Kimi zaman icra memuru kapıya dayandığında, dramatik görüntüler de ortaya çıkar, ama sonuç olarak bu, bireysel bir hesap bilmezliğin bedelidir ve ödenmesi gerekir.

Ancak günümüz Türkiye'sinde bu tüketim özendirmesi salt bireysel olarak değil, toplumsal olarak da karşımıza çıkmaktadır. Hatta tüketimi özendirme bir devlet politikası olarak karşımıza çıkmaktadır. İşte bu çok vahim bir politikadır. Ve ne yazık ki *"yeni dünya düzeni, globalleşme vb."* gibisinden palavralar arasında işin vehameti de gözden kaçmaktadır.

Türkiye sürekli olarak dış borç almaktadır. Üstelik alınan bu dış borçlar yatırıma değil, genellikle tüketime tahsis edilmektedir. Ve bugün neresinden bakarsanız bakın Türkiye, ürettiğinden fazlasını tüketen bir ülke durumundadır. Her ne kadar Batılı ülkelerle karşılaştırıldığı zaman, Türkiye'nin tüketimi son derece sınırlı gibi görünüyorsa da gene de tükettiği ürettiğinden fazladır.

Aslında gene genel çizgiler içinde bakıldığında; borçlu olmak, çok fazla korkulacak bir şey sayılmayabilir. Hele, ellerindeki para bolluğundan ötürü çok uygun koşullarla borç vermek isteyen finans çevreleri varsa. Ama sorun, alınan borcun nasıl kullanıldığı ve kullanılacağı sorunudur. Sorun, alınan borcun faizinin ve ana parasının nasıl ödeneceği sorunudur.

"Borcunu borç alarak ödeyen tüccar batmıştır" der atalarımız. Devletler de insanlara benzer. Borcunu borç alarak ödeyen devlet batmış demektir. Gün gelir, deniz tükenir. Vadesi gelir, alacaklılar kapıya dayanır. Borcunuzu ödeyecek borç da bulamazsınız. O zaman ne olacak?

Yukarıda da vurguladığım gibi devletler de insanlara benzer. Nasıl hesabını bilmeyen müflis tüccar; evde çoluk çocuğun bileziğine el atar, para edecek şeyleri gözden çıkarırsa, hesabını bilmeyen devlet de bir şeyleri pazarlamak zorunda kalır. Zira o kara gün geldiği zaman kimse kimsenin elinden tutmaz.

Devletin pazarlayacak şeyleri bellidir ve sınırlıdır. PTT'nin 'T'si, Çimento'nun 'Ç'si, Sümerbank'ın 'S'si ilk elde gider, ama bütün bunlar devede kulak kalır. Sonunda sıra devletin egemenliğine ve bağımsızlığına gelir.

Kitleleri tüketmeye alıştırdığınız zaman, tasarrufu özendirmezsiniz. Tüketimi kısılamazsınız. Kıyamet kopar. Ve dünya üzerinde hem yiyecek hem de giyecek bakımından kendine yeten üç beş ülkeden biri olsanız bile bağımsız bir devlet olarak varlığını ve bütünlüğünüzü koruyamazsınız. Egemenlik haklarınızı kullanamazsınız. Fitol fitil burnundan getirirler adamın.

Zaten toplumun kafasını da karıştırmışlardır. İnsanı insan yapan tüm değerler ayaklar altına alınmıştır. Tüm kavramlar birbirinin içine girmiştir. İşin içinden çıkılmaz olmuştur.

Değirmenin çarklarının dönmesi iyi bir şeydir. Ama bu çarkları döndüren suyun nereden geldiğine bakmak gerekir.

İNSANIN FİYATI

Geçenlerde günlük bir gazetenin birinci sayfasında ilginç bir haber vardı. Gazetenin insanın içini karartan diğer haberlerinin arasında kaynayıp giden bu haber, aslında günümüz Türkiye-si'nde hangi tohumların hasadını yaptığımızı göstermesi bakımından çok ilginçti. Belki de bir kara mizah örneği idi.

Haber, beş milyar liraya Ataköy'de daire alarak sevgilisine armağan eden bir öğrenciyle ilgiliydi. Bu delikanlının öğrenci olup olmaması bir yana, böylesine genç bir yaşta bu kadar parayı nasıl kazandığını düşünmek gerek. "*Sevgilime feda olsun*" diyor bu genç adam. Feda olmasına olsun, ama bu çarpık manzarayı oluşturan bezirgân düzenini sürdürmek için acaba başka neler feda ediliyordu?

Bu delikanlı, sevgilisine 5 milyara kat alabildiğine göre, mutlaka bir o kadar da kendine ayırmıştır. Yani neresinden baksak bakalım, bu genç adam dolar milyoneri ya da en azından mark milyoneridir. Dünyanın neresinde bu kadar kolay milyoner olunur? Acaba bizim Maliye Bakanlığı yetkilileri, bu tür garip kazançların kaynağını hiç mi merak etmezler?

Kişisel serveti konusundaki varsayımları bir yana bırakalım. Sadece "*sevgiliye armağan*" olarak alınan daireye beş milyar lira ödenmiştir. Bu para bizim Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde ders veren on bir öğretim üyesinin tümünün dört yıllık toplam maaşlarından fazladır. Böyle garip manzaralar nerede görülebilir?

Türkiye'de asgari ücret yaklaşık 1.5 milyon liradır. Yani asgari ücret alan bir emekçinin yıllık net ücreti 18 milyon liranın biraz üzerindedir. Aslında bu paranın, 25 milyon liranın bir yıllık banka faizi kadar olduğu düşünülürse insanın yüzünün kızarması gerekir. Ama bu bir yana, demek ki toplumumuzda, genç bir öğrencinin sevgilisine aldığı armağanın bedeli, 270 işçinin bir yıllık emeğinin toplamından fazladır. Böyle kepezelik olmaz...

Kaldı ki gazetelerin ilan sayfalarına baktığımızda, çok daha yüksek fiyatlarla satışa çıkarılan evler, daireler olduğunu da görüyoruz. Haberin ilginçliği, satın alanın yaşının genç olmasıyla satın alma amacından kaynaklanıyordu.

Bilgin Toker geçenlerde *Aydınlıkta* ilginç bir hususu sergilemiş. *"Türkiye'de kişi başına düşen yıllık ortalama gelir yaklaşık 2200 dolar, İstanbul'da ise 7000 dolar"* diyor. *"Ama kent nüfusunun yüzde 65'i, yani 6.5 milyon kişi, asgari ücret ya da daha az bir parayla geçinmek zorunda. Geri kalan 3.5 milyon arasındaki dağılım da dengesiz. Öyle ki kentin kaymağını piramidin tepesindeki bir küçük azınlık yutuyor."*

Doğrudur. Bugün Türkiye nüfusunu oluşturan 60 milyonun yüzde 90'ı yüzde 10'luk bir mutlu azınlığı, daha mutlu etmek için çalışmaktadır. İnanılmaz rantlar, *"Yağma Hasan'ın böreği"* misali paylaşılmakta ve çılgınca tüketilmektedir. Bu tüketimin uzantıları, büyük kentlerimizde aldatıcı bir cila gibi görünmektedir. Kimi güzel parkları, gökdelenleri, tatil köylerini, lüks tüketim mallarıyla dolu vitrinleri görenler, zenginliğin paylaşıldığını sanmaktadırlar. Oysa ki halkımız on yıl öncesinden çok daha kötü beslenmektedir. On yıl öncesine oranla daha az et, daha az süt tüketmektedir. Ama araba almaktadır, evine bulaşık makinesi almaktadır. Bunlar da kitle iletişim araçlarının toplumu iyice serseme çevirdiğinin göstergesidir.

Aslında bu tür yazılarda rakam vermeyi sevmem. Zira rakam verdiğimiz zaman, yüksek enflasyonun etkisiyle çoğu kez gülünç oluyoruz.

Örneğin 1960'larda yazdığım bir yazıda; ülkemizdeki gelir çarpıklığını sergilemek için *"Bu memlekette dört kişilik bir sofraya 500 TL. ödeyen sorumsuzlar var"* demişim. Şimdi gülelim mi, ağlayalım mı bilemiyorum...

Ama aynı çarpıklık sürüyor ve sınıflar arasındaki uçurum git gide büyüyor. Kimilerinin keyfi pek yerinde, ama Güneydoğu'dan gelen acı çığlıklar, bu sorumsuzlukların bedeli değil mi?

KEMER SIKMAK...

.Çirkin bir oyun oynanıyor memleketimizde. Toplumların "*unutkanlıklarına*" ve Türk toplumunun "*örgütsüzlüğüne*" güvenen kimileri, oyun oynuyorlar insanlarla, alay ediyorlar.

Kısa bir süre önce yaşanan şeyler hiç yaşanmamış gibi, aynı şeyler yeniden talep ediliyor toplumdan. Bunun en ilginç örneği de insanların biraz "*kemer sıkmalarını*" istemek. Sanki yıllardan beri bu talep gündemde tutulmamış gibi. Yıllardan beri böyle bir talebe uygun ekonomik politikalar uygulanmamış gibi...

24 Ocak 1980 kararları açıklandığı zaman ekonomi tıkanmış durumdaydı. Ancak değişik göstergeler dikkate alındığı zaman, o günlerin ekonomisi, bugünlerin ekonomisinden daha kötü durumda değildi. Tek önemli fark, "*borç bulabilme ve borç alabilme*" farkıydı ki, buradaki kıstasın da ekonomik olmaktan çok, siyasal olduğu açıktır.

Konumuz dışında olmasına karşın iki satırla bu olgu üzerinde de durmak istiyorum. Eğer borç vermenin kıstası "*ekonomi*" dışında bir şey olursa, bu borcun ödenmesi aşamasında da ekonomi dışı faktörler devreye girebilir. Ve bir bakarsınız karşınıza "*siyasal*" bir fatura çıkabilir. Ve o saatten sonra ne kadar dövünseniz boşuna olur. İş işten geçmiştir artık.

"24 Ocak Kararları" diye kısaca isimlendirilen "*istikrar önlemlerinin*" birkaç temel doğrultusu vardı:

— İthal ikameci sanayileşme modeli yerine, ihracata yönelik bir sanayi modelinin benimsenmesi,

— Bu mantık uyarınca, ihracatın özendirilmesi ve dünya iktisadi sistemine entegre olunması,

— Gerçekçi bir döviz kuru uygulanması ve Türk Lirası'nın konvertibl hale getirilmesi,

— Faiz oranlarını yükselterek, gerçek faiz uygulanması ve enflasyon oranının üzerinde faiz verilmesi.

Bu politikalar yüzde 100'lük bir devalüasyonla birlikte yaşama geçirildi. O günlerde Tahtakale'deki karaborsa fiyatının üzerinde bir döviz kuru saptanmasının nedenini soran gazetecilere, Turgut Özal şöyle demisti: *"Evet çok yüksek bir fiyat verdik. Amacımız döviz fiyatlarıyla uzun yıllar oynamamak..."* (Ne günlerdi o günler ama.)

24 Ocak istikrar önlemleri, *"şok"* önlemlerdi. Toplumu bir *"sarsacak"* ve sonra her şey normaleleşecekti. Ama yıllar yılları izledi, hiçbir şey normale dönmedi. Şok önlemler, günlük iktisadi politikaların parçası oldular.

Ardından 12 Eylül geldi. Zaten başka türlü bu politikaları uygulamanın, topluma bu acı ilacı içirmenin imkânı yoktu. Can derdine düşmüş olan insanlar, *"kemerleri biraz daha sıkmaya"* rıza gösterdiler. Göstermek istemeseler de yapacakları bir şey yoktu. Malum, *"son Türk devleti"* tehlikeye düşmüştü.

Ve her yıl, her seçim döneminde, *"bu kez son"* denildi ve kemerlerin biraz sıkılması istendi. Ücretli kesim ve tarım kesimi enflasyonun altında ezilirken sermaye kesiminin palazlanmasına çalışıldı. Sanıldı ki; bu *"Sermayedarlar"* yatırım yapacaklar, istihdam yaratacaklar, kalkınmayı sağlayacaklar. *"Olmaz"* dedik, *"Bu politikalarla tufeyli bir zengin grubu yaratacaksınız, halkın alınteri yatırıma değil, lüks tüketime feda edilecek."* Dinlemediler. Ve sonunda bizim dediklerimiz çıktı. Ama kitle iletişim araçlarıyla her gün, (ama her gün) *"alternatifimiz yok"* temasını öylesine yoğun işlediler ki, alternatifleri olmadığına Türk halkını da inandırdılar.

Ücretli kesim, yani kafasının ve kolunun emeğini bir ücret karşılığında satan insanlar, 1980'de ulusal gelirin üçte birini alıyorlardı. Bu oran 1990'da beşte birin de altına düştü. Şimdiki durum da fazla parlak değil.

Devlet adamlarımız, Türkiye'yi yönetenler; insanların gözle-
rinin içine baka baka yalan söyler oldular. Hep *"Bu sene son"*
denildi, hep *"Bu sıkıntıların sonunda yüzümüz gülecek"* denildi.

Ve şimdi, sanki toplumun belli kesimleri on beş yıldır sürekli
fukaralaştırılmamış gibi, *"Biraz kemerleri sıkmamız gerek"* de-
niliyor. Ve bunu diyenler, yaşamlarının hiçbir döneminde kemer-
leri sıkmamış insanlar. Özveri, yıllardır yükü çeken kesimlerden
isteniyor. Ortaya bilançolar çıkartılıyor, varılan karanlık noktalar
gösteriliyor. *"Başka çare yok"* deniliyor.

Peki bunca özveri neden yapıldı? Neden bunca çileyi çekti
bu insanlar? Tam 14 yıl geçti aradan. Bu varılan noktanın so-
rumlusu kim? Toplanan kaynaklar kime gitti, kimleri zengin etti?

Örgütsüz bir toplum, demokratik taleplerini kolay kolay orta-
ya koyamaz. Ama gün gelir öyle patlamalara yol açar ki, korku-
dan dudağı uçuklar insanın. Güneydoğu bölgemizden gelen acı
çığlıklar, kimilerini hiç düşündürmüyor. Türkiye'de *"egemen
güç"*, ders almasını bilmiyor.

70 CENT'E MUHTAÇ OLMAK

Genç okurlarım bilmezler. Şimdiki Sayın Cumhurbaşkanı-mız, 1980 öncesinde bir gün "*Memleketi 70 cente muhtaç duruma getirdiler*" demişti. Hâlâ bu 70 cent edebiyatı sürüyor. Kendileri zaman zaman bu sözü hangi bağlamda söylediklerini açıkladılar, ama bugün "*70 cente muhtaç olmadığımızı sanan*" bazıları, sıkıştıkça bu sözü gündeme getirirler.

Televizyonlarda ekonomi ile ilgili tartışmaları "*hayret*" ve "*ibretle*" izliyorum. Ya bizim kimi ekonomistlerimiz iyiden iyiye "*geri zekâlı*" ya da halkı "*geri zekâlı*" sanıyorlar (Aslında bu da bir başka geri zekâlılık türüdür ya)...

Türkiye'de 1980 öncesinde enflasyon yüzde 100'lerin üzerine çıkmış da... Türkiye'de 1980 öncesinde döviz darboğazı varmış da... Hani o günleri yaşamam bilmesem "*belki*" diyeceğim. Türkiye'nin 1980 öncesinde ciddi ekonomik sorunları olduğu doğrudur, ama bugünlerin sorunları o günlerin çok ötesindedir.

1970'lerde toparlanmış olan Türkiye ekonomisini "*tepetaklak*" eden üç husus vardır. Bunlardan birincisi, "*petrol şoku*" ya da bir başka deyişle Petrol Üreten Ülkeler Örgütü'nün (OPEC) petrol fiyatlarını bir yıl içinde kademeli olarak üç kat artırmasıdır. Bir an öyle bir noktaya geldik ki, tüm ihracat gelirlerimiz petrol faturasını karşılayamaz oldu. İkinci husus, Kıbrıs Barış Harekâtı'nın ortaya çıkardığı faturadır. Kimi birliklerin güneye kaydırılması, çıkarma giderleri vs. o günlerin bütçesinde büyük yaralar açmıştı.

Üçüncü husus da, ABD'nin uyguladığı ve kimi müttefiklerine uygulattığı "*silah ambargosu*"dur. Türkiye kimi yaşımsal askeri gereksinimlerini çok yüksek fiyatlarla ikinci el piyasalardan sağlamak zorunda kalmıştı. Tabii üç dört kat fiyat ödeyerek.

Ve bu üç hususa ek olarak, aklın almayacağı bir terör olmasına karşın, Türkiye'de 1970-1980 arası ortalama enflasyon yüzde 30'un altında idi. Enflasyonun yüzde 100'ün üstüne çıktığı yıl, 1980 olmuştur. Bunun nedeni de 24 Ocak'la gelen, "*şok önlemler*" ve döviz kurunun iki kat artırılması idi.

24 Ocak Kararları, kendi kendine yetmeye çalışan bir ekonomiyi, uluslararası ekonomiye "*entegre etmeye*" çalışan kararlardı. Kismen de başarılı olundu. Nasıl mı başarılı olundu? Toplumun bir kesiminin "*tüketim*" normlar anormal bir biçimde yükseldi ve Batılı onarmlar düzeyine çıktı. Eğer "*entegrasyon*" buysa entegre olduk demektir. Ama bunu nasıl sağladı Türkiye? Üretimini artırarak mı? Hayır. Borçlarını artırarak...

Defalarca yazdım. Biz bugün ürettiğinden fazlasını tüketen bir toplum durumuna sokulduk. Tüketebilenler hayatlarından memnun. Tüketemeyenler de, "*Bir gün sıra bana gelir*" umudu içinde... İnandırması güç bir aymazlıkla, hızla "*felakete*" doğru gidiyoruz. Kimileri "*uyandı*", gidişatı dile getirmeye başladılar. Ama hâlâ 24 Ocak mantığını savunuyorlar. Peki o halde bu gidişatın sorumlusu kim? Hangi "*yanlış*" politikalar ekonomimizi bu duruma getirdi?

Eğer 1980 öncesinde Türkiye'ye, bugün akan dış borcun yarısı verilseydi, ne 24 Ocak İstikrar Önlemleri'ne gerek kalırdı, ne 12 Eylül rejimi denen antidemokratik dönemi yaşırdık, ne de demokrasimiz böyle "*kuşa çevrilirdi*". Acaba amaçları bu muydu?

Türkiye ekonomisinin bugünkü durumuna sokan önlemler, şimdi yeniden gündeme getiriliyor (Zaten hep gündemdeydi ya)... "*Buhrandan çıkmak için fedakârlık*" isteniyor. Kimden isteniyor bu fedakârlık? Yıllardan beri, evet yıllardan beri fedakârlık istenen ve kimi zaman zorbalıkla, kimi zaman da kandırılarak fedakârlık ettirilen kesimlerden. Utanmazlık ve pişkinliğin bu kadarı olmaz.

Kamu finansmanı çıkmaza girmiş. Elbette girer. 300 trilyonun üzerinde iç borç, 60 milyar doların üzerinde dış borç yaparsanız, elbette çıkmaza girersiniz. Ne yapıldı bu borç paralarla? Atatürk Barajı, telekomünikasyon ve otoyolların dışında, devlet hangi alanlara ciddi yatırımlar yaptı? Sonradan görme *"tufeyli"* bir zengin sınıf yaratmanın dışında ne yapıldı yıllardır? Bugünkü *"rant ekonomisinin"* ardında neler yatıyor? Büyük kentlerimizde gayrimenkul fiyatları Londra'dan, Paris'ten yüksek. Kim ödüyor bu paraları, kimler ödüyor?

Bankalardaki mevduat hesaplarının yarısından fazlası *"döviz hesabı"* olmuş. Yarın bu hesap sahipleri *"paralarını almak için"* kuyruğa girdikleri zaman görürsünüz kaç cente muhtaç olduğumuzu. *"Yetmiş cente muhtaç"* olduğumuz günleri bile ararsınız.

Ve kafalarını kuma gömen kimileri, *"günü kurtarmak"* için özelleştirmeye sarılıyor. Son yıllarda adam gibi yürütülen tek ekonomik çabanın ürünü olan telekomünikasyon, öncelikle pazarlanacakmış. Ekmek almak için kanını satan adam misali...

Ve kimileri hata 24 Ocak mantığını savunuyor ve *"Başka çare yok"* diyor. Parlak bir cılanın altındaki çürümüşlük ve çöküntünün sarsıntılarını duymak istemiyor.

GENEL GREV

Bayram Meral, biraz gecikmeli de olsa, nihayet *"genel grev"*e benzer bir şey söyledi. Günaydın.

Sabah uyandınız. Yüzünüzü yıkamak ve belki de bir duş yapmak için banyoya yöneldiniz. Elektrik düğmesini çevirdiniz, elektrik yok. Zaten sular da akıyor.

Bakkala telefon edip bir şey ısmarlayacaksınız, telefon çalışmıyor. Zaten bakkala ne ekmek gelmiş, ne süt (Ayşegül yandı). Gazete de çıkmamış.

Doğru dürüst yıkanmadan, bir biçimde tıraş oldunuz. Eğer ocağınız elektrikli ise bir çay bile içmeden, yola vurdunuz kendinizi.

Arabanızla köprüden geçerek işe gidecekseniz yandınız. Köprü düğümlemiş. Çünkü gişeler çalışmıyor. İşe kendi arabanızla gitmiyorsanız sorun yok, eve dönün. Ne otobüsler çalışıyor, ne vapurlar...

Evde de oturamazsınız kolayına. Zira ne TV çalışır, ne radyo. İçiniz yansa, içecek bir bardak soğuk su bulamazsınız.

Tren istasyonları da felç olur, havaalanları da. Ve insanlar şunu görür ve anlarlar ki; sanki kendiliğinden olduğunu sandıkları her şey, netice olarak insan emeğiyle gerçekleşir. Neden *"emeğin en yüce değer"* olduğunun iyice bilincine varılır.

Toplanmayan çöpler çöpdağları oluşturur. Fareler fink atar. Her türlü hastalık kapının eşliğindedir artık.

Ulaşım durur, iletişim durur. Kısaca yaşam durur. Ve açıkça görülür ki; *"yaşama yaşam katan şey"*; banka faizleri, repo,

hisse senetlerinin fiyatlarının oynaması, TÜSİAD fetvaları, Koç'un öğütleri, Sabancı'nın esprileri değil, emekçinin alınteridir.

Ancak aslında, genel grev kavramı, öyle uluorta ağza alınacak bir kavram da değildir. Çok ciddi bir laftır. Ve genel grev öylesine bir silahtır ki; bir kere çekince (yani laf ağızdan çıkınca), karşınızdakini vurmanız gerekir. Yoksa alnınızın ortasına yersiniz kurşunu.

Ama genel grev kararı ve uygulaması, "*ücret anlaşmazlığı*" nedeniyle kullanılacak bir silah değildir. Geri teper. Çünkü genel grev, siyasal bir eylemdir, siyasal amaçlı olması gereken bir eylemdir.

Üç kuruşluk maaşı olan SSK memurluğu için, on binlerce insan stadyumlarda sınavlara girer, ter dökerken ücret zammını az bularak genel greve gidilemez. O zaman karşınızdaki iktidar, "*Halka sorarım*" diye, aba altından kendi sopasını gösterir (Sanki şimdiye kadar her önemli konuyu halka sormuşlar gibi...).

Türkiye'de son bir yılda genel grev tehdidinde bulunmak için o kadar çok neden vardı ki, saymakla bitmez.

Antidemokratik yasaların değiştirilmesi amacıyla, uyarı niteliğinde kısa bir genel grev provası yapılabilirdi.

Seçim yasalarıyla oynayarak demokratik temsili önleyenlere karşı, genel grev tehdidi olabilirdi.

Parlamentonun çalışmaması ve ekonomik alanda hemen tüm yetkileri kanun hükmünde kararnamelere bırakması, genel grev nedeni olabilirdi. Devleti insafsızca soyanlara karşı önlem alınmaması, Sivas olayları, gözü kapalı özelleştirme planları vb. konularda, genel grevden söz edilebilirdi.

Tüm bunlar ve bunlara benzeyen olaylar karşısında "*çıt çıkmadıktan*" sonra, ücret zammının yetersizliği nedeniyle genel grevden söz edilemez. Eğer böyle davranışa girilirse; sendikalar zaten yitirmiş oldukları prestijlerini, biraz daha yitirirler.

Eğer uygulanan ve uygulanmak istenen politikaların dayanamayacak bir noktaya geldiği anlaşılmışsa, —ki, bence o noktaya çoktan geldik— tüm işçi örgütleri ve hatta tüm demokratik örgütler, ortak bir platforma çağırılır ve bir "*haklar bildirisi*" kaleme alınır.

TBMM göreve çağrılır. *"Durdurun şu çarpık düzeni"* denir. *"Adalet mekanizmasını işler hale getirin. İhale yasasını değiştirin. Adil bir vergi düzenlemesi yapın. Sınıflararası uçurumu bü-yütmeye değil, kapatmaya çalışın. İnsanlara fırsat eşitliği sağla-yın, kendi çocuklarınıza yurtiçi ve yurtdışında en iyi eğitimi ver-dirirken bizim çocuklarımıza yoksulluk ve dışlanmışlığı kader ol-maktan çıkarın, insanları hastane kapılarında perişan eden sağlık politikasını değiştirin, sosyal devleti yaşama geçirin..."*

Ve bu konularda hiçbir iyi niyet, hiçbir çaba görülmezse; an-cak o zaman *"genel grev"* sözü ağza alınabilir. Ve ancak o za-man, geniş bir kamuoyu desteği sağlanabilir. Kamuoyu desteği olmaksızın atılacak her adım, uçuruma götürür.

ÇİFTE STANDART

Ağlamayan çocuğa meme verilmediğini gören memur arkadaşlarımız, 1994 bütçesindeki muhtemel memur zammını öğrenince, sokağa döküldüler. Zaten 1993'te enflasyon rakamının en az 10-15 puan altında zam alabilen ve sofralarındaki ekmek biraz daha küçülen "*dürüst*" memurların sokağa dökülmekten başka çareleri yok. Geç bile kaldılar.

Eski bir başbakanın, "*benim memurum işini bilir*" düşüncesini doğrulayan bir kısım memurlar ise devletin bir ayda verdiğini vatandaştan bir günde alıyorlar. Ama alan da memnun, veren de. Bu arada hanımı boşamaya kalkmazsanız sorun yok. Dürüst ve namuslu bir vatandaş olarak sağda solda nutuk bile atabilirsiniz...

Memurlar isyan etmekte gerçekten haklı. Örneğin bir kamu kurumunda çalışan yirmi yıllık avukat ağabeyim, iki yıllık çaycısından az ücret alıyor. Biri memur statüsünde, öbürü işçi.

Bizim yemekhanede işçi statüsünde çalışan okuma yazması kıt, ilkokul mezunu kimi işçi arkadaşlar; orada yemek yiyen genç öğretim üyelerinden fazla para alıyorlar. Allah'tan sözleşmelerine "*servis*" koydurttular da memur arkadaşlar da aynı servislere binme olanağını buldular.

Ücretlerin düşüklüğü bir yana, işte bu tür gülünç dengesizlikler insanları isyan ettiriyor. Ama bu tür örneklerden yola çıkıldığı zaman, "*isyan*" da farklı yerlere yöneliyor ve sonuç getir-

meyecek kısır bir çekişmeye dönüşüyor. Memurlar işçilere kı-zıyor, işçiler kendi aralarına olup da yüksek ücret alanlara bozu-luyorlar. Sonuçta da hiçbir şey değişmiyor.

Gerçekten, bugün Türkiye'de hırsız olmayan dürüst me-murlar, işçilere oranla çok düşük ücret almaktadırlar. Namuslu memurlara reva görülen bu muamele, insafsızlık ve zulümdür. Ama, acaba işçiler çok ücret mi almaktadır?

İşçiler arasında da büyük bir dengesizlik vardır. Geçenlerde bir gazete, "*Cam işçileri arabalanıyor*" başlıklı bir haber yap-mış. Baktım; bulaşık makinesinden müzik setine, otomatik ça-maşır makinesinden otomobile, işçilerde bir tüketim patlaması olmuş. Aynı şey kimya sanayii işçilerinde; çimento, enerji ve metal işçilerinin bir bölümünde görülüyor.

İşte bu durumu görenler, memurlarla karşılaştırıyor ve "*iş-çilerin durumu çok iyi*" diyorlar. Ama yanılıyorlar.

Türkiye'de giydirilmiş ücreti 10-12 milyon liranın üzerinde olan işçiler vardır. Ama bunlar belli işkollarındadır ve azınlıkta-dır. Türkiye'deki sigortalı işçilerin çok büyük bir çoğunluğu, bu-nun yarısını bile alamaz. Kaldı ki ayda 10-12 milyon lira almak çok mudur?

Eğer diğer ücretlere ve ücretlilere bakar ve bunlarla karşı-laştırırsanız, astronomiktir. Ama eğer (çok meraklısı olduğu-muz) Batı ile karşılaştırırsanız, hiç de fazla değildir. Hatta azdır.

Bu para ayda 1000 dolar civarında bir paradır ve dünyada hiçbir özgürlükçü demokraside bu paraya işçi çalıştıramazsınız. Hiç kimsenin "*Efendim, ülkemizin koşulları*" vb. gibisinden ge-vezeliğe hakkı yoktur. Zira bu tür zevzeklikler, "*çifte standart*" olmaktadır.

"*Emek*" söz konusu olduğunda "*ülke koşulları*"; "*sermaye*" söz konusu olduğunda "*evrensel boyutlar...*"

Geçenlerde de yazdım Türkiye'de bir emekçi, Batılı bir emekçinin yaşadığı düzeyi talep etse, bu "*anormal*" bir taleptir. Ama Türkiye'de bir sermayedar, Batılı bir sermayedarın yaşadığı

ğı düzeyi yaşarsa, bu *"anormal"* bir durumdur: Hatta bu düzeyin üzerine çıkarsa, kimi şaşkınlara bununla *"iftihar eder..."*

Ve sınıflar arasında uçurum gitgide derinleşir; sermaye egemenliğini her gün biraz daha pekiştirerek sürdürürken; emek kesimindekiler kısır çelişkiler içinde birbirini kollar. Memur işçiye kızar, düşük ücretli işçi yüksek ücretli işçiyi kıskanır.

Aslında bu durum zalim bir senaryonun bir parçasıdır. Ve bu zalim senaryoda, sigortasız emekçiler hiç dikkate alınmamıştır. Hele emekçiler, akla bile gelmemiştir.

Bu çifte standart, demokrasinin eksikliğinin bir sonucudur ve demokrasi tüm kurum ve kurallarıyla işleyene kadar sürecektir.

BANKACILAR VE 12 EYLÜL'ÜN ETTİKLERİ...

Gençlerimiz, 12 Eylül öncesini hiç bilmiyor. *"Anımsamıyorlar"* demiyorum, zira anımsamaları için yaşamaları gerekirdi. Hiç yaşamadılar o dönemleri, bilincine varacak yaşlarda değildiler. Bugün 20-22 yaşlarında olan bir genç 12 Eylül öncesinde 6-7 yaşlarında idi. Nasıl anımsasın o günleri, nasıl değerlendirsinsin?

12 Eylül öncesinde Türkiye'de, (12 Mart Muhtırası ve bunu izleyen rejimle adamakıllı budanmış olsa bile) özgürlükçü bir 1961 Anayasası ve bu anayasanın ruhuna oldukça uygun, özgürlükçü bir kamusal hukuk düzeni vardı. Ve elbette bunlarla birlikte, inanılmaz bir terör ve *"devlet zafiyeti"*. İnanılmaz bir terör diyorum, çünkü her gün ve ülkenin her yanında siyasal cinayetler işleniyordu. Ve inanılmaz bir devlet zayıflığından söz ediyorum, çünkü cinayetlerin hemen hiçbirinin faileri bulunamıyordu. Hatta bulunan katiller de ellerini kollarını sallayarak önce hapisane dışına ve sonra da yurtdışına kaçıyorlardı.

Bazen insanın aklına, *"Acaba te ör, 12 Eylül'ü yaşama geçirmek için bilinçli olarak mı yapıldı"* gibisinden *"bozguncu"* düşünceler geliyor. *"Öyle ya, ülkenin tümü sıkıyönetim altında idi. Aynı yasalar ve aynı kadrolarla 12 Eylül sonrasında kısa sürede terörün kökünü kazıyanlar, neden 12 Eylül öncesinde terör karşısında aciz kaldılar"* diye düşünüyor insan. Ama hemen bu tür düşünceleri kafamızdan kovuyoruz. Zaten benim bugün değinmek istediğim husus da başka bir husus.

12 Eylül öncesinde 1963 yılında yürürlüğe giren 275 sayılı *"Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu"* çerçevesinde,

hemen tüm işkollarındaki işçilerin grev hakları vardı. Ancak 1983 yılında yürürlüğe giren 2822 sayılı *Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu* ile birçok işkollarında grev hakkı kaldırıldı. Bunlardan biri de *bankacılık işkol*u idi. Zaten bu işkolundaki sendikalardan BASİSEN'in bu konuda başlattığı grev yasağını kırma kampanyası bu konuya eğilmeme neden oldu.

BASİSEN'in hazırladığı broşürde, bankacılık işkol grev yasağı kapsamına alınırken gerekçe olarak *"Toplum yaşamını felce uğratacak ve etkileri uzun zamanda giderilemeyecek işler"* arasında sayılmalarının mantıksızlığına işaret ediliyor. Çok haklılar. Türkiye'de 70 kadar banka olduğu düşünülürse, bir ya da birkaç bankada grev ı gidilmesi, neden toplum yaşamını felce uğratsın ya da neder etkileri uzun zaman giderilmesin? Kaldı ki; emekçinin grev silahının etkinliğini sağlayan şey de bu değil mi? Ve her şey bir yana 1980'e dek geçen 17 yıl içinde kaç bankada grev oldu ve kaç bankada grev olması ne gibi yıkıcı etkiler ortaya çıkardı? Hiç.

Bu yasanın getirdiği yasağın amacı, Türkiye'deki egemen gücü, sermayeyi mutlu etmek ve rahat ettirmektir. Hiç kullanılmamış bile olsa, böyle bir hakkın bulunmasının kimi *"efendilerimizde"* uyandıracak endişeler böylece ortadan kaldırılmış oldu. Ne güzel demokrasi bu?

Zaten aynı şey *"hak grevi"* için de söz konusuydu. Hak grevi, bir işyeri ya da işkolunda, toplu sözleşme koşullarına işverenin uymaması nedeniyle greve gidilmesidir. Yani işveren altına imza attığı hükümlere uymazsa haklarını alamayan işçilerin grev hakkı doğar. Ve Türkiye'de 1963-1980 arasında hemen hiç hak grevi yapılmamış olmasına karşın, 2822 sayılı yasa hak grevini de yasakladı. Neden? İşverenlerimizin huzuru bozulmasın, uykuları kaçmasın diye.

"Ne gereği var efendim" diyorlar. *"Eğer işveren toplu sözleşme yükümlülüklerini yerine getirmezse, bağımsız Türk adaletine başvursunlar."* Öyle ya, mahkeme yolu herkese açık. Verirsin mahkemeye, iflahını kesersin o verdiği sözü tutmayan, attığı imzayı tanımayan şerefsiz adamın. Ama artık üç yılda mı alırsın hakkını, beş yılda mı orasını Allah bilir...

12 Eylül günü *cunta*hın başkanı, yaptığı radyo ve televizyon konuşmalarında '*suçluları*' açıklamıştı: Sendikalar, üniversiteler ve siyasal partiler. Ve "*evelallah*" tümünün hakkından gelindi. Ancak 12 Eylül'ün bir bahanesi daha vardı: Konya mitingi. Bu mitingte *Atatürk* aleyhine sloganlar atılması ve Arap alfabesiyle pankartlar taşınmış olması da cuntacıları çok rahatsız etmişti. Ama ne hikmetse, onları ellerinden tutup iktidara getirdiler. MHP davasında yargılanan bir siyasetçinin haklı bir isyan ve tespiti olmuştu: "*Bu ne biçim iştir?*" diyordu, "*Düşüncelerimiz iktidar oldu, biz burada yargılanıyoruz.*" Böyledir bu işler.

Ama bizdeki egemen ekonomik gücü tatmin etmenin de imkânı yok. Kimi emekli generallere, hizmet ve yararları nispetinde yönetim kurulu üyeliği vb. ihsanlarda bulunuyorlar, ama istekleri bitmiyor. Başta anayasa, tüm yasalar istedikleri gibi çıkarıldı, ama gene de kimilerine yaranamadılar. Üstelik bir de "*demokrasi*" falan istiyorlar. Artık nasıl bir demokrasi olacaksa...

Ve sistemden umutlarını yitiren insanlar, kendilerine yeni çıkış yolları arıyorlar. Ve kimileri "*Refah Partisi neden güçleniyor*" diye şaşırmakta...

SİNOP, ÖZELLEŞTİRME vs.

Birkaç gündür Sinop'tayım. Kimileri, tatil adına güney kıyılarımızın 40 derecelik sıcağında ter atarken; Sinop'un ve Erfelek, Ayancık gibi kazalarının serinliğinde, dostlarımla hasret gideriyorum. Bu dostlardan bazılarına bazen kızıyorum ama, sağlık olsun. Bu arada, bir panel için Sinop'a gelen *Şükran Ketençi*'yi yakalayamadım. Bir başka sefer, o da olur aramızda.

Aslında bu yıl Sinop, önceki yıllara oranla biraz daha sıcaktı. Hele ilk birkaç gün; Marmaris'i, Bodrum'u aratmadı. Ama sonra karayel rüzgârı çıkınca, Sinop'a yakışır havalar başladı. Cengiz Yıldırım ve eşi Semra'nın konuğu olarak gittiğimiz, Erfelek'in "*Kuz Tepesi*"nde yaşamımın en güzel pikniğini yaptım. Kazım Altay'ın eşi Nazik Hanım'ın mantısı, neredeyse, yirmi yıllık mantı yememe yeminini bozduracaktı. Ağabeyleri Orhan Altay, Erfelek'in belediye başkanı. Güzel türküler söyledi.

Bir akşam da Ali Yılmaz'lardaydık. Zaten Sinop'a Ali'nin gönderdiği araba ile gelmiştik. Eşi Fatma Yılmaz suböreği yapmıştı. Hem de kıymalı. Fakat Rahmi Balfidan'ın eşi Meral'in bir gün önce yaptığı suböreği de bundan aşağı kalmazdı. Neyse, sizleri fazla yutkundurmayayım.

Ali'lerde sohbet, genellikle sosyal demokrasi, sosyal demokrat partiler ve KİT'lerin özelleştirilmesi çerçevesindeydi. Dostlarımla hepsi siyasal kimlikleri ve kişilikleri "*sol*"ta açıklanabilir insanlardı. İsmail Tanık da oradaydı, Hasan Onur da oradaydı, Dr. Tolga da oradaydı, Cengiz Yıldırım da oradaydı. Tabii can dostum Ural Armay'ın eşi, Sinop'un "*ablası*" Semra da.

Söz sosyal demokrat bir partinin KİT özelleştirmelerini nasıl değerlendirmesi ve bu konudaki tavrının ne olması gerektiğine geldi.

Ben açıkça, sosyal demokrat bir partinin yapılmak istenen özelleştirmeye şiddetle karşı çıkması gerektiğini söyledim.

Arkadaşlardan biri, "*Yahu herkes özelleştirmeden yana*" diye lafa girince tartışma bambaşka boyutlara uzandı. Kimdi bu "*herkes?*" Bu "*herkes*"ın eğilim ve düşüncelerini kim saptıyor, nasıl saptıyordu? Türkiye'de eli kalem tutan iktisatçılardan yarısı özelleştirmeye (bu biçimiyle) karşıyken; basının bir bölümü ve kimi siyasetçiler, "*herkes özelleştirmeden yana*" görüntüsünü egemen kılmaya çalışıyorlardı. "*Herkes piyasa ekonomisinden yana*" görüntüsünü pompalamaya çalıştıkları gibi. Ve pekâlâ da inandırıcı oluyorlardı.

Arkadaşlardan biri; iktidar ortaklarından birinin sosyal demokrat olduğunu söyleyince tartışmanın boyutu bir kez daha değişti. SHP gerçekten sosyal demokrat mıydı? Nasıl bir özelleştirmeden yanaydı? Nasıl bir özelleştirmeden yana olmalıydı?

Derken bir başka arkadaş, o günlerde Sinop'ta olan diğer bir sosyal demokrat partinin, önde gelen bir yöneticisinin, Sinop'ta yaptığı konuşmadan örnekler getirdi. Bu yönetici, neredeyse her şeyi özelleştirmeden yanaydı. Eminim ki Özal'ın ruhu şad olmuştur.

Bir başka arkadaş Türk-İş'in özelleştirmelere karşı olduğunu söyleyince, tartışma yeniden kızıştı. Türk-İş ve üyesi sendikalar, acaba özelleştirmeye mi karşıydılar, yoksa üye yitirmenin telaşına mı düşmüşlerdi?

Ve tüm bu konular tartışılırken dikkat ettim, çoğu "*kulaktan dolma*" ya da "*üstünkörü*" bilgilerdi. Hepsi birbirinden nitelikli bu insanların bir kısmı, gazetelerden okudukları ve televizyonlarda izledikleri "*yalan-yanlış*", şeyleri kanıt olarak ortaya getiriyorlardı. Yok efendim, "*Bizdeki KİT'lerin dünyada benzeri yokmuş.*" Ya da "*bütün dünya özelleştirmeye gidiyormuş*" vb. gibi kanıtlar...

Günümüzün hızlı yaşamı içinde insanlar, her şeyin kolayına kaçmaya başladılar. En temel konularda bile; araştırmadan,

soruşturmadan hüküm verir oldular. Ve sonunda kitle iletişim araçları, insanları yönlendirir oldu.

Örneğin geçenlerde yayımlanan bir yazımda; elimdeki resmi makamlara dayanarak KİT zararlarının 20 trilyonun altında olduğunu yazmıştım. Aynı gün iki farklı gazetede KİT zararlarının 70 trilyon olduğu, bir başka gazetede de 30 trilyonun üzerinde olduğu yazıyordu. Aynı gazetede farklı rakamlar verenler de vardı. Rakamlar arasındaki bu farklar, *"anlaşılabilir"* farklar değildir.

Daha da ötesi; farklı bakanlar bu konuda farklı rakamlar ile ri sürmekte, hatta aynı bakanlar, farklı toplantılarda ve zamanlarda, farklı rakamlar ortaya atabilmektedir.

Hepimiz şaşkına döndük. Bir yandan da Türkiye'nin sorunları çığ gibi büyüyor. Henüz altından kalkılamayacak bir düzeyde değil ama, zaman hızla akıyor ve sorunlara çözüm seçenekleri azalıyor. Belki de kimileri zaman kazanmak istiyorlar. Ancak şuna inanıyorum ki yitirilen şeyler, kazanılan zamandan çok daha değerlidir. Çok dikkatli olmak gerekir.

HARAÇ MEZAT...

İkinci DYP-SHP koalisyonu çok ciddi kararların eşiğinde. Yıllardan beri Türkiye ekonomisinin yükünü çeken KİT'lerin kârlılarının satılacağı, zarar edenlerinin ise zarar etmeye devam edeceği açıklanmakta. Ve güdümlü iletişim araçlarıyla öyle bir hava yaratılmaktadır ki sanki bu toplumda herkes, bu tutumu alkışlamaktadır. Biraz durun bakalım...

Kimin malını kime satıyorsunuz? Birinci DYP-SHP koalisyonu, KİT'lere *"özeleştirmeden"* değil, *"özerkleştirmeden"* söz ediyordu. Yani, son birkaç yıla kadar, az da olsa kâr eden ve zararları son yıllarda büyüyen bu kuruluşlara, son bir yaşama ve kendini toparlama şansı veriliyordu. Şimdi, çok daha gerilere düştük.

İlk koalisyon özerkleşmeyi sağlamak için *"Türkiye Özerkleştirme, Yeniden Yapılanma ve Özelleştirme Kurumu"* (TÖ-YÖK) adıyla bir de örgütlenme modeli geliştirilmek istemişti. TÖ-YÖK'ün mimarı kimdi, bilemiyorum ama; kamuoyu önünde tanıttımını yapan, olabilirliğini savunan, o zamanki TÖYÖK çalışmalarından sorumlu Devlet Bakanı Tansu Çiller'di. Ne oldu da özerkleştirmeyi beceremeyenler, şimdi özelleştirmeye sıvandılar.

TBMM'den, bu konularda kanun hükmünde kararname yetkisi de aldıklarına göre her an sürpriz bir bomba patlatabilirler. Bu bomba, PKK'nın Antalya'da patlattığı bombaya da benzer. Türk halkının 60 yıldır alınteriyle, özverisiyle ortaya çıkardığı ekonomik değerler, haraç mezat satılmak isteniyor. Sosyal demokrat bakanlar yaz uykusuna mı yattılar?

Neymiş efendim, *"KİT'ler zarar ediyormuş."* Eder tabii. Her iktidar *"arpalık"* olarak kullanırsa, en alt düzeyden, en üst düzeye kadar *"yandaşlarını"* yerleştirirse elbette zarar eder. Bunun çaresi haraç mezat satmak mıdır?

Ayrıca; zarar edeni de var, kâr edeni de. Bak bakalım, son birkaç yıldır zarar eden, neden zarar ediyor. Kâr edenin gelirini Hazine'ye aktar; sermaye artırımına izin verme, teknolojisini yenileme, faiz yükü altına sok. Sonra da *"zarar ediyor"* de (Bu mantığa Dünya Bankası uzmanları bile karşı çıkıyor).

Hem bu durumda; becerabiliyorsan, zarar edenleri sat. *"KİT'ler zarar ettiği için kâr eden KİT'ler satılacaktı."* Böyle bir iktisat mantığına, benim bakkal Rıfat Efendi bile güler. *"Zarar edenleri kimse almazmış."* Elbette almaz. Marifet onları satabilmekte.

Zaten *"özeleştirme"* sihirli bir sözcük değil mi? Devlet kötü bir işletmeci değil mi? Zarar eden kuruluşları alsın özel sektör, göstereyim iyi bir işletmeci olduğunu. Kâra geçirsin. Bizim özel sektör de ne becerir bunu...

Kelin ilacı olsa, başına sürer. Bezmen'in zararı Sümerbank'tan fazla. Narin'in, Aydın Tekstil'in durumu ortada. Faiz yükü herkesin soluğunu kesmiş.

Şimdiye dek yapılan özelleştirmelerin sonuçları da ortada. Kadıköy yakasının elektrik dağıtımını yapan AKTAŞ, milleti canından bezdirdi. ÇİTOSAN eğer en kârlı fabrikalarını satmasa bugün zararı olmazdı. Hele çimentoyu bugünkü fiyatından satıyorsa, *"abad olurdu."*

KİT zararları enflasyona neden oluyormuş... İnsaf. KİT'lerin zararı 20 trilyonun altında. Bütçe açığı ya da *"kamu finansman açığı"* 100 trilyonun üzerinde. Düşük faizli krediler, haksız teşvikler, toplanmayan vergiler, affedilen kaçakçılar vs. enflasyona neden olmuyor da KİT zararları enflasyona neden oluyor. Pes vallahi...

Hadi diyelim ki bunları haraç mezat elden çıkardınız ve bu baskıdan kurtulduğunuz gibi kamu finansman açığını da bir ölçüde kapattınız. Ya sonra? Bundan sonra gelecek *"çöküntüyü"* kim sırtlayacak? Hiç kimse, *"Benden sonra tufan"* diyemez.

Aslında, KİT'lerin zarar ettiği konusu da tartışmalı bir konu. Korkut Boratav, İzzettin Önder, Oğuz Oyan vb. isimler, bir dizi yazı yazdılar bu konuda. Kaldı ki *"kamu hizmeti"* söz konusu olduğunda, kâr zarar hesabı da pek yapılamaz. Devlet bu hizmetler için vardır.

Demiryolları, dünyanın her yerinde zarar eder. Almanya'da da, ABD'de de. Devlet sübvansiyon yapar.

Devlet dairelerine piyasanın neredeyse yarı fiyatına malzeme veren Devlet Malzeme Ofisi, 200 milyar lira kâr ediyorsa, bunu özelleştirmenin bir vebali olsa gerektir.

Ayrıca dünya üzerinde hiçbir devlet; ulaşım, iletişim ve stratejik maddelerinin denetimini özel ellere bırakamaz.

Hele yabancılara, asla...

ÖZELLEŞTİRME YALANI

Ben kendimi bildim bileli, bir "*özelleştirme*" lafı sürer gider. 1950'den beri, tüm sağı iktidarlar, "*özelleştirme*" sloganıyla iktidara geldiler. Ve sonra KİT'leri (Kamu İktisadi Teşebbüsleri ya da eski adıyla İktisadi Devlet Teşekkülleri'ni) biraz daha büyüterek iktidardan gittiler. Ama galiba Çiller hükümeti, biraz daha farklı davranacak. Zira iyice köşeye sıkışmış durumdalar.

Aslında siyasetçilerin KİT'lerden vazgeçmeleri gerçekten çok zor. Zira bu KİT'lerin siyasetçiler için önemli bir işlevi, "*yan-daşlar*" için tam bir "*arpalık*" olmalarıdır. Bu, hem işçi düzeyinde yapılan bir iştir, hem de "*ödüllendirilmesi gereken*" üst düzeyden kişiler için kullanılan bir yöntemdir. Ayrıca "*teselli edilmesi gereken*" birtakım insanlara da buralarda görev verilerek gönülleri alınmaktadır.

Bu işlevinin yanı sıra KİT'ler bir "*kaynak aktarma*" aracıdır. Eğer toplumun bir kesimine kaynak aktarmak isteniyorsa bu iş KİT'ler kanalıyla yapılır. Örneğın kimi zaman dünya fiyatlarının ve piyasa fiyatlarının altında "*tahsislerle*" kamu kaynakları, "*yandaş*" kesimlere ve kişilere aktarılabilir.

Ve nihayet "*kamu bankaları*," devleti soymanın en pratik aracı durumundadırlar. Teşvik kredileriyle, düşük faizli kredilerle Türkiye'de bir gecede milyarlar yaratılmıştır ve yaratılmaktadır. Hatta bu insanlar bakan da olabilirler. Çocuklarının nikâh şahitliğini cumhurbaşkanlarına da yaptırabilirler...

Ancak çok ilginç bir husus olarak altını çizmek isterim ki; günümüzde, "*KİT'leri özelleőtireceğiz*" diye mangalda kül bırakmayanlar, kamu bankalarının özelleőtirilmesine pek değinmemektedirler.

Fakat Türkiye'de neredeyse "*deniz tükenmiştir.*" Ancak bu gidişi çok önceden görenler de vardı. Örneğin *Nezih H. Neyzi*, 1987 yılında yayımlanan "*Pendik*" (Devletçilik, Karma Ekonomi-Özel Sektör) başlıklı kitabında şöyle diyordu: "... *Dünya Bankası ve diğer dış kuruluşlardan aldığımız borçlar gittikçe artıyor ve birkaç yıl içinde, 20 milyar olan dış borç 30 milyara tırmanıyor. Bu durum basın tarafından ele alınsa da üstünde gereği gibi durulmuyor. Sonuç yavaş yavaş ortaya çıkıyor. Bu borçların ödeme zamanı gelip çatınca devlet iyice zayıflamış olacak ve çare olarak elindeki kuruluşları satmayı yeğleyecek...*"

İşte Türkiye, 50 milyar doları bulan borçlarıyla şimdi o noktaya gelmiştir. Altı yıl önce Sayın Neyzi'nin söylediği noktaya...

Zaten o noktaya gelinmese Birinci DYP-SHP koalisyonunda KİT'lerin "*özerkleşmesini*" savunan ve bunun sorumlusu olan Devlet Bakanı Sayın Çiller, bu kez "*özelleştirmeyi*" koalisyonun kesin şartı olarak masaya koyabilir miydi? Kimbilir ne zorlukları var, ne baskılara dayanmaya çabalıyor?

Aslında ben, SHP'nin böyle bir koalisyonda olmasının Türkiye'de "*sol*"a çok zarar verdiğine inanıyorum. Bu düşüncemi değişik yazılarımda da ifade ettim. Ama telekomünikasyonun özelleştirilme biçimine bakıyorum da "*Ya koalisyonda olmasaydılar neler oldurdu?*" diye düşünüyorum. Ya aynı koalisyon protokolüyle "*tekellerin özelleştirilmesini*" reddetmeseydiler? Gitmişti PTT'nin "*T*"si. ANA-YOL koalisyonunun amigoları çok üzülüyor, ama şimdilik geçmiş olsun.

Fakat açıkça belirtmekte yarar var ki; yapılmak istenen şey, özelleştirme falan değildir. Yapılmak istenen şey, borç ödeyebilmek için para bulma çabasıdır. "*Batan tüccarın malları*" misali, KİT'ler haraç mezat paraya dönüştürülmek istenmektedir. Ve SHP de kimi temel noktalarda frenlese bile, aynı oyuna ortak olmaktadır.

Aslında Türkiye'de ters bir anlayış egemen kılınmak istenmektedir. "*Demiryolları komünist işidir*" ifadesinde en açık bir biçimini bulan bu arayışa göre devlet yönetimiyle "*şirket yönetimi*" zaman zaman birbirine karıştırılmaktadır. Hatta SSK,

Emekli Sandığı, Bağ-Kur gibi güvenlik kuruluşlarının zarar ettiği de zaman zaman dile gelmektedir. Devletin güvenlik kuruluşları, kâr amaçlı sigorta şirketleri değildir. Elbette zarar edeceklerdir. Para milletin parasıdır ve sosyal güvenlik millet için vardır.

"Eğitim de özelleştirilmelidir" derken, korkarım *"Maliye örgütü de özelleştirilsin"* denecek ve *"iltizam usulüyle"* vergi toplanması önerilecektir. Zaten iş *"özel orduya"* ve *"özel kolluk kuvvetlerine"* kadar gelmiş dayanmıştır.

"Yeni dünya düzeni" içinde Türkiye'ye verilen, verilmek istenen rolün bilincinde olan ya da olmayan kimi siyasetçiler, tek yanlı bir kitle iletişim araçları bombardımanı ile halkımızın kafasını allak bullak etmektedirler.

Laik Cumhuriyetimizin tüm değerleri, *"özgürlük ve demokrasi"* adına yürütülen bir tehdit altındadır. Ekonomik ve siyasal bağımsızlığımızı yitirdiğimiz zaman ne kadar özgür ve demokrat oluruz ama... Bunu da düşünmek gerekir.

ÖZELLEŞTİRME...

Bir bayram arifesinde güzel Şeyler yazmak istiyor insan. Ama yazacak güzel bir Şey bulmak iyice zorlaőtı. Pahalılık bir yandan, iőtizlik bir yandan... Bu arada bir de kamu kuruluşlarının da çalışan iőtilerin iőtiz kalma korkusu var.

Geçenlerde bir televizyon programında, özelleştirmeden birinci dereceden sorumlu bir bürokrat ilginç bir *"amaç deėiőtmi"*nden söz etti. *"Artık"* dedi, *"bizim amacımız gelir sağlamak değil, verimlilik sağlamak olmuştur."* Ne abuk amaç deėiőtirebiliyor insanlar, ne çabuk bir baőtka amaç öncelik kazanabiliyor...

İnsanın aklına doğal olarak *"Bu durumda öncelikle verimsiz KİT'leri elden çıkartmak gerek"* düşüncesi geliyor. Programın sunucusu da aynı hususa dikkat çekti. *"Hayır"* dedi yüksek bürokrat. *"Mesele sandığınız kadar basit değil. Zira bugün verimli görünen kimi KİT'ler, eğer büyük yatırımlar yapılmazsa kısa sürede verimsiz hale gelir."* Ve önceliğin *"telefona"* (PTT'nin T'sine) verileceğini bir kez daha vurguladı. Devletin 12 Eylül sonrasında ciddiyeyle ele aldığı ender konulardan biri olan *"telemeknikasyona"* dökülen trilyonlar uçup gidecek gibi görünüyor. Mümtaz Soysal Hoca'nın tüm ırpınmaları boőtuna...

Birkaç gün önce de değindim. Bu *"süper üstatlar"* acaba neden kamu bankalarını öncelikli olarak özelleőtirmezler? nceki akőtam Uğur Dündar'ın *"Arena"*sında izledim. Emlak Bankası, Ataköy sahil Őeridindeki 10-15 trilyon değerindeki toprağını, geçen yıl vefat eden bir zata *"yap-iőtlet-devret"* modeline göre 48 yıllığına kiralamıőt. Böyle kiralama mı olur? Tapusunu verse-ler daha iyiydi. Bugün yapılan tesisin 48 yıl sonra nesi kalır?

Bankanın aldığı yıllık kira 1-1.5 milyar lira. Üstelik süre dolduktan sonra ne olacağı da pek belli değil. Kim öle, kim kala... Şimdi "*varisler*" bu avantayı sürdürmeye çalışıyorlarmış. Elbette sürdürecekler. Bu mu "*verimlilik*", bu mu, "*etkinlik*?" Bizim özelleştirme şampiyonları devlet bankalarına neden el atamıyorlar? Hangi dosyayı açsanız iğrenç kokular geliyor...

Yıllardan ben kimilerinin dilinden "*özelleştirme*"den başka laf duymaz olduk. En modern teknolojiyle yapılan en verimli çimento fabrikaları Fransızlara peşkeş çekildi. USAŞ, birkaç yıllık kazancı bedeline (gene yabancılara) elden çıkartıldı. AKTAŞ, Anadolu yakasındaki elektrik dağıtımına el koydu; millete kök söktürüyor. Devlet, elinde bulunan değerli kimi hisse senetlerini sattı. Ve tüm bunların sonunda elde olunan net gelir 400 milyon dolar. Evet yanlış okumuyorsunuz. Tüm bu gürültülerin sonunda elde olunan net gelir, on yılda 400 milyon dolar. Bu parayla Fransızlara satılan çimento fabrikalarını yapamazsınız...

Aslında "*tıkandılar*." Her yıl devletin ödemek zorunda olduğu borç taksitleri ve faizleri, bütçenin neredeyse yarısını götürüyor. Bir yerlerden para bulmak için çırpınıyorlar. Elde avuçta ne varsa satmaya hazırlar. Büyük laflar etmelerine bakmayın, dertleri "*günü kurtarmak*." Türkiye'nin iç borcu 350 trilyon olmuş. Seneye neredeyse 350 trilyon faiz ödenecek. Sırf bu faiz kalemleri bütçeyi perişan etmeye yeter.

Yazımın başında söz ettiğim yüksek bürokrat, özelleştirmeden bu yıl 4 küsur milyar dolar, 1995'te de 18 küsur milyar dolar beklendiğini söyledi. Bu rakamlara ulaşamazlar ya, diyelim ki ulaştılar. Doların şu andaki kuru üzerinden düşünersek, bu yıl beklenen özelleştirme geliri, kabaca 100 trilyon lira. Sadece iç borçların faizi 300 trilyonun üzerindeyken bu 100 trilyon neye yarar? Hangi yararlarını sarabilir?

Geçenlerde Mülkiyeliler Birliği'nde Brendan Martin adında bir İngiliz uzman, "*Dünyada Özelleştirme*" konulu bir konferans vermiş. *Mülkiyeliler Birliği Dergisi*'nin 1994 Şubat sayısına ek olarak geldi. Bu çok önemli konferansı bir başka yazımda bağımsız olarak ele alacağım. Ancak bugün de "*İngiliz Özelleştirmesi*" konusundaki görüşlerine kısaca değinmek istiyorum.

Şöyle diyor Brendan Martin: İngiltere'de kendisine özelleştirmeyi merkez alan bu politikaların, ekonomik büyüme ve refah getireceği iddia ediliyordu. Halbuki 3-4 yıldan beri İngiltere, son 50 yılın en büyük durgunluğunu yaşamaktadır. Herkes için zenginlik yaratılacaktı. Ama İngiltere'deki yoksulluk ve mahrumiyet düzeyleri nesillerdir görülen en yüksek düzeye ulaşmıştır. Bugün Londra'da bir dilenciye rastlamadan ya da sokakta mukavvaların arasında yatan bir kişiye rastlamadan on dakika bile yürüyemezsiniz. Özelleştirme ayrıca İngiltere'nin bütçe açığını azaltacaktı. Oysa bugün İngiltere'de bütçe açığı bütün dönemlerin en yüksek düzeyine ulaşmış bulunmaktadır. İngiltere'de özelleştirme öyle bir kültür yaratacaktı ki, bireysel sorumluluk yerleşecekti. Oysa bugün toplumda sorumluluk tümüyle çökmüş bulunmaktadır. Aynı zamanda topluluk olma duygusu da sarsılmıştır. Ve yeni bir kültür doğmuştur. Bu kültürde sadece birey önemlidir, toplumun genel çıkarları bir anlam ifade etmemektedir..."

Biz de hızla aynı yere doğru gidiyoruz. Yoksa biz bu noktayı çoktan aştık mı?..

V

BÍRAZ DA POLEMİK

ADAMIN BİRİ...

"Adam" almış eline kalemi ya da bilgisayarının başına oturmuş, döküyor. Yıllardır memleketinden uzak. Sanıyorum müthiş bir özlem içinde, Almanya'nın gri göğü altında ve mekanik ilişkileri içinde yaşamaktan bunalmış durumda...

Bu "Adam"a salt "*kitap okuduğu için*" para veren Almanlar, 2. Dünya Savaşı'nın bitiminin 50. yılı nedeniyle bir proje hazırlıyorlarmış. "*Medeniyet-Barbarlık*" adını taşıyan bu projede (görünen) amaç, 20. yüzyılda ortaya çıkan katliamlar ve çeşitli ulusların yıkıcılıkları arasında bağlantı kurmakmış. Ama bana sorsanız asıl amaç, Naziler dönemindeki pislği, Naziler dönemindeki çirkinliği saklamak, "*Biz yaptık ama, bakın diğer ulusların tarihlerinde de benzer pislikler var*" diyebilmek.

Zaten günümüz Almanlarının hepsi anti-Nazi'dir! Mölln'de ve geçenlerde Solingen'de bebeleri yakan dazlaklar, herhalde Merih'ten gelmişlerdir! Elimin altında Hitler'e karşı direnenlerin öykülerini anlatan otuzdan çok kitap var. Çoğu yakın tarihlerde yayımlandı. Bunlara bakarsanız, zaten o soykırımı yapanlar, o ölüm kamplarını kuranlar vs. Almanlar değildi. Bunları yapanlar gökten zembille indiler, sonra da balonlara binip gittiler...

İlk gittiğinde pasaportsuz olması nedeniyle birkaç ay hapis yattıysa da; "Adam" kendisine bir "*araştırmacı*" kadrosu, yaşayacak bir yer, çalışacak bir masa verenlere minnet borcunu ödemek için olsa gerek, "*Türk ulusal kimliğinin yıkıcılığı ve Ermeni kırımı*" üzerine bir çalışma önermiş. Kendi bir başka gerekçe ileri sürüyor. Bu "Adam"a göre "*Ermeni kırımı 20. yüzyılın ilk*

planlı, modern, kitlesel halk kıyımı" imiş. İleride bir de dipnot düşerek kıyım sözcüğünü "jenosid" anlamında kullandığını vurguluyor. Daha sonra da lafı "*Kürt hareketine*" getiriyor.

Bu "*Adam*"ın birilerine yaranmak ve tabiri caizse, "*yediği ekmeği helal ettirmek*" için böyle saptırma ve zorlamalara girişmesine fazla bir lafım olmayacaktı. Zira 12 Eylül yönetimi birilerinin üzerine çok amansız bir biçimde gitmişti ve tepkileri anlayışla karşılayabilirdim. Zaten bu kitabın Türkçesini bir yıl kadar önce okuduğum zaman, belli ölçüler içinde kahrolmama karşın, bir şeyler yazmamıştım. Fakat "*solcu eskisi-laik-Müslüman-antikemalist*" garip bir çevrenin üyelerinin bu kitabı göklere çıkarması üzerine, sessizliğimi sürdüremedim.

Oysa ki bu "*Adam*", 1980 öncesi ciddiye aldığım bir gençlik lideriydi. Mahpushanelere sığmamış, kaçmış, Almanya'da yurt tutmuştu. Oralarda da iyi çalışmalar yaptığını duyuyorduk. Onurlu bir isim, yiğit bir savaşımçı-yazarın oğluydu. 1980'lerde Berlin'de babasına rastladığımda adresini sormuştum. Yazışmak istiyordum. Burada adını vermeyişim, reklam etmemek arzusundan değil, geçmişine duyduğum saygıdandır.

Kitabın ayrıntılarına girmeyeceğim. Merak eden araştırır, arar, bulur. Ancak çok temel kimi noktalara değinmekten kendimi alamıyorum.

Bu "*Adam*"a göre Ulusal Kurtuluş Savaşı'nı yapan kadro, Ermeni kıyımından ötürü İngilizler tarafından kovuşturulan kadroymuş: "... *Ermeni katliamını yapan kadrolar, Kurtuluş Savaşı'nı da yürüten kadrolardır... Sonuç olarak Kurtuluş Savaşımızın örgütlenmesinin ve başarıya ulaşmasının en önemli nedenlerinden birisi de Ermeni kırımıdır dersek, fazla abartmış olmayız.*"

Ve "*Adam*" yazmayı sürdürüyor: "*Bu sonucun bir başka anlamı daha var. Eğer Türkiye Cumhuriyeti Anadolu'daki azınlıkların kanları üzerine kurulmuşsa ki burada daha sonraki Kürt ayaklanmaları ve katliamlarına hiç değinilmemiştir, o, bu topraklar üzerindeki halkların barış içinde yan yana yaşamalarının önündeki en büyük engeli oluşturur. Cumhuriyet, bu tarihi, bu yapısı, ürünü olduğu bu ruh hali ile bizatihi sorun kaynağıdır...*"

"Kitlesele kıyımın algılanışı üzerine son bir söz" daha söylemek isteyen "Adam"; Ermeni sorunu konusunda gerçekten ciddi araştırmalar yayımlayan Kamuran Gürün ve Bilal Şimşir'in kitaplarını okumuş. Ve mantıklarına çok kızmış. Sözü şöyle bitiriyor: "Bir katliamın üzerinden 80 yıla yakın bir vakit geçtikten sonra yukarıdaki mantıkla açıklamalarda bulunabilmek ve hele hele bunu da ciddi bir çalışma adına ileri sürmek daha büyük bir insanlık suçu sayılmaz mı?"

Aslında bu "Adam"ı ve bunun gibileri ciddiye almak mümkün değil. Ama hadi bu "Adam" kefareet ödüyor ve Almanlara yaranmaya çalışıyor. Peki ya bu tür mantıksızlıkları "bilim" ve "düşünce özgürlüğü" adına yüceltmeye çalışan solcu eskilerine ne demeli?

Zaten "Adam"cağız kısa bir süre önce Türkiye'ye döndü. Kendisiyle yapılan bir dergi söyleşisinde, yeni arayışlar içinde olduğunu belirtiyor (ne güzel) ve *"yazdıklarımın bir kısmını unutabilirim"* diyor. Ama lütfen unutsun bu yazdıklarını..

"Ulusal Kurtuluş Savaşımız emperyalizme ve İngiltere'ye karşı değil, Yunanistan'a karşı yapılmıştı" görüşüne inanacak bazı akıl ve bilgi fukaraları bulunabilir. Ama *"Ulusal Kurtuluş Savaşımız Anadolu'daki azınlıklara karşı yapılmıştır"* görüşünü kimseye yutturamazsınız. Türk kimliği konusuna ileride gene döneceğim.

BASININ SALDIRISI

SHP'nin Kocaeli'deki bölge toplantısında, basına karşı, pek de uygun olmayan bir biçimde tepki gösterilmiş. Kendinde yasaları çiğneme hak ve yetkisi gören, eski korsan TV kanallarından birinin muhabiri tartaklanmış.

Söz konusu kanal bu olayı, "*basına saldırı*" vb. sloganlarla birinci haber olarak ve dakikalarca verdi. Saldırıya uğradığı söylenen delikanlı da konuştu (Maaşallah turp gibiydi). Sakarya Belediye Başkanı Ünal Ozan'la söyleşi yaparken saldırıya uğradığını ifade etti.

Elbette SHP'nin delegeleri de Türkiye'de oynanan oyunun farkında. Hoş olmayan tepkilerinin kökeninde, duydukları kızgınlık ve çaresizlik yatıyor. Ama keskin sirke küpüne zarar verir, "*Emek en yüce değerdir*" diyen ve bunu temel ilke edinmesi gereken sol, tepkisini emekçiye yöneltmemelidir.

Ayrıca basına müdahale hoş bir şey değildir. Ama benim bildiğim kadarıyla basın, delegeler arasında dolaşıp tezgâhlanmış söyleşiler de yapamaz. Kendine ayrılan yerde oturur ve toplantıyı izler. Sonra da bir "*haber yapar*" ve okuyucu olsun, izleyici olsun; insanları "*haberdar eder*."

Oysa ki basınımızda tam anlamıyla sapık bir gelişim izliyoruz. Amaç haber vermek değil, "*haber üretmek*" oldu. Bu "*haber üretmenin*" ardında da çoğu kez, bir başka amaç yatıyor (Ayrıca yüksek tirajlarını ileri sürerek bunun bir "*marifet*" olduğunu savunuyorlar).

12 Eylül sonrasında tekelleşen sermaye, kitle iletişim araçlarının neredeyse tümünü ele geçirdi. *Cumhuriyet* Gazetesi yaka-

sını güç kurtardı. Nice zorluklarla çıkan *Aydınlık*, hâlâ direnme-ye çalışıyor. ABD, İran vb. bağlantısı olmayan birkaç sağ gazete de yaşam savaşı veriyor. Ama bu istisna durumlar, acı olguyu saklayamıyor. Kitle iletişim araçları, bugün tekelci sermayenin elindedir ve Türk halkı, tam bir sağ ve emperyalist bombardıman altındadır.

İSKİ olayının savunulacak yanı yoktur. Ama bu kadar düzeysiz bir biçimde abartılacak bir yanı da yoktur. Aslında amaç yolsuzlukları engellemek, yolsuzluklara olanak tanımayacak bir düzen oluşturmak değildir. Amaç SHP'ye vurmaktır. Amaç sosyal demokrasiye vurmaktır. Amaç sol'a vurmaktır. Ve bu nedenle salyalarını akıtarak, zafer çiğlikleri atarak saldırıyorlar (Gene de kimin tartaklanması gerektiğini iyi bilmek ve oyunda piyon bile olmayan genç kameramanlara yönelmemek gerekir).

SHP'li bir bakan İSKİ'ye telefon ederek bir arkadaşının yasal hakkını talep edince, sekiz sütun manşet: *"Hangi çıkar karşılığında?"*

DYP'li bir bakan 200 milyarlık borca karşılık, bir devlet bankasına 15 milyarlık arsayı sokuşturmaya çalıştığında *"Tısss"*.

Bir başka DYP'li bakan orman işgali yapmadığını ileri sürer, burnuna tapuyu dayarlar. Gene , *"Tıss"*.

Bir başka DYP'li yüz milyarlarca liralık arsa yolsuzluğu yaparak öğretmenlerin rızından çalar, basınımızdan gene yeterince ses yok.

SHP'li bir il başkanı partisine bağış alınca, gene sekiz sütun manşet: *"İstifa etsin!"*

DYP'li bir il başkanına 400 milyonluk bağış yapılır: *"Tısss"*

Ergun Göknel'le ilgili olarak ortaya çıkan hiçbir somut suçlama yok.

Ama yaklaşık üç haftadır, kimi gazetelerin birinci sayfalarında neredeyse bundan başka haber göremiyoruz.

ANAP'lı bakanlar ve kimi yüksek bürokratlar Yüce Divan'da yargılanıyorlar. Ve yolsuzluklarının tutarı İSKİ dedikodularını on kere katlar.

Ama basınımızın ilgisi, *"sıfır."*

Orman alanları imara açılıyor, yüz milyarlarca liralık rant sağlanıyor; "*çıt yok!*"

Ama sosyal demokrat bilinen ve bunu her yerde dile getiren bir işadaminın benzer bir şey yaptığı söylentisi çıktığı anda manşet; "*Yurtdışına kaçabilir.*"

Basınımız "*çifte standart*" uyguluyor ve elindeki tüm silahlarıyla solun üzerine geliyor. Yıllardır gönlünde ANAP-DYP koalisyonu yatan kimi çevreler; hem solu iyice sindirmek ve hem de koalisyonu çökertmek için ellerinden geleni yapıyor. Bu koalisyon SHP için de sol için de çok pahalı olmaya başladı...

Çok akıllı başında bildiğim ve severek okuduğum bir köşe yazarı da haftalık bir dergiye yazdığı yazıya manşet yapmış: "*Sistem sosyal demokrasi zorluyor - İktidarda kirlenmek ya da muhalefette paslanmak.*" Zaten başka seçenek de bırakmıyorlar... Ama benim anlayamadığım şey; aynı şeyi solcu yapınca "*kirleniyor*", sağcı yapınca "*kirlenmiyor.*" Bu ne iştir?

Bütün bunlar geçer gider. Refahın hakça paylaşılacağı ve günümüzün dayanılmaz şımarıklıklarına son verileceği güzel günler uzakta değildir. Yılgınlığa düşmemek, çözülmemek gerekir. Zira tarihin tekerleği ileriye doğru döner. Ve gecenin en karanlık saatleri, güneşin doğuşunun en yakın olduğu saatlerdir.

BEŞİNCİ KOL

Bu kavramı bugünün gençleri pek bilmezler. Ama "soğuk savaş" içinde geçen bizim gençliğimizde bu kavram çok kullanılırdı. Hatta tadını kaçıracak kadar...

Beşinci kol, düşmana karşı psikolojik savaş yapan birimlere verilen isimdi. Sabotajlar yaparak, halkı heyecanlandıracak yalan haberler yayarak, halkın moralini bozarak, "buhran çıkarmak", beşinci kol faaliyetlerinin en gözde olanlarıydı. Ama bizim "aklı evvel" siyasi polisimiz, her şeyi "beşinci kol faaliyeti" olarak görürdü. Sıkı bir yağmur yağsa "sabotaaj" derlerdi. Suçlu da elbette "solcular"dı.

Gene gençliğimizde sık sık 2. Dünya Savaşı ile ilgili filmler izlerdik. ABD sinemasında henüz Vietnam furyası başlamamıştı. Bu filmlerde Japonlar Amerikan askerlerinin morallerini bozmak için binbir numara yaparlardı. Bunlardan biri bende çok iz bırakmış, net bir biçimde anımsıyorum.

Filimde Amerikalılar Okinava'yı almaya çalışıyorlardı. Japonlar sağa sola hoparlörler yerleştirmişlerdi. Çatışmalara ara verildiği anda çok iyi İngilizcesi olan bir Japon başlıyordu konuşmaya... "Hepiniz öleceksiniz" diyordu, "ne işiniz var evinizden bu kadar uzaklarda? Evde sizi bekleyen karılarınızı, sevgililerinizi düşünün. Ailenizi düşünün. Siz burada ölünce kim bakacak onlara? Kemiklerinizi bile bulamayacaklar." Ve bu konuşmalar böyle sürüp gidiyordu.

Benzer bir propagandayı Naziler Sovyet Cephesi'nde yaparlarmış. Amerikalılar ise Almanlara karşı, önce Marlene Dietrich'in boğuk sesiyle bir *Lili Marlen* dinletir, sonra da başlarlar-

miş propagandaya. Ve gerçekten Almanları moral olarak çöktürürmüş. Ve bu yüzden Marlene Dietrich savaş sonrasında uzun süre Almanya'ya giremedi.

Tüm bunlar *Ekonomi Politika* (EP) dergisinin 41. sayısını gördüğüm zaman aklıma geldi. Kapakta bir asker adayı. Elinde bayrak. Sevinç ve heyecanı güzel yüzünden okunuyor. Arkadaşlarının omzunda. Uğurlanıyor. Ve kapaktaki manşet: *"Güle oynaya ölmeye..."* Eğer bu manşet *"beşinci kol faaliyeti"* değilse, ne büyük bir şaşkınlık, ne büyük bir aymazlıktır.

"İçindekiler" bölümünde bir resim. Yanında aynı biçimde bir açıklama daha *"Bu, endişeyle korkunun sloganlara, acının çılgınlığa dönüştüğü bir veda töreni. Coşku sadece bir maske. Savaş Tanrısı'na verilecek kurbanlar uğurlanıyor. Doğuda 'adı konulmamış savaşa' gönderilen bu gençlerin bir kısmı geri dönmeyecek..."* Bunları görünce, *"Acaba"* dedim, *"Aydın Doğan, Öcalan'a asker mi yazıldı?"* Her iki yandaki analara acımak başka bir şeydir, böyle moral bozmaya çalışmak başka bir şey.

Haber-yazıda dokuz fotoğraf daha var. Çoğu utanmazca moral bozma sloganlarıyla: Birinde, *"İçlerindeki acı ve endişeyi, yüzlerindeki sevinç ve zafer ifadeleri maskeliyor. Acaba kahkahaları hıçkırıklara dönüşecek olanlar hangileri?"* deniyor. Bir diğesinde, *"Eller üzerinde taşıdıkları arkadaşlarının bir gün tabutlarını da taşıyabileceklerini biliyorlar... Ve o an, sanıldığından acı olacak."* Bir diğeri, *"Asker ocağına arkadaşlarını saygı selam ile uğurladılar. Ama onları nasıl karşılayacaklarını bilmiyorlar. Onları tabutta karşılamaya da hazırlar."* Hele bir resmin yanındaki yazı: *"Sağlıkla gidenler selamete mi dönecekler yoksa dişleri arasına sıkıştırılmış künyesi ve kefeniyle bayrağa sarılı tabut içinde mi?"*

Umarım *Ekonomi Politika* bunları *"moral bozmak"* için değil de barışa katkı umuduyla iyi niyetli bir salaklıktan yapmış olsun. Ama amacı moral bozmaksa da boşuna debelenmişler. Ne diyor giden çocuklarımızdan bazıları: *"Güneydoğu'da paralı askerliği düşünmem, ama seferberlikte durmam giderim", "* Çor-

bada bizim de tuzumuz olsun” Ama en güzelini Eyüplü Ümit söylemiş: “Bu vatan bizim. Vatan için ne gerekiyorsa o yapılır.”

Ah şu haberi yapanlarda da şu bilinç ve vatan sevgisi olsa.
Güle güle gidin çocuklarım. Ve aslanlar gibi geri gelin. Böyle şeyleri yazanlar utansın.

TARAFSIZLIK ve ŞOVENİZM

Geçenlerde *"Beşinci Kol"* başlıklı bir yazı yazmıştım. As-kere giden gençlere yapılan uğurlama şenliklerini hafife alan bir dergiyi (belki de biraz sertçe) eleştiriyordum. Yaptıkları şeyin, eğer *"iyiniyetli bir salaklık"* değilse, *"moral bozmak"* olduğunu vurgulamıştım.

Değişik tepkiler aldım. Kimileri kutluyor, kimileri eleştiriyordu. Kutlayan da sağolsun, eleştiren de. Zaten böylesine duyarlı bir konuya el attığım zaman, belli tepkiler uyandıracığını biliyordum. Ama galiba Aydın Doğan'a yaptığım haksızlığa ceza olarak; epey haksız değerlendirmeler ve doğrusu çirkin tutumlarla karşılaştım.

Bizim gazetemiz demokrat bir gazetedir. Herkesin herkesi istediği biçimde eleştirmek hakkı vardır. Fakat usulü çerçevesinde. Tartışma köşemiz bir fikir platformu oluşturmak için herkese açıktır. Ancak o köşeye layık olanlara kürsü verilmesi de vazgeçilmeyecek bir kuraldır.

Eski bir gazetecinin Türkçesi bozuk, imlası yanlış, anlamı çıkmayan sözde eleştirisinin o köşede yayımlanması da bir talihsizliktir. Bu talihsizliğin düzeysizliği, ikinci bir talihsizlik oluşturuyor.

Özgür Gündem gazetesinin bir köşe yazarı da ağır bir biçimde suçladı o yazıyı. *"Kızıldere cehenneminden sağ çıkma mucizesini nasıl gösterdiğine hâlâ akıl erdiremediğim bu yazar;"* beni hem *"bilimsellik"* adına hem de *"vatanseverlik"* adına eleştiriyor.

Önce şunu vurgulayım ki; yazmadığım bazı şeyleri de *"tırnak içine"* alarak, sanki benim söylediklerimmiş gibi sunmasını çok ayıpladım. Ama neyse. Zaten benim kişilerle işim yok.

Şimdi gelelim konunun özüne:

Bilimsel olmak, *"tarafsız olmak"* demek değildir. Bilimsel olmak, *"nesnel-objektif"* olmak, olayları *"bilimsel yöntem"*le araştırmak ve yorumlamaya çalışmak demektir. Bilim adamı, *"verileri"* verip *"sonuçları"* aldığımız bir robot ya da bilgisayar da değildir.

Bilim adamı elbette *"taraf"* olacaktır. Ama bu *"tarafıllığı"* kendisine, bilimsel bulguları *"saptırma"* yetkisini vermez. Zaten *"doğrusunu bildiğinin"* tersini söyleyenler *"bilim adamı"* değil; *"adam"* bile değildir.

"Saptırmanın" ya da *"saptırmaya çalışmanın"* mazereti olmaz. Nedeni ne olursa olsun. İdeolojisi yönünde saptırmak da ayıptır, çıkarları yönünde saptırmak da. Örneğin ben *"Atatürk-çü"* bir bilim adamıyım. Yani bu konuda tarafım. Ama hem Atatürk dönemini hem de demokrasinin ne olduğunu bilerek, *"Atatürk zamanında demokrasi vardı"* dersem; bu, *"taraf olmak"* değil, *"saptırmadır"*, yalan söylemektir. *"Tarafıllıkla"* açıklanamaz.

Şovenizm ırkçılık demektir. Asla ırkçı ve şoven değilim. Zaten bir *"kavimler kapısı"* özelliğindeki Türkiye'de ırkçılık yapan insanların akıl sağlığından kuşku duyarım. Ve bu nedenle, bu tür suçlamalara güler geçerim.

Türkiye'nin *"Misak-ı Milli"* sınırları içinde çağdaş, bağımsız ve laik bir demokrasi olarak yaşamasını isteyen bir bilim adamıyım. Türkiye'deki bezirgân düzenine, sömürü düzenine; kendimi bildim bileli karşıyım ve elimden geldiğince bunun mücadelesi içindeyim.

Tartışmasız bir biçimde, barıştan yanayım. İnsanın insanı öldürmesine karşıyım. Askerin askeri öldürmesine de karşıyım, askerin savunmasız sivilleri öldürmesine de karşıyım. Kırkından

sonra çocuk büyötmeye çalışan biri olarak; ama kız ama erkek ve hangi yandan olursa olsun, fidan gibi bir gencin ölümlünün geride kalanlar için ne demek olduğunu çok iyi anlarım.

Ama kendilerince çok haklı gerekçeleri de olsa, çok çaresiz de kalsalar, ellerine silah alarak ülkeyi parçalamak isteyenlere de sevecen bakamam. Emperyalist ülkelerin verdikleri silahlarla ve sağladıkları destekle, *"antiemperyalist"* bir savaş yapılacağına inanmam. Buna inananlara da çok gülerim. Zira ne *"tatlısu demokratı"*yım ne *"tarih bilmeyen bir sahtekâr"* ne de *"yeni dünya düzeni"* yalanına inanan bir şaşkın.

Ağlayanlar hep analar oluyor. Anaları ağlatanlar utansın.

"PAŞA" DA OLDUM...

"Özgün" ve "alternatif" kimi isimlerin de toplanmış olduğu bir dergi, askere giden gençlerimize duyduğum sevgiye çok içermiş. Beni "*Sivil Paşa*" yapmış. Sağolsunlar. Doğrusu pek merakım yoktu. Ancak paşalık da fena iş değil. Ama beni amiral yerine, karacı general yapsalardı daha da memnun olurdum. Zira beni biraz deniz tutar. Aslında buna da şükür. Havacı yapsaydılar tam yanmıştım. Çünkü uçaktan ödüm kopar...

Askere giden gençleri ve onları neşeyle uğurlayanları izlemek üzere bir akşam Topkapı'ya giderek, "*karanlık bir köşeden baktığımı*" yazmam, birilerini daha önceleri de çok rahatsız etmişti. Ne yazdıklarımı anlayan oldu, ne anlamaya çalışan. O zaman "*zehir hafiye*" olmuştum, şimdi "*paşa*" oldum. Canları sağolsun.

Zaten bu arkadaşlar biraz çifte standartlı olmakla "maluldürler." Demokrasiyi salt kendileri için isterler. Beğenmedikleri şeyleri yazarsanız çok kızarlar. Yazmanızı engelleyemezlerse yazdığınız gazetenin dağıtımını ve okunmasını engellemek isterler. Kimi zaman başarılırlar da...

Benim anlamakta çok zorlandığım bir husus var. Milletin, çocuklarını davul zurnayla, türkülerle, halaylarla askere göndermesine niye kızıyorlar? Gerçekten anlayamıyorum. Bu halk, ben kendimi bildim bileli çocuklarını askere böyle yollar. Şimdi ülkemizin Güneydoğu bölgesindeki dram nedeniyle bunu değiştirecek değiller ya. Ne yapsaydılar yani? "*Oğlumuzu götürme-*

yin", "Arkadaşımızı almayın" diye ağlaşıarak ağıt mı yaksaydılar uğurlarken?

Bu konularda yazdığım bazı şeyler çirkin polemiklere yol açtı. Kendi gazetem dışında, üzerinde durmadı. Zaten sınırlı bir amacım vardı. Baktım mesele istemediğim boyutlara gidiyor, güldüm geçtim. İnsanların ne istediklerini, ne hissettiklerini anlamaya çalıştım. Yazdıklarımı nasıl farklı yorumladıklarını, açıklamaya çalıştıklarını üzümlere okudum.

Birileri, bir şeyleri tartışmak istiyorsa her zaman hazırım. Ama yıllardan beri benimle hiçbir arenada tartışmaya yanaşmıyorlar. Adımı duydukları zaman, söz verdikleri panellere gelmekten vazgeçiyorlar. Kurtuluş Savaşımızı yapan subayların bu işe, Ermeni soykırımı nedeniyle hesap vermekten korktuğu için giriştiğini yazan bir zibidi var. Bu konuda bir kitap yayımladı. Okuduğum zaman buna da güldüm geçtim. Ama bir de bu saçmalıkları övenler çıkınca, hak ettikleri yanıtı aldılar elbette.

O da bana bir yanıt yazmış. Evlere şenlik. Küfür edebiyatına kalktı. Ayrıca beni "*istediğim her arenada*" tartışmaya çağırıyordu. "*Kırmayalım*" dedim. İktisat Fakültesi Mezunları Cemiyeti'ndeki arkadaşlara durumu aktardım. Bu cemiyet son derece özgür bir arenadır. İlgili duydular. Zaten böyle "*muhabbetlere!*" bayılırlar. Aramışlar, durumu görüşmüşler. "*Ben*" demiş, "*Almanya'ya gidiyorum. Uçak bileti gönderirseniz gelirim.*" Gülmüşler tabii. Meydan boşken atıp tutmak kolaydır, Ama bunlar "*kıvırtırken*" de pek zorlanmıyorlar...

"Sivil Paşa" olduğumu görür görmez perhize başladım. Neme lazım. Maazallah "*böyle göbekli paşa olmaz*" diye bir irade çıkar, doğru Genelkurmay Mahkemesi"ne. Yazdığımızla, konuştuğumuzla değil; "*bizatihi görüntümüzle*" orduyu küçük düşürmüş olabiliriz (Sevgili İsmail ve Cengiz'in kulakları çınlasın: Olmayabiliriz de...) Böyle görüntüler özgürlükçü demokrasiyle katıyen bağdaşmaz...

İnsanların tavır ve tutumlarını anlamakta gerçekten çok zorlanıyorum. Acaba Erhan Akyıldız'ın yaptığı program mı insanları askerlikten soğutur, Erhan Akyıldız'a yapılanlar mı? Bu sorunun doğru yanıtını Ayşegül bile bilir.

Bu programı izlememiştim. Ama Akyıldız'ın birçok programını, büyük bir zevkle izledim. "*Akıllıya hasret kaldığımız*" kaypak bir ortamda, büyük bir gazeteci Erhan Akyıldız. Bu davanın sonunda ne olur, bilemem. Ama şimdiye kadar yaşadıklarını da asla hak etmemişti. Vallahi benim "*sivil paşalığın*" yetkileri içinde olsa, derhal serbest bırakır, bin kez de özür dilerdim.

İnsanları anlamak çok zor. Neyin kavgasını yaptıklarını bilenlere lafım yok. Ama birileri, bir şeyler yapıyor olmak için, özgün görünmek için, bindikleri dalı kesiyor. İşte asıl tehlike buradan geliyor.

1994...

Bugün 1 Ocak 1994. Yeni yılın ilk günü. Öncelikle tüm okuyucularımın yeni yılını kutluyor, mutluluklar diliyorum.

Her doğan gün, yeni bir umudun başlangıcıdır. Her yeni yıl ise birçok umudun. Pek çok şeyin başlaması yeni yıla ertelenmiştir çünkü. *"Yeni yıl gəlsin şunu yapacağım, yeni yıl gəlsin bunu yapacağım"* diye avutmuşuzdur son birkaç aydır kendimizi. İşte yeni yıl geldi. Hadi bakalım

Karikatürlerde yeni yıl, genellikle küçük bir çocuk olarak çizilir. Eski yıl ise ak sakallı, yaşlı bir dede. Ve eski yıl, sırtında taşıdığı tüm yükleri yeni yılın cılız omuzlarına yıkar. *"Bana müsaade", der, "Biraz da sen taşı şu yükü."* Zavallı yeni yıl. Dayan bakalım.

Nedense bir yılın tamamlanması eğlencelerle kutlanır. Çocukluğumdan beri bunu anlayamam. Kutlayacak ne vardır ortada? Kimbilir, belki yeni yılın getireceği umulan şeylere *"merhaba"* deniliyordur. Belki de eğlenmek için *"bahane"* aranıyordur. Kimbilir...

Geçenlerde İETT sürücüleri, bir günlük bir direniş yaptılar. Sözleşmeden doğan haklarını alamamışlardı çünkü. Kimileri ağzına geleni söyledi. Belki böyle ileri geri konuşanlar da kendilerince haklıydılar. Bir sürü insan yollarda saatlerce perişan olmuşlardı. Ama acaba suçlu kimdi? Haklarını alamayanlar mı, o sürücülerin haklarını vermeyenler mi?

Ve eski yılın son gecesinde, etrafında eşi dostu, çocuğu çocuğu televizyon karşısında oturanlardan kaç kişi, o sürücülerin görevleri başında olduğunu düşündü acaba? Acaba kaç kişi, o

sürücülerin, hemen hiçbir bayramı aileleriyle kutlayamadıklarını, hiçbir mutluluğu doyasıya yaşayamadıklarını anımsadı?

Beni "*sivil paşa*" yaparak akıllarınca dalga geçenler, acaba o gece nerede, ne yapıyorlardı? Kaçının aklına uzak sınır karakollarında eli tetikte nöbet bekleyen evlatlarımız geldi? Kaçı yüreğinde, asker ocağında yaşanan buruk bir yılbaşı gecesindeki sıra özleminin sızısını duydu?

Kırık dökük bir odun sobasının ısıtmaya çalıştığı bir polis karakolunun nöbetçi memurları, tren görevlileri, uzun yol sürücüler, hastanelerin nöbetçi sağlık pesoneli, bambaşka duygularla karşıladılar yeni yılı.

Yılbaşı tatili hafta sonuna denk geldi. Kimileri pek üzüldü. Bir tarafa "*kaçamadılar*". Bu arada "*kaçanlar*" da oldu elbette. Yurtiçine "*kaçanlar*" da oldu, yurtdışına "*kaçanlar*" da.

Yurtdışına kaçanlar, zaten hep kaçarlardı. "*Haftanın yedi günü*" çalışıyoruz diye palavra atarlar ama, haftanın yedi günü eğlence yerlerindedirler. Avrupa'nın en lüks otellerinde, kumarhanelerinde, kayak merkezlerinde ismen tanırırlar bunların çoğunu. Zaten Türkiye'deki "*sermayedar*", Avrupalı, Amerikalı, Japon sermayedar ne yaşıyorsa, aynısını yaşar. Fazlası vardır eksiği yoktur. Aynı standarttır. Ama "*emekçi*" aynı standardı talep ettiği zaman çok kızarlar. "*Şaşırdınız mı siz?*" derler. Vatan, millet nutukları atarlar. "*Fedakârlık destanları*" yazarlar. Ve Türkiye'deki emekçilerin bir bölümü, bu duruma kızacağına, sadece gıpta eder. Bir gün onların arasına katılmanın umuduyla yaşar.

Çarşamba günü izmit'teydim. Bir konferansım vardı. Konferans sonrasında arkadaşlarla sohbet ettik. SEKA Teftiş Kurulu Başkanı Burhan Özbey'e yapılanları tartıştık. Saliya yazacağım.

Acaba 1994 ülkemize neler getirecek? Doğrusu tam kestiremiyorum. Ama, korkarım sınıflar arasındaki uçurum büyüyecek; kamu finansman açığı artacak ve bunu engellemek için enflasyona hız verilecek. Terör can yakmaya devam edecek. Çifte standart artacak. Tüm vatandaşların eşit olduğunu iddia ettiğimiz toplumumuzda, kimi "*daha eşit*" olarak yaşayacak.

Ama her yeni yıl, yeni bir umut demektir. Ve her şeye karşın, her durum zıttını içinde taşır.

Türkiye üzerindeki kara bulutlar bir gün elbette dağılacaktır. Elbette bir gün insanlar dönen oyunların bilincine varacaklardır. *"Canlarım benim"*, *"Kral sensin"* gibi sloganlarla uyutulan insanlar, umutlarını böyle sahte sloganlara değil; evrensel haklarına bağlayacaklardır. Vahşi bir kapitalizmi, *"her alanda özgürlük"* aldatmacasıyla ileri sürenlerin mumu elbette bir gün sönecektir. Kimilerinin *"öldü"* diye zil takıp oynadıkları *"sosyal devlet"*, hiç kuşkusuz tüm kurumlarıyla yaşama geçecektir.

Ülkemizin kurtuluşu *"yarin yanağından gayrı, her yerde hep beraber"* diyen insanların egemenliğiyle olacaktır.

Yeni yılı bu umudun tazelenmesi olarak görüyorum.

İĞNEYİ KENDİMİZE...

Bu sütunda yazdıklarımla ilgili olarak beni arayan dostlarım, genellikle hiç hak etmediğim kadar överler. *"Eline sağlık"* derler, *'hislerimize tercüman oluyorsun'* derler. Doğrusu ben de bu tür övgülerden hoşlanıyorum. Hele değer verdiğim kimi dostlarımdan gelirse, Zaten atalarımız ne demiş: *"Marifet iltifata tabidir"*. Yani iltifat olmayınca marifetin de pek tadını alamıyor insan. Ama okurlarım sağolsun, bol iltifat alıyorum. Bu iltifatları kendime saklıyorum.

Kimi zaman da eleştiriler alıyorum. Bu eleştirilerden bir kısmına hak veriyorum. Bir kısmına hak vermiyorum. Bugün, bana yapılan iki haklı eleştiriye, işin içine biraz da şaka unsurunu katarak sizlerle paylaşmak istiyorum. Öyle ya, her gün milleti iğneleyip duruyorum. Kimi zaman yorgan iğnesi oluyor, kimi zaman çuvaldız. Bir de kendim bakayım şu iğnenin tadına.

Cumartesi akşamüstü telefon çaldı. Açtım. Emre Kongar. Sevgili dostum benim. Emre'yle konuşmak çok zevkli bir şeydir. hep över karşısındaki insanı, mest eder (Tabii siz de onu övmek zorunda kalırsınız, o başka). Çok zekidir, esprilidir. Zaten Kültür Bakanlığı'na müsteşar olmasının bile keyfini kaçırmadığını düşünürseniz, ne kadar neşe ve sevinç dolu bir insan olduğunu anlarsınız...

Telefon elimde, yayıldım koltuğa. *"Bakalım gene ne güzel şeyler söyleyecek sevgili Emre"* diye beklemeye başladım. Ama bu kez işin rengi değişti. *"Ulan"* dedi.

"Sen bugünkü yazında entellerle dalga geçerken benim portremi mi çizdin?"

'Eyvah' dedim içimden, *"Bu kez baltayı taşın sertine vurdum."* Öyle ya; *"keçi sakalı, fuları, (nevzuhur) piposu..."* Hoşgeldin Emre Kongar. Oysa ki ben bu yazıyı yazarken aklıma Emre hiç gelmemişti. Bambaşka tipler vardı kafamda. Zaten deli miyim? Aklıma Emre gelse yazar mıydım onları? Dostluğuna doyum olmaz Emre'nin. Ama düşmanlığı... Düşman başına. Dünyanın en huysuz adamı olur. Dilinden, kaleminden zehir akar. Nasıl kıvıracağımı ve nasıl bir kulp takacağımı düşünürken yayılım ateşe devam etti.. *"Hem sen biliyor musun"* dedi, *"Kravat sözcüğü Hırvat'tan gelir. Bosna'da soykırım yapan Hırvatlardan gelen bir kravatı takmaktansa, ipek fularımı yeğlerim."*

"Vallahi haklısın Emreciğim" diye kaptım lafı. Zaten kızların o ipek fularlara bayıldığını ve benim öğrencilerim arasındaki en güzel kızların telefonunu almak için nasıl mücadele verdiklerini anlatmaya başladım. Bayıldı tabii. İçi gitti. *"Deme yahu"* dedi. *"Şimdiye kadar nerelerdeydi bunlar?"* diye hayıflandı, yazıklandı.

Vartayı atlatmanın keyfi içinde sürdürdüm konuşmamı. *"Hem" dedim, "Senin sakalın keçi sakalı değil. İhsan Doğramacı'ya inat sakalı. Seni enteller arasına sokabileceğimi nasıl düşünürsün?"* O da keyiflendi. Biraz dedikodu yaptık, ona buna çamur attık. Ancak telefonu kapatırken *"Benim telefonumu isteyen güzel kızlara, numarayı ver"* mi dedi, *"verme"* mi dedi, orasını tam anlayamadım. Herhalde, bu yazıyı okuduğu zaman gene arar, söyler...

Telefonu kapattıktan sonra düşünmeye başladım. Acaba başka kimler alınmıştı? *"Eyvah"* dedim. Salı günü (yani bu yazının yayımlandığı gün) Önel'la Sezar'ın dükkânına gidecektim. Yemek yiyecektik. Artık yemek umudu pek kalmadı. Olsa olsa fırça yeriz. Aslında Sezar'ın sakalı pek keçi sakalı sayılmaz, ama belli mi olur. Adam günde kırk kez sıvazlıyor o sakalları. Vallahi alınmış olabilir. Bakalım bekleyeceğiz ve göreceğiz. Başımıza ne gelecekse çekeceğiz. Akılsız başın cezasını ayak çekermiş. Akılsız kalemin cezasını çekecek bir şey bulunacak elbette.

Neyse, sakal mavrasını bırakalım artık. Biraz da TÜSES konusuna geelim. Sevgili Burhan Şenatalar TÜSES'le ilgili kısa değerlendirmeme çok kızmış. Meselenin aslı astarını öğrenmeden, iki satırla karalayıp geçmiş olduğumu düşünüyor. *"Aferin sana" dedi, "medyanın kurallarını iyice öğrenmiş ve benimsemişsin, uyum sağlamışsın."* TÜSES'te eski kadroların işbaşında olduğunu ve gerek düzenledikleri toplantıların, gerek yayınlarının, hiçbir kurumla karşılaştırılamayacak kadar düzeyli olduğunu söyledi. *"Hem" dedi, "Birine çatmak istiyorsan, ver adını, nesine çatacaksan çat. TÜSES'i karalamadan yap bunu."*

Kimbilir, belki de haklıydı. belki de TÜSES'in yaptıklarını iyi izlememiştim. Ama eğer benim konumumda biri bu çalışmalarından haberli olamıyorsa, bunda o kurumun hiç kusuru yok muydu?

Ama bu vesile ile bir noktanın altını çizmek istiyorum. Gerçekten yazılı ve görüntülü basınımızın durumu yürekler acısı oldu. Böylesi sorumsuz bir basın, varlığını sürdüremez. İnsanlar bindikleri dalı kesiyorlar, farkında değiller. Karşılıklı olarak birbirlerini yıpratmaya çalışırken aslında kendilerini yıpratıyorlar.

Özgür ve güvenilir bir basın, özgürlükçü demokrasinin temel taşlarından biridir. Bu kurumu yıpratmaya hiç kimsenin hakkı yoktur. Kaldı ki bu özgürlük ortamı yitirilirse, bundan en çok zararlı çıkan, basın olur.

AYDIN SORUMLULUĞU ve ELEŞTİRİ

Bir süre önce bu köşede; aydın, entel ve eğitilmiş insan arasındaki farklara değinen bir yazım çıkmıştı. Neredeyse kendimi bildim bileli karikatürlerini ilgi ve hayranlıkla izlediğim Ali Ulvi telefon etti. Müthiş sevindim ve gurur duydum. Sayın Ali Ulvi tanımıma tümüyle katılıyor, fakat eksik buluyordu.

Bir süre karşılıklı görüşlerimizi tartıştıktan sonra, nihai bir tanım yaptı ve faksladı: *"Aydın, insanın ve insanların sorunlarını akıl yolu ile çözmek için gerçekleri araştırma ya da öğrenme çabasını sürdüren ve o gerçekleri başkalarına iletme görevini, zamanı ve yeri değil endişesi ile ertelemekten, savsaklamadan ve ne bir korku ne de bir çıkar için vazgeçmeden, dürüstçe yerine getiren insandır."* Bu güzel tanım okurlarımla paylaşıyorum. Faks, değerli bir anı olarak bende kalacak.

Gerçekten, kolayına *"aydın"* olunmuyor. Zira *"gerçeğini"* ileten insan, kimi zaman *"fincancı katırlarını da ürkütebiliyor."* Örneğin geçenlerde bir hanım yazarımız, günlük bir gazetede değerli dostum Emre Kongar'a çatıyor. *"Sana ne, Emre onun yanıtını verir"* diyeceksiniz. Pek öyle değil. Bu hanım yazarımız işin içine beni de sokmuş. Askere giden gençlerimizle ilgili duygularıma da bir *"dokundurma"* yaptıktan sonra (kimileri ne kadar içerliyor bu konuya, ne tükenmeyen bir nefret bu), yine bir süre önce Emre ile ilgili olarak yazdığım bir yazıdaki şakaları gündeme getiriyor. Ayıp yahu, çocuk bile anlar onların şaka olduğunu. Bizim Ayşegül bile, bir insanın resmi bir telefonda, *"alo"* yerine *"ulan"* demeyeceğini bilir. Laf işte. Maksat çamur atmak...

Üniversitelerimizin "*sulandırılmasına*" büyük katkıları olan bir "*zat*" Erol Mütercimler'in "*XXI. Yüzyılın Eşiğinde Uluslararası Sistem ve Türkiye-Türk Cumhuriyetleri İlişkiler Modeli*" başlıklı kitabını övmeme kızmış. "*Siyasetçi*" yanı "*hocalık*", yanının önünde giden bu kişi, yüksek lisans tezi olarak kaleme alınan ve 1992 *Milliyet Araştırma Ödülü*'nü kazanan bu çalışmayı çok yetersiz bulmuş. "*Lisans düzeyinde bile sınıfta kalır*" diyor. Oysa ki dikkatli okusa, aradan geçen süre içinde, çalışmanın tüm tahminlerinin doğrulandığını görür. Beni de "*Cumhuriyet Gazetesi'nde polemik yazıları yazan bir gazeteci hoca*" olarak niteleyen bu kişinin, çeviri ağırlıklı birkaç eski çalışmasını görmüştüm. Ben de onları çok yetersiz buluyorum. Belki başkalarından beklediği düzeyde bilimsel eserleri de vardır, ama ben bilmiyorum. Ne yapalım, "*sulandırılmış*" Üniversitenin "*polemikçi*" hocası bu kadar olur, akli bu kadarına erer...

Kimseyi hedef almıyorum, ama birileri alınıyor işte. Sonra da adımız polemikçiye çıkıyor. Örneğin Refah Partisi ile ilgili bir yazımda, kimi mankenlerin Refah'a katılmalarını eleştirince, mankenlerimizi de üzümüştüm. Yazımda "*bir kısım mankenler*" diye özellikle vurgulamama karşın, genel üslubumda "*mesleklerine*" karşı önyargılı bir küçümseme olduğunu düşünmüşler. Yazımı böyle yorumlamışlar. Birkaçı "*Hocam biz laik ve Atatürkçüyüz*" diye aradı.

Hele bir hanımefendi, "*Biz sizden feyz alırdık, ama siz insanları mesleklerine göre değerlendiriyorsunuz*" diye ağır bir biçimde sitem etti.

Hiç olur mu öyle şey? Benim gözümde emeğe dayanan her meslek saygındır. Kaldı ki, saygı duymadığım bir meslekten de olsa, insanları mesleklerine göre asla sınıflandırmam. Ne olumlu yönde, ne olumsuz yönde. Örneğin benim en saygı duyduğum meslek öğretmenlik ve en saygı duyduğum meslek grubu öğretmenlerdir. Ama öyle öğretmenler tanıdım ki; öğretmenim demeye utandım. Her meslek grubu içinde iyisi de vardır, Kötüsü de.

Tüm mankenleri ve "*mesleklerini*" hedef alır mıyım hiç? Onları küçük ve hor görür müyüm? Tümünüyle yanlış anlaşılmı-

şım. Ve bu genç kızlarımızı üzdüğümce gerçekten üzüldüm, ama duyarlılıklarına da sevindim. Sağolsunlar. Salına salına dolansınlar podyumlarda. Modern Türk kadınının güzellik, onur ve özgürlüğünü sergilesinler.

Ya kapanan kızlarımız? Onların da canları sağolsun. Allah huzur versin. Allah huzur versin.

Olaylara eleştirel bakmak kolay değil. Hiç istemese de birilerini kırıyor ve üzüyor insan. Ne kadar özenli olursa olsun...

BEN YOBAZ BİR SOLCUYUM...

Medyanın "gülleri" açmaya başladılar gene. Zaten ne zaman solmuşlardı ki? Ama garip güller bunlar. Açtıkça pis kokular saçıyorlar etrafa. Mide bulandırıyorlar.

İktisatta ünlü bir "*Homo economicus-İktisat insanı*" vardır. Dini imanı paradır. Para. Para ve ekonomik çıkarları sözkonusu oldu mu, canavarlaşır. Hiçbir engel ya da kural tanımaz. Sırasında "*efelenir*", sırasında "*köpekleşir*." Tüm ahlak değerleri silinmiştir. Bir bölümünü sonsuz acılar içinde bırakan da aynı *homo economicus*tur.

Kapitalist bir sistemde ekonomik büyüme, toplumsal olarak ürettiğinden daha az tüketmeyle olur. Zira başka türlü "*sermaye*" sağlanması ve bu sermayenin yatırıma dönüşmesi mümkün değildir. Ve toplumda hiç kimse daha az tüketmeye razı olmayacağından, burada zora başvurulur. Bu bakımdan, kapitalizmin mantığı içinde, üretim araçlarının sahiplerinin "*artı değeri*" gaspetmesi de doğaldır, kitlelerin daha az tüketmelerini sağlamak için zora başvurulması da. Fazla ayrıntılı bir analize girişmeden özetle şunu söyleyebiliriz ki "*sömürü*", kapitalizmin ayrılmaz ve doğal bir parçasıdır. Ama bunu bilenlerin bir kısmı "*enayi*" olmadıkları için seslerini çıkartmazlar, bir kısmı ise sesini çıkartsa bile kimselere duyuramazlar.

Günümüz dünyasında "*ses duyurma*"nın yolu, örgütlü olmaktan geçer. Eğer böyle "*bozguncu*" sesleri kısmak isterseniz, örgütlenmeyi yasaklar ya da zorlaştırırsınız. Kitle iletişim araçları zaten sizin kontrolünüz altındadır, sağlama alınmıştır. Ondan sonra da gelsin özgürlükçü demokrasi...

İstanbul Büyükkent Belediye Başkan adaylarının tanıtıldığı bir televizyon programında, konuşmacılardan biri ilginç bir *"siyasal yelpaze"* çizdi. Siyaset biliminin tüm kavramları altüst oldu, ama olsun. Zaten aynı şeyleri söyleyen bir sürü *"solcu eskisi"*, medya gülü var. Ve bu tür zırvallar o kadar çok yineleniyor ki, insan *"acaba mı?"* diye sormak zorunda kalıyor.

Efendim, kimi solcular *"Esen rüzgârı yakalamışlar ve bireyi yeniden keşfetmişler. Ama bunların dışında yobaz bazı solcular, cuntacılar vb. de varmış."* İşin ilginç yanı, en büyük sol parti (artık nasıl bir solculuksa), bu tür yazarların *"pompalama-sıyla"* aday çıkartıyor ve bunların övgüleriyle reklam yapıyor...

Diğer sıfatları reddediyorum, ama *"yobaz solcu"* sıfatını gönül rızası ile ve övünerek kabul ediyor ve dosta düşmana ilan ediyorum.

Ben yobaz bir solcuyum. Eski Roma'da Spartakus'tan beri süregelen ve sınıfsız bir topluma ulaşılan dek sürecek olan *"ezen-ezilen"* ve *"sömüren-sömürülen"* mücadelesinde *"ezene"* ve *"sömürene"* karşı olduğum için yobaz biri solcuyum.

"Özgürlüklerin ancak o özgürlükleri kullanabilme olanağına sahip olanlar için bir anlamı olabileceğini" bildiğim için yobaz bir solcuyum. İnsanların önemli bir bölümünü *"özgürlükleri kullanma olanağından"* yoksun bıraktıktan sonra, özgür ve demokratik bir toplum yapısından söz edilemeyeceğini bildiğim için yobaz bir solcuyum. Sınıflı toplumlarda demokrasi mücadelesinin sınıf mücadelesinden geçtiğini bildiğim için ve egemen sınıfın en önemli silahlarından birinin yalan ve aldatmacaya başvurmak olduğunun bilincinde olduğumdan ötürü yobaz bir solcuyum. İnsanlara fırsat eşitliği verebilmek için devletin ilk görevinin *"özgürlük ortamını kurmak"* olduğuna inanan, bütün bir insanlık tarihi boyunca bunun kavgasını veren; yiğit, özverili ve erdemli insanlara duyduğum içten saygı nedeniyle yobaz bir solcuyum.

Gerçek aydınlanmanın bilimde olduğunu söyleyen ve gelecek kuşaklara miras olarak akıl ve bilimsel düşüncüyü bıraktığını defalarca dile getiren ve tüm *"mazlum uluslar"* adına bağımsız-

lık bayrağını açan; bağımlı ve onursuz bir zenginlik yerine, bağımsız ve onurlu bir fukaralığı yeğleyen Mustafa Kemal'in yolunda olduğum için yobaz bir solcuyum.

Değişime ve diyalektiğe inanan, ancak kimi zaman kısa süreli değişimlerin toplumu geriye götürmek isteyebileceğini de bilen ve yaşadığı dönemde bunu gören bir bilim adamı olduğum için yobaz bir solcuyum. İnsanın kafa yapısının değişimine saygı duyan, ancak "*değişim*" ile "*satılmışlığın*" arasındaki farkı gören bir insan olduğum için yobaz bir solcuyum. Yurtsever olduğum için yobaz bir solcuyum.

Ve yobaz bir solcu olduğum için, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanlığı için oyu (SBP'nin adayı olmasına ve kazanamayacağını bilmeme rağmen) Arslan Başer Kafaoğlu'na vereceğim.

Fatih ilçesinde oyum Yusuf Günaydın'ın.

VI

ORDAN BURDAN
KIRINTILAR

ESKİ BAYRAMLAR

Gençliğimizde kimi *"fıkra yazarları"*yla dalga geçerdik. *"Yok efendim eskiden patlıcan dolmasını şöyle yaparlarmış, baklava hamurunu böyle açarlarmış"* gibisinden yazılar yazdıkları için.

Şimdi kendi yaşitlarımla konuşurken bakıyorum da üç lafımızdan biri *"eskiden..."* oldu. Üç lafımızdan geri kalan ikisi de *"ilerde..."* olduğu için günümüzden konuşmaya pek fırsat kalmıyor!

Ama eski bayramları yaşamış biri, günümüz bayramlarını gördüğü zaman, ister istemez *"eskiden..."* diye başlıyor söze. Bırakalım bugünün gençleri de bizimle biraz dalga geçsinler. Dünya ve Türkiye'miz bu hızla değişirse, çok kısa bir süre sonra onlar da *"eskiden..."* diye konuşup yazmaya başlarlar. Ve onlarla dalga geçen birileri de olur elbette.

Çocukluğumda *"Şeker"* bayramlarını sever, bir gün daha uzun olmasına karşın *"Kurban"* bayramlarından pek hoşlanmazdım. Hele bayram öncesinde alınan ve o zamanlar hemen her apartmanın arkasında geniş bir biçimde bulunan bahçelere bağlanan koyunların, geceler boyu bitmeyen melemeleri, kimi zaman uykularımı kaçırdı. Bayram sabahları da avaz avaz meleyen koyunların kesilmesi sırasında kaçacak delik arardım. Hele mevsim yazsa, kokuları günlerce burnumda kalırdı.

Şimdilerde arka bahçeler gitgide küçülüyor ama, koyun sesleri azalsa bile sürüyor. Ve ben bu nedenle *"Kurban"* bayramlarını hâlâ sevmiyorum. Kurbanını bir hayır kurumuna vermek

varken, kesip yemenin ve dağıtmanın da bir anlamı var elbette. Fakat bana vahşet gibi geliyor. Kasaptan alınan da aynı ama, göz görmeyince...

Her şeye karşın bayramlarda kenti terk edenlerden değilim. Bayramlar yaşanmalı. Zaten bir gün öncesiyle, bir gün sonrasıyla birleştirip uzunca bir tatil elde edenler kentten kaçınca, İstanbul daha da güzelleşiyor. Belli bir oranda tenhalaşan İstanbul'u çok seviyorum.

Burada değinmek istediğim bir husus var. Bu da *"tenhalaşmanın"*, kentin sadece *"nispeten varlıklı"* semtlerinde oluşu. Topkapı'dan dışarısı ya da Levent'ten sonrası ya da diğer varoşlar, bayramda gene dolu (Zaten buralarda oturanların çoğu nun tatili de yok).

Ayrıca sayın yönetici-politikacılarımızın bayram öncesi ya da sonrası gün için *"tatil olsun"* fetvalarıyla Türkiye'nin bir yılda kaybettiği işgünü sayısı, son on yılda grevler dolayısıyla yitirilen işgünü sayısından daha fazla. İnanmayanlar oturur hesaplar. Ben hesapladım. Sonra da grev yapan işçiler, *"milli servete düşman"* ilan edilir. Neyse, bayram günü böyle şeyleri bir kenara bırakalım.

Eski bayramlar çocuklar için özel günlerdi. Bayram harçlığı alınır ve bununla bayram yerine gidilirdi. Günümüz lunaparklarının çok zavallı ve basit bir modeli olan bayram yerleri, salt bayramlara özgü idi. Salıncak, dönme dolap, bisiklet, at vb. gibi; günümüz çocuklarından çoğunun başlarını çevirip bakmayacakları bir sürü şey, bizim çocuk rüyalarımıza girerdi. Günümüzde artık bayram yeri kurulmuyor. Bayram harçlıkları da başka yerlere gidiyor. Yeğenim Emre on yaşından beri bayram harçlığını döviz olarak alıyor. *"Oğlum dövizi ne yapacaksın?"* diye soranlara da acıyarak bakıyor...

Bizim çocukluğumuz yokluk günlerinde geçti. Ama acaba Türkiye bugün ne kadar varıl?

"Efendim, bir tatil olmuyor mu; herkes yazlığına gidiyor, millette para var" lafını duyuyoruz sık sık. Türkiye'de konakla-

ma sektöründe 600.000 yatak var. Bir o kadar da pansiyon vs. saysak 1200.000 eder. Tüm yabancıları kovalayıp yerli turistlerle doldursak, nüfusumuzun yüzde ikisi eder.

Florya'dan Çanakkale'ye, Çanakkale'den Kaş'a, Kaş'tan Iskenderun'a; yazlıklardaki hane sayısı 200.000'miş. Ben 400.000 olsun diyorum. Türkiye'deki on milyon hanenin yüzde dördü. Ve neresinden bakarsanız bakın, Türk halkının en çok yüzde beşi-altısı bu tür olanaklardan yararlanabiliyor. Bu durumda, *"millet-te para var, bozgunculuk etmeyin"* denebilir mi? Kaldı ki Türkiye nüfusunun yüzde 10'unun, Batı standartlarının üstünde yaşadığını zaten biliyoruz, söylüyoruz, yazıyoruz. Bizim derdimiz geri kalan yüzde 90.

Geri kalan yüzde doksanın bir bölümü, köşe dönenlere yalanarak bakıyor ve *"Ben de onlar gibi köşe döneceğim"* diyor.

Bir bölümü de toplum kaynaklarının rasyonel kullanılması-nın ve dengeli dağıtılmasının savaşımı içinde. Tabii 12 Eylül'ün kısıtlayıcı yasalarından, polis baskısından ve birbirlerini yemek-ten fırsat bulabilirlerse (Fırsat bulabilirsek).

Sanırım şu anda bu yazıyı okuyanlardan çoğu bu gruptandır.

Eskiden bayramlar başka türlüydü. Galiba eskiden köşe yazarları da başka türlü yazılar yazarlardı.

Kurban Bayramı'nız kutlu olsun.

28-29 NİSAN'IN ANIMSATTIKLARI

Yakın tarihimize damgasını vuran olgulardan biri, gençlik eylemleri ve bu eylemlerin kimi zaman insanı şaşırtan bir boyuta ulaşan etkileridir. Ancak öncelikle şunu vurgulayalım ki; burada "*gençlik*" derken, öğrenci gençliği ve öğrencilik statüsünü yeni tamamlamış işsiz gençleri düşünüyoruz. Genç işçiler ve kırsal kesimde yaşayan gençleri tanım dışı tutuyoruz. Zira bunlar çoğu kez "*aile sorumluluğunu*" genç yaşta üstlenmiş olan ve bu sorumluluğun baskısı altında olan insanlardır. Yaşları ne olursa olsun.

Osmanlı tarihindeki "*suhte ayaklanmaları*", yani medrese öğrencilerinin giriştikleri güdümlü bazı eylemler, imparatorluğun son dönemlerinde ve işgal İstanbul'undaki Darülfunun öğrencilerinin protesto gösterileri bir yana, asıl öğrenci eylemlerini Cumhuriyet döneminde görüyoruz. Bunun nedeni; Mustafa Kemal'in kurduğu Cumhuriyet'i gençlere emanet etmesi bir yana, her planda gençleri ön plana çıkarması ve politize etmesidir. Mustafa Kemal'in gözünde gençler, rejimin güvencesidir.

Ve özellikle 2. Dünya Savaşı sonrasında, çok partili yaşama geçilirken ve Demokrat Parti döneminde, gençler bir dizi toplumsal hareketin öncüsü olmuşlardır. Bunlar arasında en önemlileri, Kıbrıs mitingleridir. Ama burada, siyasal iktidarın gençleri yönlendirmelerini de gözardı etmemek gerekir.

27 Mayıs sonrasındaki gençlik eylemleri; getirdikleri ve götürdükleri başka yazılarda ele alınabilir. Ben bu yazımda 28 Nisan 1960'da İstanbul Üniversitesi'nde başlayan ve 29 Nisan 1960'da Siyasal Bilgiler ve Hukuk fakültelerinde süren ve değiş-

ken bir tempoyla *"27 Mayıs 1960 Devrimi"*ne dek uzanan gençlik eylemleri üzerinde durmak istiyorum. Zira bir lise öğrencisi olarak ucundan-kenarından katıldığım ve şimdiki öğrenci kuşağı için *"otuz yıl önceki tarih"* olan *"28-29 Nisan"*, tarihimizin dönüm noktalarından birinin başlangıcı olmuştur.

Ve aradan otuz üç yıl geçti. Benim de içinde olduğum elli yaş kuşağının ve bizden daha yaşlı olanların unutmaması gereken bir dönemdi o günler. Ve şimdi neredeyse kimse hatırlamak istemiyor o günleri. Belki de Menderes ve iki arkadaşının dramatik sonlarının sorumluluğunu unutmak istiyor kimileri. Oysa ki 1961 Anayasası, Türk demokrasisine en az otuz yıllık bir ivme kazandırmış ve 12 Mart'ların, 12 Eylül'lerin kazıyamadıkları, çoğulcu bir bilinç oluşturmuştu. Bütün bu gelişmelerin başlangıcı, 28-29 Nisan öğrenci eylemleridir. Birkaç arkadaşla birlikte Laleli'den Beyazıt'a çıkan yokuşun köşesinde, şimdi yıkılmış bulunan Migros'un önünde duruyorduk. Lise öğrencileriydik. Okuldan çıkmış, evlerimize gidiyorduk. Etrafımızda telaşlı bir heyecan vardı. Üniversitede olaylar olduğu söyleniyordu. Nefes alırken havadaki gerginliğin kokusunu ciğerlerimizde hissediyorduk. Derken Fen Fakültesi'nin yanındaki sokaktan kızlı-erkekli kalabalık bir grubun geldiğini gördük. Ellerinde *"kitapları ve defterleri"* gırtlaklarını yırtarcasına, *"Diktatörler kahrolsun"* diye bağıryorlardı. Beyazıt'a doğru döndüler ve yürümeye devam ettiler. Sonradan emekli bir öğretmen olduğunu öğrendiğimiz yaşlıca bir hanım, yolun kenarında elinde bir bayrak *".... yavrularım..."* diye bağıryordu. Ben ve arkadaşlarım, hepimiz birden ağlamaya başladık. Gözyaşlarını tutamayanlar sadece biz değildik. Çok yakından tanıdığım bir üniversite hocası yanıbaşımdaydı, *"Daha ölmemişiz"* diyor ve o da hıçkıra hıçkıra ağlıyordu.

Bu gençler Beyazıt Meydanı'na ulaştıklarında polis ateş açacak ve Orman Fakültesi öğrencisi Turan Emeksiz yaşamını, Hukuk Fakültesi öğrencisi Hüseyin Onur bacağını orada yitirecek ve değişik fakültelerden bir dizi öğrenci polis kurşununu orada tadacaktı. Zaten çok kısıtlı bulunan özgürlüklere yeni sınırlamalar getirilmek istenmesi karşısında sıkılan kurşunların yanıtı da 27 Mayıs'ta gelecekti.

Ah, geçmişin o heyecan, umut ve duygu dolu günleri. Şimdi 33 yıl sonra, buruk bir hüznle anımsanıyor. Ama büyük usta Nâzım Hikmet'in o günü ölümsüzleştirdiği şiirinde dediği gibi,

*" Daha gün o gün değil,
Derlenip dürülmesin bayraklar.
Uzaktan duyduğumuz
Çakalların uğultusudur...*

Ne hazindir ki; demokrasi yolunda elde ettiğimiz tüm kazanımlara karşın, korkarım bugün çakalların sesi çok daha yakınlarda duyulmaktadır. Acaba bayraklar biraz erken mi derlenip dürüldü.

KENT GÖRÜNTÜLERİ

Son yıllarda alışmış olduğumuz üzere, İstanbul'a bu yıl da ilkbahar gelmedi. Bizler, "*geliyor*", "*gelecek*" gibisinden kendimizi avuturken; birdenbire kış yerini yaza bıraktı. Ama gene de ilkbaharı anımsatan günler olmadı değil.

İşte böyle bir günde, hemen her gün yaptığım gibi Sahaflar Çarşısı'nı bir "*turlayıp*", okula dönerken, Çınaraltı'nda bir çay içmek istedim. Aslında o mekâna gölgesini veren ağaç, çınar değil kestanedir. Ama herhalde Sahaflar Çarşısı'nın kapısına yakın bir yerde bulunan Çınar kalıntısından ötürü, "*Çınaraltı*" adı verilmiş o kahveye.

Birkaç güzel kitap bulmanın ve almanın keyfi içinde etrafımı seyre başladım. Kahveocağının hemen yanına Belediye Zabıtası kendine bir kulübe yapmış. Gören de Beyazıt Meydanı'nı bir çekirge sürüsü gibi istila eden seyyar satıcılarla uğraştıklarını sanacak. Ama zabıtalarımız siperlerine çekilmiş, meydana tam bir işgal altında. Kulübenin önünde de bir zabıta minibüsü duruyor. Kapıları ardına kadar açık. İçinde birkaç zabıta memuru çay içiyor ve gazete "*kıraat ediyorlar.*" Sırtlarını meydana dönmüşler. Belki de kendileri için utanç verici olması gereken manzarayı görmek istemiyorlar.

Çınaraltı'nda bir ara meşrubat fiyatlarını gösteren bir tarife asılı dururdu. Kaldırılmış. Ama ben fiyatı bildiğim için, içtiğim iki çayın parası olan altı bin lirayı, ilk kez.gördüğüm para toplayan genç bir adama vererek kalkmak istedim.

Genç adam yüzüme ters ters baktı ve hemen bir akrabalık oluşturarak "*Amca, çay beş bin lira*" dedi. Neden fiyatı artır-

dıklarını ve tarifeyi kaldırdıklarını sorduğum zaman da, *"Sen biliyor musun, ben buraya ayda altmış milyon kira ödüyorum..."* diye bağırmaya başlayınca, uzatmadım ve parasını vererek, her iyi vatandaş gibi zabıtalara şikâyetle gittim. Şikâyetimi biri yarım kulakla dinlerken, diğerleri başlarını bile çevirmedi. Ve beni yarım kulakla dinleyen de *"Ne olmuş tarifeyi kaldırmışlarsa" diye sorunca, "iyi olmuş" diyerekten ayrılmaktan başka çare bulamadım.*

Ve düşündüm. Dünya'yı bırakın, acaba Türkiye'nin herhangi bir kentinde böyle bir şey yaşanabilir mi? Belediye bir çay bahçesine tarife verecek, bahçeyi işleten kişi bu tarifeyi dinlemeyecek ve aynı yerde keyif çatmakta olan belediye zabıtası da bu durum şikâyet edildiği zaman *"Ne olmuş..."* diyebilecektir.

Aslında *"eski İstanbul"* nostaljisi, *"Lebon"*da vardı, *"Markiz"*de vardı züppeliği içinde değilim. Markiz'de otuz beş-kırk iskemle vardı. Her gün gidenlerin sayısı iki yüzü geçmezdi. Ayda beş-altı bin kişi eder. Olsa ne olur, olmasa ne olur? Ama temiz ve düzenli bir kentin özlemi içindeyim. Sevgili Sözen bunlara tek başına nasıl yetişsin. Bu işi rutin olarak sürdürecektir görevliler nerede?

Dünya'da ve Türkiye'de hiçbir kentte bir lokantada yemek yiyen insan, yediği yemeğin fiyatını hesap öderken öğrenmez. İstanbul'da ise birkaç büyük lokanta hariç, hiçbir yerde ne yemek tarifi, ne fiyat listesi görürsünüz. Bir kısım lokantalarda da kapının arkasına asılan fiyat listesini kimse uygulamaz.

Hiçbir berber dükkânında fiyat tarifi yoktur İstanbul'un. Hiçbir minibüs hattında rahatça oturarak gidemezsiniz. Bıçkın bir ses, *"Koltukları üçleyelim ağabeyler"* diye seslenir. Ve hiç kimse o koltukların aslında kaç kişilik olduklarını bilemez. Ayaktaki yolcular tepenizde iki büküm giderken, tıklım tıklım oturmaya çalışırsınız. Karşı da çıkamazsınız. *"Vatandaş yolda mı bırakalım ağabey?.."*

Dünyada hiçbir belediye, otobüslerindeki koltukları azaltarak, ayakta daha fazla yolcu taşımaya çalışmaz. Böyle bir tutum en azından *"hemşerilere hakarettir."*

Dünyanın hiçbir ülkesinde, aralarında 80 kilometre olan iki kentin birinde ekmeğin kilosu (hem de tarifeli olarak) 8 bin lira iken, ömründe 6 bin'in altında olmaz.

İstanbul'da taksiye binmek istediğiniz zaman ön koltuğa iki kişi sıkışamazsınız, yasaktır. Ama tek tük kalan dolmuş hatlarında aynı koltuğa zorla iki kişiyi oturtur ve kucak kucağa taşırlar. İtiraz da edemezsiniz. *"Rahat etmek istiyorsan taksiye bin"* derler adama.

Kafasına uyduruk bir kasket geçiren, araba kâhyasıdır. Arabanızı bıraktığınız anda başınızda biterler. Ne bir makbuz, ne belli bir fiyat. Tutturabildiğine...

Aynı ilçede çöpçüler; kimi sokaklara haftada üç gün giderler, kimi sokaklara haftada bir gün giderler. Şikâyet edecek yer de bulamazsınız.

Ama gene de severiz İstanbul'u, *"Yorgun Süleymaniyesi'yle"*, martılarıyla, Üsküdar Şemsipaşası'yla, Sarayburnu'yla, Emirgânı'yla... Mafyası da buradadır, ekmeğini taştan çıkaran emekçisi de. Ve kızgınlıkla sevgi, yılgınlıkla umut burada iç içedir. Ve insanı kahreden çirkinlikler arasında İstanbul, en doyulmaz güzelliklere gebedir.

AYANCIK VE ŞENLİKLER ÜZERİNE

Çok sevdiğim öğretmen dostum (bence öğretmenlik en yüksek merteye ve en önemli görevdir) Rıfat Örnek Belediye Başkanı olduğundan beri, her yıl Ayancık'ta "*Keten ve Kültür Şenliği*" adı altında bir şenlik düzenliyor. Bu yıl beşincisi düzenlenen bu şenliklerden çoğuna katıldım. Demokrasi, laiklik ve Kemalizm konularını tartıştık. Bu sene de tartışma konularımız aynıydı.

Ayancık'ta tartıştığımız konuları yeniden ele almak istemiyorum. Bunlar, zaten gündemimden hiç düşmeyen konular.

Sinop ve Ayancık'ta birlikte olduğumuz ve sanat boyutunun yanında diğer boyut ve derinlikleriyle tanıdığım Kerim Afşar'ın, doyumsuz "*Yaşasın Edebiyat*" oyununu da ele almayacağım. Eğer Kerim Afşar bugün tiyatro dünyamızda bir kutup yıldızı gibi parıldamıyorsa, bundan başkaları utansın.

Aslında birkaç istisna dışında, belediyelerin düzenledikleri bu tür şenliklere katılmıyorum. İkinci sınıf piyasa şarkıcılarına yüz milyonlar harcarken; yazar, çizer ve bilim adamlarını "*göstermelik*" olarak çağıran ve akıllarınca, beldenin politize olmuş ve öğrenim açlığı içindeki gençlerini avutan belediye başkanlarından da sıkıldım artık.

Sevgi Özel, Ayla Kutlu ve Demirtaş Ceyhun'u Silifke'de kent dışında bir parkta unutanlar da bunlar; Muzaffer İlhan Erdost'a bir darbukacıya gösterilen saygıyı gösteremeyenler de. Bunlardan biri beni Babaeski'de asansör kapısında bekletmişti. Bir başkası ise Çanakkale'de çarşı içinde bir otelde yatırdı (Tabii son oldu).

Fakat bu konularda en ilginç olayı geçenlerde yaşadım. Kartal Belediyesi'nin düzenlediği bir şenlikte; sanıyorum *"2000'lere Doğru Türkiye"* gibisinden başlığı olan bir panelin ilanını gördüm. *"Acaba kimler konuşacak?"* diye bakınca ne göreyim? Konuşmacılar arasında beni adım da var. Bu kadarı da olmaz...

"Acaba söz verdim de unuttum mu?" diye düşündüm. Zira hava koşulları nedeniyle kışın bir panellerine katılamamıştım. Acaba o konuda özür dilerken *"Festivalde katılıyorum"* diye söz mü vermiştim. Ama öyle yuvarlak bir söz vermiş olsam bile; aradan aylar geçtikten sonra insan bir anımsatmaz mı, kesinleştirmez mi? İki satır olsun bir şey yazmaz mı? Şenliğin diğer toplantılarına davet etmez mi? Televizyonda açılış törenlerini izlemiştim. Koltuklara otuz beşlik simitler gibi kurulmuşlardı. Festivalde yer alan diğer insanlar da davet edilmez mi?

Bunlar, Beyoğlu pavyonlarında *"sahne alan"* dönme şarkıcılarına bile daha fazla saygı gösteriyorlar. Milyonlar ödedikleri şarkıcılarla da bağlantıyı böyle mi yapıyorlar? Yeni yetme genç bir şarkıcı *"Limuzin göndermezlerse gitmem"* diyormuş. Haklıdır. Göndersinler.

Ama Rifat Örnekle bunlardan değildir. Kimi zaman kaçınılmaz bazı aksaklıklar olsa bile, *Ayancık Şenliği*'nin kültür boyutuna çok özen gösterir. Konserleri bilmem ama, panelleri sonuna dek izler. Zaten Ayancık'ın aydın gençleri de onun için Rifat Örnekle'i baştacı ediyorlar.

Aslında benim bugün ele almak istediğim konu, ufacak bir kıyı kasabasında da olsa, *"katılımcılığın"* bir toplumun kaderini ve görüntüsünü nasıl değiştirebileceği idi. Ama *"Pandora'nın Kutusu"*nu açınca, gene başka boyutlara kaydı.

Bundan beş yıl önce, ilk kez Ayancık'a gittiğim zaman, ne doğru dürüst yatacak bir yer vardı, ne doğru dürüst yemek yiyecek bir yer. Ayancıklı hanımların imece ile yaptıkları inanılmaz lezzetteki pirinç börekleriyle tatlı nokulları bile parkta yemiştik.

Yolların çoğu tarla gibiydi. Kanalizasyon şebekesi, şebeke olmaktan çıkmıştı. Eski Belediye Başkanı'nın yaptırdığı güzel Belediye binasının bile, sayılamayacak kadar çok eksikliği vardı.

Ama Ayancıklılar ve özellikle gençler, beldelerine sahip çıktılar. Ve o emek ve alınterinin karşılığı bugün alınıyor.

Örneğin Ayancık keteni ve keten ürünleri; neredeyse, birkaç yaşının çeyizlerinde kalan ve unutulmaya yüz tutmuş bir sannattı. Hatta beş yıl önceki şenlikte, keten ürünleri satılmıyor, sadece sergileniyordu. Bu yıl ise Halk Eğitim Merkezi ve Kız Meslek Lisesi ayrı sergi açmışlardı ve ürünlerini pazarlıyorlardı. İnaniyorum ki; bundan kısa bir süre sonra, *"Ayancık Keteni"* modacıların gözdesi olacak. Aynen kırk yıl önce; tam unutulurken, birkaç öncü hanımla canlanan ve hayat bulan *"Şile Bezi"* gibi.

PKK terörü, trafik anarşisi, KİT özelleştirmeleri, emeklinin durumu, Bosna dramı, Azerbaycan sorunu, Denктаş'a yapılmak istenenler vb. arasında kararın gönlüm, Ayancık'ta rahatladı. Huzur buldum. İstenir ve uğraşılırsa neler yapılabileceğini gördüm. Karadeniz'in kıyıcığındaki bu şirin kasabada, Türkiye'ye olan inancım tazelandı.

DİŞ POLİTİKA ve SORUNLARIMIZ

İsmet İnönü zaman zaman *"iyi bir dış politika uygulayabilmek için"* dermiş, *"iki unsur gerekir: Sağlam bir ekonomik yapı ve iyi yetişmiş bir diplomat kadrosu."* Sağlam bir ekonomik yapımız olmadığına göre galiba dış politikamız Dışişleri Bakanlığımızın meslek memurlarının sırtına yıkılmış durumda. Ve sanıyorum bu nitelikli ekip, hükümetlere iyi yol gösteriyor. Bana kalırsa Sayın İhsan Sabri Çağlayangil'in 1964 sonrasındaki başarıları, uzmanların görüş ve önerilerini dikkate almasından kaynaklanmıştı. Ve bugünkü Dışişleri Bakanımız Sayın Hikmet Çetin de sanıyorum benzer bir tutum içinde.

Türk dış politikasının hedefi bellidir: *"Yurtta barış, dünyada barış."* Ve bu hedef akılcı ve gerçekçi bir hedeftir. Türkiye'nin ne Misak-ı Milli toprakları dışında kalan topraklarda gözü vardır ne de Misak-ı Milli sınırlarından verilecek bir karışık toprak ödününe tahammülü. Ve Türkiye, 1950-1960 arasında ABD'nin dümen suyunda dış politika izlerken yapılan birkaç çok ciddi hata dışında (Kore Savaşı'na giriş biçimi, Irak devrimi karşısındaki tutumu, Lübnan buhranı, İsrail ve Cezayir konularındaki hatalar) bu politikasını belli bir başarıyla yürütmüştür.

Ancak Türkiye'nin günümüz uluslararası arenasındaki kimi sorunlarına baktığımız zaman, *"Acaba dış politikada bir yanlışlık mı yapıyoruz?"* sorusu akla gelmektedir. Fakat bana kalırsa sorun uygulanan dış politikadan değil; Türkiye'nin yapısından, konumundan ve tarihsel gelişiminden kaynaklanmaktadır. Zira

işin aslında, devletlerin dış politikaları iç politikalarından, ekonomik politikalarından, maliye politikalarından bağımsız olamayacağı gibi o ülkenin coğrafi konumundan da, tarihinden de, jeolojik yapısından da bağımsız değildir.

Herhangi bir uluslararası arenada masaya oturulduğu zaman, tarafların tüm tarihsel geçmişleri de aynı masaya konur. Topraklarının altında zengin petrol ya da benzeri zengin ve değerli maden yatakları olan bir ülkenin dış politikadaki manevra alanı ile bu potansiyele sahip olmayan bir ülkenin manevra alanı birbirinden çok farklıdır.

Ekonomisini dış kredi ve borçlanma temelleri üzerine kurmuş olan bir ülkenin diplomatları ağızlarıyla kuş tutsalar, masa başında güçlü olamazlar ve açık seçik haklı olsalar bile kimi zaman tuttuklarını koparamazlar. Maliye politikasındaki aksaklıklar nedeniyle ya da böyle bir maliye politikasını bilinçli olarak uygulayan ülkelerde; yeterince vergi toplamayan ya da toplayamayan ve ürettiğinden çok tüketen bir yapı içinde, o ülkenin dış politikası çoktan belirlenmiştir. Aynı husus, kronik enflasyonla yaşayan ülkeler için de söz konusudur. Ekonomik bağımsızlığı olmayan ülkelerin siyasal bağımsızlıkları olması mümkün değildir. Ve siyasal bağımsızlık olmadan kişilikli ve bağımsız dış politika izlenemez, izlenmesi mümkün değildir.

Yukarıdan beri sıraladığımız hususlar, Türk dış politikasının da prangaları ve kamburlarıdır. Bu prangalar çözülmeden ve bu kamburlar sırtımızdan atılmadan bir yerlere varmak mümkün değildir.

Doğrusu istenirse tüm dünya devletleri bugün "*karşılıklı bağımlılık*" içindedir. Ancak karşılıklı bağımlılıkla tek yanlı bağımlılığı birbirinden ayırmak gerekir.

Zira karşılıklı bağımlılıkta, her iki tarafın da birbirlerine karşılıklı olarak gereksinimleri olduğu için her iki tarafın da (her zaman eşit oranda olması bile) pazarlık gücü ve manevra alanı vardır. Kurulmuş bulunan dengenin bozulmasından, her iki taraf

da belli oranda zarar görür. Oysa ki tek yanlı bağımlılıkta böyle bir şey söz konusu değildir. Bağımlı olan taraf, bağımlı olunan taraf karşısında çoğu zaman çaresizdir. Ve uluslararası arenaya baktığımız zaman güçlü olan tarafın bu gücünü ve karşısındaki- nin çaresizliğini sonuna kadar sömürdüğünü görmekteyiz.

Öyle görünüyor ki günümüz uluslararası ilişkilerinde asıl tehlike, "*dostlardan*" gelmektedir. Düşmanlara karşı önlem nasıl olsa alınır.

İŞBİTİRİCİ DEVLET...

Babamı 1966'da yitirmiştik. Neredeyse otuz yıl olmuş. Ne kadar çabuk geçiyor zaman. Ben iktisatta son sınıftaydım, ağabeyim hukukta son sınıfta. Yıllar geldi ve geçti. Yaşam böyle işte...

Devlet memuruydu babam, öğretim üyesi idi. "*Şarkiyatın*" Türkiye'deki kurucusu idi. Kendi alanında dünyanın en iyilerinden biriydi. Müthiş özlüyorum zaman zaman. Burnumun direği sızlıyor. Ne kadar çok şeyi paylaşabilirdik onunla...

Babam ölünce bizim okullar bitene kadar çok kısa bir süre, yetim maaşı aldık. Annem de öğretmen olduğu için "*dul*" maaşını "*hak etmiyordu*". O zamanki "*mevzuat hazretleri*" böyle diyordu. Daha da ilginç, eğer dul eş Emekli Sandığı'na bağlı olmayan, Sosyal Sigortalar Kurumu'na bağlı olan bir işyerinde çalışıyor olursa, dul maaşını hak ediyordu. Yani eğer annem Vefa Lisesi'nde öğretmenlik yapmayıp, Kültür Koleji'nde öğretmenlik yapsa, ölen eşinden dul maaşı alabilecekti. Akıl işte, ne diyelim.

Sonra annem de emekli oldu. Durum değişmedi. Eğer SSK'dan emekli olsa, eşinden dul maaşı alacak, memur emeklisi olduğu için alamıyor... Kitaplara geçecek bir mantıksızlık.

Neyse daha sonra bu garip durum biraz düzeltildi. Memur emeklisi eşe, hak ettiği "*dul aylığının*" yarısı ödenmeye başlandı. Neden yarısı? O da belli değil. Yasayı değiştirenler öyle uygun görmüşler. Herhalde fazla para, emekli memurların kafalarını karıştırır diye düşünmüşlerdir. Zaten "*katır yükü*" emekli maaşı veriyorlar...

Geçenlerde annem bir arkadaşından duymuş, emekli hocalara da, emekli general ve albaylar gibi *"makam tazminatı"* ödeniyormuş. Aynı para dul maaşı alan eşlere de ödeniyormuş. Ancak bunun için dilekçeyle başvurmak lazımmiş. Bana anlattı ve ne yapmamız gerektiğini sordu.

"Öyle şey olmaz anacığım" dedim. *"Eğer bir yasa çıkmış olsa otomatik olarak herkese teşmil ederler."*

"Sen gene de bir soruver" dedi. Emekli muhabbetlerinin askerlik muhabbetlerine benzediğini bilirim. Sürekli *"balon uçurlar."* Sonra kendi uçurdıkları balonlara inanır ve beklenti içine girerler.

Ama içime de kurt düşmedi değil. Öyle ya, bu memlekette bir sürü banka vadesiz mevduata uygulaması gereken faizi uygulamaz. Ancak talep ederseniz faizinizi verirler. Eğer bu yaptıklarının soygunculuk ve namussuzluk olduğunu söylerseniz de çok alınırlar. Hatta kendilerini hakarete uğramış sayarlar. *"İste diniz de vermedik mi?"* derler... Böyle şeyler eskiden özel kurumlarda olurdu. Devlet kurumlarında kamu görevi yapan memurlar, hem kendi haysiyetlerini ve hem de devletin haysiyetini ön plana çıkarırlardı. Böyle şeylere tenezzül etmezlerdi. Devlet yönetmekle aşiret yönetmek arasındaki farkı bilirlerdi. Ama *"yükselen değerler"* içinde devlet kurumlarına da *"bezirgân zihniyetli"* insanlar çöreklenmeye başladı. Geçenlerde üst düzey bir görevli, memurlardan zorla kesilen tasarrufların *"nemalarının"* ödenmesi konusunu gündeme getiren gazetecilere çok kızdı. *"Milleti uyandırdınız da iyi mi ettiniz"* dedi. Millet uyuyacak, bu uyanıklar da milletin hakkını gaspedecekler. Sonra da bunun adına devlet yönetimi denilecek. Ah Mustafa Kemal, ah İsmet Paşa şöyle bir doğrulun da kurduğunuz devlet ne hallere düştü bir görün. Üstelik İsmet Paşa'nın oğlu, bu laflar edilirken başbakan yardımcısı idi.

Emekli Sandığı'nın İstanbul'daki irtibat bürosuna gittim. Duyduklarımı aktardım. Doğrusu *"Hiç öyle şey olur mu efendim"* yanıtını bekliyor ve umut ediyordum. Ama *"evet"* dediler.

Bilmem kaç sayılı kanunla 1993 Ocak ayında eski emekliler ve bunların dul ve yetimleri de yasa kapsamına alınmış. Ateş bastı beni. İnanın yerin dibine geçtim utancımдан. Karşımdaki memura baktım, genç bir hanımdı. *"Böyle şey olur mu hanımefendi"* dedim. Eğer bir dost meclisinde bu konu konuşulmasa, annemin durumdan haberi olmayacak ve hak ettiği parayı alamayacaktı.

Ama karşımdaki de bir memurdu. Benim duyduğum utanç ve sıkıntıyı, belki o da paylaşıyordu. Oradan basılı bir dilekçe verdi. *"Anneniz doldursun ve Ankara'ya göndersin"* dedi. *"Buraya göndertsem olmaz mı?"* diye sordum. *"En azından bir numara ve tarih verebilirsiniz, evrakımızı Ankara'da izletiriz."* Olmazmış. Başvurular doğrudan genel müdürlük tahsis dairesine yapılıyormuş. Ama merak edecek bir şey yokmuş. Bir yıllık maaş farklarını da maaşı aldığı bankaya gönderiyorlarmış. Mış... Mış...

11 Ocak'ta taahhütlü olarak gönderdim, annemin doldurduğu evrakı. Bakalım yanıt ne zaman gelecek.

Devlet, emeklisinin üç kuruşuna tenezzül ediyor... Olmaz böyle şey. Ama oluyor. Ve buradan gaspettikleri parayı tasarruf ettiğini sanan kimi *"işbitiriciler"*, bu yaptıklarının *"marifet"* olduğunu düşünüyorlar. Ve o memurların örgütlenmesine izin vermek istemiyorlar. Başlarına neler geleceğini biliyorlar çünkü. Örgütsüz bir toplumda, kitle iletişim araçlarının yönlendirdiği insanların oylarıyla bir yerlere gelenler, o tatlı koltukların meyvelerini yitirmemeye çalışıyorlar. Bakalım nereye kadar ve ne zamana kadar sürecek bu...

toktamış
ateş

"Elinizde tuttuğunuz kitabın başlığı, sanıyorum biraz 'mizah' çağrışımı yapıyor. Her ne kadar kimi yazılarımda 'kara mizah' izlerine rastlanabilirse de, aslında güldürmek ya da gülümsetmek için yazmıyorum. Ama işler 'öylesine' şirazesinden çıktı'ki, ister istemez birtakım şeylere gülüyoruz. Filistin Kurtuluş Örgütü kamplarında eğitim gören kimi dostlarımızın bugünkü hallerine bakıp gülmek elde mi? Nakşibendi Tarikatı üyelerinin 'hızlı devrimci' sayıldığını görünce; emperyalizmin 'yeni dünya düzeni' yutturmacasının 'çağdaşlık' olarak değerlendirildiğini duyunca, gülümsemekten başka ne yapabiliriz ki?"

aslan sosyal demok- ratlar

ISBN 975-348-056-3

9 789753 480567

22500001